

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Π.Μ.Σ. «ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ»

Διπλωματική εργασία

«ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ»

Εκπονητής: Τριάντος Δημήτριος

Επιβλέπων Καθηγητής: Τσάμης Αναστάσιος

ΑΘΗΝΑ 2016

Περιεχόμενα

Λίγα λόγια για την εργασία.....	4
1. Διαρθρωτικές αλλαγές – εισαγωγή καινοτομιών – βελτίωση αποτελεσματικότητας	5
1.1 Εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα	5
1.2 Θεσμικές αλλαγές και νέες λειτουργίες που προέκυψαν	8
1.3 Ανθρώπινο δυναμικό	11
1.4 Ανάπτυξη καινοτομίας	12
2. Κανονιστικές ρυθμίσεις.....	14
2.1 Υπέρμαχοι και πολέμιοι	14
2.2 Χρησιμότητα και μηχανισμός.....	17
3. Τραπεζική στρατηγική.....	19
4. Ελληνική τραπεζική αγορά.....	22
5. Χρηματοοικονομική ολοκλήρωση.....	25
6. Ο εποπτικός ρόλος της ΤτΕ.....	29
7. Θεσμοί.....	31
8. Προστασία καταναλωτικής πίστης τραπεζικών υπηρεσιών	33
9. Μέσα νομισματικής πολιτικής	35
10. Χρηματοπιστωτικές καινοτομίες.....	37
11. Πιστωτική Μεταρρύθμιση.....	40
12. Πρωτοβουλίες του ευρωσυστήματος για τη στήριξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.....	44
13. Κανονιστικές παρεμβάσεις και εποπτικές αρμοδιότητες της ΤτΕ στα χρόνια της δημοσιονομικής κρίσης και του Μνημονίου.	47
14. Συμβατικές πεποιθήσεις της κοινής γνώμης και ψυχολογική παράμετρος επιρροής των χρηματοπιστωτικών αγορών.....	49
15. Προσπάθειες πιο σύγχρονης και αποτελεσματικής λειτουργίας των τραπεζών.	51
16. Αποτύπωση της πραγματικής εικόνας των τραπεζικών ιδρυμάτων με επεξεργασία διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων.	54
17. Η εξέλιξη του μεγέθους των ελληνικών τραπεζών.	62
18. Τα αποτελέσματα των τεσσάρων συστημικών ελληνικών τραπεζών τα τρία τελευταία χρόνια.	69
19. Η περίπτωση της Τράπεζας Αττικής.....	70
20. Οι συνέπειες των περιορισμών κίνησης κεφαλαίων (capital controls).....	72
Συμπεράσματα – Προτάσεις	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	75

Παράρτημα 1 – Ανακοίνωση Attica Bank.....	77
Παράρτημα 2 - Ανακοίνωση ΤτΕ	80

Λίγα λόγια για την εργασία.

Το τραπεζικό σύστημα αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της οικονομικής, παραγωγικής και εμπορικής δραστηριότητας κάθε οικονομίας και πολύ περισσότερο στη σημερινή εποχή. Μία περίοδος παγκοσμιοποιημένης οικονομίας με συνεχώς προωθούμενη οικονομική και νομισματική ολοκλήρωση. Στα πλαίσια αυτά, η παρούσα Διπλωματική εργασία του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Διοικητικής Επιστήμης και Δημοσίου Μάνατζμεντ», επιχειρεί να αναλύσει επιμέρους ζητήματα που άπτονται της ορθής και σύγχρονης λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος. Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας του τομέα, η βιωσιμότητα και περαιτέρω ανάπτυξή του κρίνεται επιτακτική για την κοινωνική ευημερία, συνοχή και πρόοδο.

Η ανάλυση ξεκινά με την περιγραφή και ανάλυση των διαρθρωτικών αλλαγών που συνέβησαν τα τελευταία χρόνια σε παγκόσμιο επίπεδο, με εστίαση στον ευρωπαϊκό και βορειοαμερικανικό χώρο και βέβαια πως επηρέασαν οι εξελίξεις αυτές και τι μορφή πήραν στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Αντικείμενο μελέτης αποτελεί η εισαγωγή της καινοτομίας ως μοχλός βελτίωσης της αποτελεσματικότητας του τραπεζικού τομέα. Από την μελέτη δεν μπορεί να απουσιάζουν οι επιπτώσεις στον άνθρωπο που στελεχώνει το χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι κανονιστικές ρυθμίσεις και ο εποπτικός ρόλος ανωτάτων αρχών που διασφαλίζουν τη σύννομη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, καθώς και η στρατηγική που ως αποτέλεσμα όλων αυτών των παραμέτρων υιοθετείται από τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα. Θεσμοί που ενισχύουν την τραπεζική πίστη, η ψυχολογική διακύμανση του καταθετικού κοινού και μέσα άσκησης της νομισματικής πολιτικής θεωρήθηκαν απαραίτητο να περιληφθούν στην ανάλυση προκειμένου να υπάρξει μια πιο άρτια εικόνα του φαινομένου. Η μελέτη της ελληνικής περίπτωσης και η αντίδραση σε διεθνές επίπεδο ώστε να στηρικτεί το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, καθώς και οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης χρέους στις ελληνικές τράπεζες ολοκληρώνουν την ανάλυση και αναγάγουν το ζήτημα σε πρακτικότερη υφή.

1. Διαρθρωτικές αλλαγές – εισαγωγή καινοτομιών – βελτίωση αποτελεσματικότητας

1.1 Εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα

Τη δεκαετία του 1980 αυξάνεται η απασχόληση στις τράπεζες στην Ευρώπη. Από τα μέσα όμως της συγκεκριμένης δεκαετίας εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια αλλαγής στην τάση αυτή. Μάλιστα σε τρεις ευρωπαϊκές χώρες εμφανίζεται μείωση του αριθμού των εργαζομένων στον τραπεζικό τομέα με τις υπόλοιπες να εμφανίζουν οριακή αύξηση μόλις κατά 0,3 %. Ενώ από τη δεκαετία του 1990 ο αριθμός των χωρών που παρουσιάζουν μείωση σε απόλυτους αριθμούς του συνόλου των απασχολούμενων στα τραπεζικά ιδρύματα ανέρχεται σε εκείνον των δέκα χωρών στην ευρωπαϊκή ήπειρο.

Ανάλογο φαινόμενο παρατηρείται και ως προς τον αριθμό των τραπεζικών καταστημάτων. Έτσι από την αρχή της δεκαετίας του 1990, βαίνει μειούμενος ο αριθμός των τραπεζικών καταστημάτων λόγω αλλαγής στη φιλοσοφία και την στρατηγική προσέγγιση των τραπεζικών οργανισμών. Αντί της προσπάθειας τους για γεωγραφική κάλυψη της μεγαλύτερης δυνατής επικράτειας, επιλέγουν στη διατήρηση των καταστημάτων εκείνων που εμφανίζουν κερδοφορία. Στην ίδια πολιτική εντάσσεται και η απαγκίστρωση των εμπορικών τραπεζών από τα υποκαταστήματα του εξωτερικού. (Κανελλόπουλος Κ., Τσατήρης Γ., Μητράκος Θ., (1998), *Διαρθρωτικές μεταβολές και απασχόληση στις τράπεζες*, σελ. 35 -36, Αντ. Ν. Σάκκουλα).

Η τάση αυτή κορεσμού πλήττει αρχικά και κυρίως τις βιομηχανικά και συνάμα τραπεζικά ανεπτυγμένες χώρες. Με τις παραδοσιακές και συνεταιριστικές τράπεζες να χαρακτηρίζονται κυρίως από το φαινόμενο του περιορισμού του μεγέθους τους και της απασχόλησης και τις τράπεζες επενδύσεων να παρουσιάζουν οριακή αύξηση της απασχόλησης. Το γεγονός ότι οι τελευταίες είναι πολυεθνικού χαρακτήρα κεφάλαια, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες που διακρίνονται από τον εθνικό τους χαρακτήρα μας οδηγεί σε ένα πρώτο σύντομο συμπέρασμα περί εσωτερικών αιτιών του φαινομένου και όχι διεθνούς οικονομικής συγκυρίας.

Επιπλέον η μέχρι εκείνο το σημείο επέκταση των τραπεζών σε τομείς όπως η αγορά ακινήτων, οι ασφάλειες, οι χρηματιστηριακές εργασίες, οι νέες τεχνολογίες έχουν ως αποτέλεσμα την επέκταση των κλυδωνισμών στο σύνολο της αγοράς και της οικονομικής δραστηριότητας. Από την άλλη διαπιστώνεται αλλαγή στην ανθρωπογεωγραφία του ανθρώπινου δυναμικού. Αυξάνονται οι πτυχιούχοι ανώτατης εκπαίδευσης, οι αναλυτές, οι χρηματοπιστωτικοί σύμβουλοι και τα εξειδικευμένα στελέχη. Επίσης αυξάνεται η αναλογία του αριθμού απασχολούμενων γυναικών επί του συνολικού ανθρώπινου δυναμικού. Αυξάνονται οι μορφές ελαστικής εργασίας, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι παρά τη βούληση των τραπεζών να αντικαταστήσουν την

ειδικότητα του ταμιά από τα μηχανήματα αυτόματης ανάληψης δεν έχει ακόμη επιτευχθεί ανάλογη εξέλιξη.

Η πρακτική της αποδιαμεσολάβησης, η αποφυγή δηλαδή των χρηστών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών να καταφύγουν στα παραδοσιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στα οποία μέχρι πρόσφατα κατέφευγαν. Η εισαγωγή του ευρώ, η βελτίωση του ανταγωνισμού που κατέστησε παραδοσιακούς πελάτες της τράπεζας μη δεδομένους αλλά κυνηγούς μεγαλύτερων αποδόσεων για τα αποταμιευόμενα κεφάλαια τους και την αναζήτηση νέων μορφών επενδύσεων όπως τα αμοιβαία κεφάλαια συνέτειναν στην αλλαγή πορείας πλεύσης για τους τραπεζικούς οργανισμούς με περιστολή της γραφειοκρατίας και έμφαση στη βελτίωση της οικονομικής επίδοσης.

Πολλές επαναλαμβανόμενες τυποποιημένες λειτουργίες έχουν πλέον αυτοματοποιηθεί χάρη στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και τα εξελιγμένα on –line δίκτυα που ανταλλάσσουν μεγάλο όγκο δεδομένων και πληροφοριών. Ταυτόχρονα αναπτύσσονται καινοτομίες με διαφοροποιημένα και προσωποποιημένα προϊόντα, προσαρμοσμένα στις εξατομικευμένες ανάγκες του πελάτη. Βέβαια με εφαρμογή όλων αυτών με κάρτες και πλαστικό χρήμα, τηλετραπεζική και αυτόματες συναλλαγές μέσω μηχανημάτων. Η ταχύτητα και η απλοποίηση των διαδικασιών και των συναλλαγών έχουν επίδραση στο απαιτούμενο ανθρώπινο δυναμικό. Η διάδοση και η ευκολία καθολικής χρήσης των υπολογιστών και της συναφούς τεχνολογίας διέψευσε τις προσδοκίες για ισόποση αντικατάσταση των απολεσθέντων θέσεων από επιστήμονες εξειδικευμένους στην πληροφορική. Διαφοροποίηση ωστόσο υφίσταται από τον προσανατολισμό στην παραγωγή υπηρεσιών, στην παροχή εξυπηρέτησης προς τον πελάτη.

Η εισαγωγή νέας τεχνολογίας που αυξάνει την μέση παραγωγικότητα καθιστά ουσιαστικά υπεράριθμους κάποιους από τους μέχρι πρότινος απασχολούμενους. Παράλληλα οι συγχωνεύσεις και εξαγορές τραπεζών που δραστηριοποιούνται με γεωγραφική αλληλεπικάλυψη έχοντας μέχρι τότε αναπτύξει πυκνά δίκτυα καταστημάτων, έχουν αντίκτυπο στην απασχόληση. Αυτό μια και δημιουργείται πλεονάζον προσωπικό σε επιτελικές κυρίως υπηρεσίες. Πρόσθετα πολλές από τις μέχρι πρόσφατα εσωτερικά της τράπεζας παραγόμενες εργασίες ανατίθενται πλέον σε εξωτερικούς συνεργάτες μια και αυτό κρίνεται οικονομικά συμφέρον για τη συμπίεση του κόστους εργασίας, με την αντίστοιχη όμως επίπτωση στους δείκτες απασχόλησης.

Η προοπτική της οικονομικής ένωσης και η πραγματικότητα της νομισματικής ευρωπαϊκής ένωσης σε συνδυασμό με την απελευθέρωση των αγορών και τη φιλελευθεροποίηση του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των τραπεζικών ιδρυμάτων έθεσε νέες προκλήσεις και στόχους για τις διοικήσεις των εμπορικών τραπεζών. Παράλληλα οι οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης προωθούν την εναρμόνιση των τραπεζικών κανονισμών αλλά και των θεσμών των κρατών – μελών. Οι προληπτικοί έλεγχοι των πιστωτικών ιδρυμάτων ενισχύθηκαν τα τελευταία χρόνια προκειμένου να

θωρακιστεί η φερεγγυότητά τους και να διασφαλιστεί η ρευστότητά τους. Τα νέα πρότυπα ορθής λειτουργίας επιβάλουν την εξυγίανση των αναποτελεσματικών τραπεζών και τον περιορισμό του λειτουργικού κόστους προκειμένου να επιβιώσουν στο νέο διαμορφούμενο ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Η τραπεζική απελευθέρωση φάνηκε να έχει πρόσκαιρη θετική επίδραση ως προς την απασχόληση σε χώρες που δεν είχαν ήδη ανεπτυγμένο τραπεζικό τομέα. Αυτό μια και οι νεοφερμένες τράπεζες προσφέρουν περισσότερες και καλύτερες υπηρεσίες και αποσπούν εργασίες από τις ήδη υπάρχουσες τράπεζες. Λογικό είναι οι τελευταίες προκειμένου να καταστούν ανταγωνιστικές να επιλέξουν την περικοπή των πλεοναζόντων θέσεων εργασίας, εκτός και τυχόν αύξηση του ΑΕΠ συμπαρασύρει και τον όγκο των τραπεζικών εργασιών. Η επίδραση της Παγκοσμιοποίησης περιορίζεται σε απώλειες για την απασχόληση σε εμπορικές τράπεζες που διατηρούν τον εθνικό τους χαρακτήρα. Αντίθετα οι διεθνώς προσανατολισμένες επενδυτικές τράπεζες εμφανίζουν αύξηση της απασχόλησης. Χώρες με ανεπτυγμένα τραπεζικά συστήματα παρουσιάζουν αύξηση της απασχόλησης ως συνέπεια της παγκοσμιοποίησης. Φαινόμενο που εν μέρει έλαβε χώρα και με τα τραπεζικά ιδρύματα της χώρας μας όταν επιχείρησαν την εξάπλωσή τους στις όμορες βαλκανικές χώρες.

Η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίστηκε από χαμηλά επιτόκια μέχρι τα μέσα της. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε ραγδαία άνοδο των τιμών των μετοχών και των ακινήτων. Πολλές τράπεζες προέβησαν σε χορηγήσεις δανείων. Όταν όμως στα τέλη της δεκαετίας τα επιτόκια αυξήθηκαν σημαντικά πολλοί δανειολήπτες βρέθηκαν σε αδυναμία πληρωμής των δανείων τους. Οι τράπεζες βρέθηκαν σε δεινή θέση με δυσμενείς συνέπειες για την τραπεζική απασχόληση. Επιπλέον οι χρηματιστηριακές κρίσεις επηρεάζουν τις τράπεζες αλλά και τους δανειστές τους. Επομένως από τη μέχρι τώρα ανάλυση συνάγεται αντίστροφη σχέση μεταξύ της βελτίωσης του τραπεζικού ανταγωνισμού και της αποτελεσματικότητας έναντι της τραπεζικής σταθερότητας και απασχόλησης.

Μέσω των συγχωνεύσεων και των εξαγορών επιτυγχάνονται οικονομίες κλίμακας ειδικά για τις μέχρι τότε μικρού και μεσαίου μεγέθους τράπεζες. Επίσης κατανέμεται και διαφοροποιείται καλύτερα ο κίνδυνος όσο αυξάνει ο αριθμός των χορηγούμενων δανείων. Παράλληλα μπροστά στην παγκοσμιοποιημένη αγορά οι συγχωνευόμενες τράπεζες μπορούν να βρουν ευκολότερα τη θέση τους και να αποκτήσουν το μερίδιο που τους αναλογεί. Προς την αυτή κατεύθυνση και οι οικονομίες φάσματος που μπορούν να αναπτυχθούν. Αντί της μονοδιάστατης εξειδίκευσης της τράπεζας σε περιορισμένη γκάμα προϊόντων, η τράπεζα μπορεί να αναλάβει πρωτοβουλίες για επέκταση της συνεργασίας σε νέες υπηρεσίες και προϊόντα με βάση το υπάρχον πελατολόγιο, το υφιστάμενο δίκτυο καταστημάτων και το βελτιωμένο μετά την εξαγορά ή συγχώνευση πληροφοριακό της σύστημα. Μια τέτοια προσέγγιση μπορεί να δώσει θετική προοπτική στην απασχόληση.

Όταν η εξαγορά ή συγχώνευση έχει στοιχεία υπερεθνικά μπορεί να αποδεικτεί ιδιαίτερα ωφέλιμη κυρίως λόγω μεταφοράς αποτελεσματικότερων αρχών διοίκησης. Μάλιστα όταν οι συγχωνευόμενες τράπεζες δραστηριοποιούνται σε διαφορετικούς γεωγραφικούς χώρους ή σε διαφορετικά τραπεζικά προϊόντα δεν προκύπτει κανένας λόγος για μείωση των θέσεων εργασίας, αντίθετα η αναπτυξιακή στρατηγική της νέας τράπεζας επιβάλλει την επέκταση του δικτύου καταστημάτων. Επίσης σε ορισμένες περιπτώσεις που επιχειρείται η υιοθέτηση της κουλτούρας του υπό απορρόφηση τραπεζικού οργανισμού δίνονται κίνητρα για παραμονή του ανθρώπινου δυναμικού στις τάξεις του νέου συγχωνευμένου οργανισμού. (Κανελλόπουλος Κ., Τσατήρης Γ., Μητράκος Θ., 1998)

Οι συγχωνεύσεις των τραπεζών εξακολουθούν να απαιτούν την έγκριση της κυβέρνησης και στο σημερινό θεσμικό πλαίσιο. Μάλιστα στην αμερικάνικη αγορά λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για το εάν τυχόν η νέα τράπεζα αποτελεί μονοπώλιο σε κάποια γεωγραφική περιοχή και επίσης εάν μετά την εξαγορά της μικρής κοινοτικής τράπεζας από τη μεγαλύτερη περιφερειακή οι πελάτες της μικρής θα εξακολουθήσουν να εξυπηρετούνται ομαλά. (Cecchetti S., Schoenholtz K., 2016)

1.2 Θεσμικές αλλαγές και νέες λειτουργίες που προέκυψαν

Στον ελληνικό χώρο χρονιά ορόσημο θεωρείται το 1987 όταν και χαλάρωσε το ασφυκτικό αναχρονιστικό εποπτικό σύστημα των τραπεζών από τη μεριά του κράτους. Μέτρα όπως η κατάργηση των ποσοστώσεων στις τραπεζικές πιστώσεις, η απελευθέρωση των επιτοκίων, η άρση των περιορισμών μεταξύ εμπορικών τραπεζών και ειδικών πιστωτικών ιδρυμάτων, ο περιορισμός του ρόλου της Τράπεζας της Ελλάδος στις συνηθισμένες τραπεζικές εργασίες για τις οποίες μέχρι τότε απαιτούνταν η συνεχής έγκριση της σε κάθε στάδιο. Παράλληλα προωθήθηκε πρόγραμμα εξυγίανσης των οικονομικά προβληματικών τραπεζών, ενώ σύμμαχος σε αυτές τις μεταρρυθμίσεις υπήρξε στις περισσότερες των περιπτώσεων και ο συνδικαλιστικός χώρος.

Χαρακτηριστικό των νέων συνθηκών που διαμορφώθηκαν υπήρξε η ελευθερία εισόδου στον κλάδο και άλλων πλην των παραδοσιακών τραπεζών, όπως και η διεύρυνση του αντικειμένου αλλά και του κύκλου εργασιών κάθε μιας από τις δραστηριοποιούμενες τράπεζες. Η πρακτική της εξάπλωσης του ομίλου των λοιπών επιχειρήσεων της τράπεζας αποτέλεσε συνηθισμένη τακτική για την κάλυψη του συνόλου του χρηματοπιστωτικού φάσματος εργασιών. (Κανελλόπουλος Κ., Τσατήρης Γ., Μητράκος Θ., (1998), *Διαρθρωτικές μεταβολές και απασχόληση στις τράπεζες*, σελ. 150 - 151, Αντ. Ν. Σάκκουλα).

Άμεση συνάρτηση των τεχνολογικών μεταβολών αποτελεί και η μετατόπιση του ενδιαφέροντος από γραφειοκρατικά και διοικητικά καθήκοντα σε εμπορικές

δραστηριότητες και στην εξυπηρέτηση των πελατών. Ακόμη η αποκέντρωση προς την περιφερειακή διοίκηση και η ενίσχυση του ρόλου του καταστήματος είναι απόρροια της τυποποίησης των τραπεζικών διεργασιών, του καθορισμού διαδικασιών, της χάραξης πολιτικής από τις κεντρικές διευθύνσεις και παροχής όλης εκείνης της αναγκαίας πληροφόρησης στα στελέχη των καταστημάτων που σε συνδυασμό με υποστήριξη και τον έλεγχο του δικτύου καθίστανται ικανά για τη λήψη αποφάσεων. Όλα αυτά οδηγούν στην ενοποίηση των καθηκόντων παρά στον αυστηρό διαχωρισμό αρμοδιοτήτων. (Κανελλόπουλος Κ., Τσατήρης Γ., Μητράκος Θ., 1998), Έτσι υλοποιείται πραγματικά και η υπόθεση της αποτελεσματικότητας των αγορών. Της ανταγωνιστικής δηλαδή σχέσης μεταξύ αγορών χρήματος και κεφαλαίου, όπου σύμφωνα με αυτή οι τιμές των χρεογράφων αντανakλούν αποτελεσματικά και αμερόληπτα τις πληροφορίες των αγορών τους. (Τζαβαλής Η., Πετραλιάς Α., 2009).

Η συμμετοχή της χώρας μας στην ΟΝΕ επέφερε κατάργηση θέσεων σε εργασίες όπως η εκκαθάριση διεθνών συναλλαγών. Η υιοθέτηση του ευρώ κατέστησε πλέον περιττή τη διατήρηση μεγάλων τμημάτων εξωτερικού εμπορίου από τις τράπεζες. Ωστόσο η αύξηση των διασυννοριακών εργασιών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την ελεύθερη διακίνηση προϊόντων, κεφαλαίων και προσώπων δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας. Σε συνδυασμό μάλιστα με νέα προσφερόμενα επενδυτικά προϊόντα που πλέον έχουν το περιθώριο να αναπτυχθούν μια και εξαλείφθηκαν οι συναλλαγματικοί κίνδυνοι τουλάχιστον εντός κοινής αγοράς ευρώ αναμένονται να αυξήσουν τον κύκλο εργασιών των τραπεζών. Πρόσθετα λόγω της ενιαίας νομισματικής πολιτικής μειώθηκε το ύψος των υποχρεωτικών καταθέσεων των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων στην Τράπεζα της Ελλάδος. Έτσι μειώθηκε το κόστος του χρήματος. (Κανελλόπουλος Κ., Τσατήρης Γ., Μητράκος Θ., 1998)

Η αποδοτικότητα επηρεάζεται από νομισματικές και διοικητικές παρεμβάσεις. Η παρέμβαση αυτή του κράτους ήταν ιδιαίτερα έντονη κατά το παρελθόν στα πιστωτικά ιδρύματα ακόμη και του ιδιωτικού τομέα και ως έναν βαθμό δικαιολογούνταν λόγω της σημασίας της διαχείρισης των κοινωνικών πόρων για την εθνική οικονομία. Οι εποπτικές αρχές στο πέρασμα του χρόνου εφάρμοσαν μέτρα όπως οι δείκτες ρευστότητας και φερεγγυότητας, η ευνοϊκή και προνομιακή μεταχείριση διαφόρων παραγωγικών κλάδων, η προνομιακή μεταχείριση των χρεογράφων του δημοσίου τομέα. Επίσης το κράτος παρεμβαίνει με τον καθορισμό ανωτάτων ή κατωτάτων επιπέδων σημαντικών συντελεστών κόστους ή προσόδων όπως οι αμοιβές και οι προμήθειες.

Το ύψος των επιτοκίων συναρτάται από τις γενικές συνθήκες της οικονομίας και τις παρεμβάσεις των νομισματικών αρχών. Εκείνο πάντως που χαρακτηρίζει ως γενική αρχή τον καθορισμό του ύψους των επιτοκίων είναι πως και αν ακόμη προβλεφθεί η περίπτωση του διοικητικού καθορισμού τους, η φύση των χρηματοδοτήσεων και οι συνθήκες ανταγωνισμού δεν επιτρέπουν αυτόματη αναπροσαρμογή ή μεταβολή της σύνθεσης των χρηματοδοτήσεων.

Η ύπαρξη εκτεταμένου δικτύου καταστημάτων πέραν της προσέγγισης ευρύτερης πελατείας, την εξασφάλιση οικονομιών κλίμακας και τη διεύρυνση του φάσματος εργασιών συνιστά ένα ακόμη ανταγωνιστικό πλεονέκτημα αφού τα έσοδα από τις παράπλευρες αυτές δραστηριότητες βρίσκονται εκτός του πεδίου ελέγχου των νομισματικών αρχών. Κρίσιμη αναδεικνύεται η παράμετρος της κοστολόγησης κάθε μίας τραπεζικής εργασίας. Η πρακτική επιδότησης δραστηριοτήτων από άλλες κερδοφόρες έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των ακαθάριστων κερδών. Έτσι δημιουργείται η ανάγκη για άνοδο των πιστωτικών επιτοκίων γεγονός που επιδρά αρνητικά στο κόστος των δανειακών κεφαλαίων, στις νέες επενδύσεις και την ανταγωνιστικότητα της εθνικής οικονομίας. Η ορθή κοστολόγηση και τιμολόγηση αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την βελτίωση της αποδοτικότητας των τραπεζών και του συνόλου της οικονομίας.

Η εναρμόνιση με τις απαιτήσεις του πελάτη και τις επιταγές της αγοράς καλύπτει το όποιο περιθώριο στον κλάδο θα μπορούσε να δημιουργηθεί επιτρέποντας έτσι την είσοδο ξένων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που μελλοντικά θα μπορούσαν να καταλάβουν δεσπόζουσα θέση στην αγορά. Ο προσανατολισμός σε εκείνους τους τομείς της οικονομίας που παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες δυνατότητες συνεχούς ανάπτυξης, η στοχευμένη δράση ως προς τις ανάγκες της πελατείας, η ανάλυση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των πελατών που εμπιστεύονται την τράπεζα, η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των διατιθέμενων κεφαλαίων και η αξιοπιστία της τράπεζας έναντι των πελατών της αποτελούν σημεία αναφοράς στον νέο προσανατολισμό των τραπεζών. Η επέκταση του δικτύου υποκαταστημάτων συνεπάγεται αυξημένη επένδυση κεφαλαίων για την υλοποίηση του στόχου αυτού με προφανείς επιπτώσεις στο κόστος και την αποδοτικότητα με παράλληλη αύξηση του ανταγωνισμού σε μία ήδη κορεσμένη αγορά.

Εκτός λοιπόν από την ιδέα της τραπεζικής υπεραγοράς υιοθετείται με τη βοήθεια ενός σύγχρονου τραπεζικού μάρκετινγκ η ιδέα της δέσμης υπηρεσιών όπου κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζουν η φήμη του τραπεζικού ιδρύματος, η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, η ταχύτητα εξυπηρέτησης, το κόστος παροχής των υπηρεσιών, η κοινωνική ευαισθησία που επιδεικνύει, οι άμεσες και έμμεσες ωφέλειες για τον πελάτη. Η εκσυγχρονισμένη προσφορά νέων παραδοσιακών υπηρεσιών επιτρέπει στις τράπεζες να αυξήσουν σημαντικά τα έσοδά τους από προμήθειες και να βελτιώσουν αναμφισβήτητα την αποδοτικότητά τους. Πλέον τα έσοδά τους δεν βασίζονται μονοδιάστατα στο καθαρό περιθώριο τόκων.

Προκειμένου λοιπόν να χαρακτηρίζεται ως επιτυχημένη η λειτουργία μιας τράπεζας οφείλει να είναι μόνιμα στραμμένη στις απαιτήσεις της αγοράς. Να αντιδρά επαρκώς στις πολύμορφες και συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες των πελατών ώστε να διατηρεί την υφιστάμενη πελατεία της και διαρκώς να προσελκύει καινούρια. Η προώθηση νέων υπηρεσιών και η αναβάθμιση του ρόλου των πωλητών είναι ιδιαίτερα νευραλγική. Οι ανωτέρω έχουν ως αποστολή να παρουσιάσουν με τρόπο ελκυστικό το νέο προϊόν, αναδεικνύοντας τα χαρακτηριστικά εξυπηρέτησης και τιμής.

Ο ρόλος της διαφήμισης είναι πολύ σημαντικός για το τραπεζικό Μάρκετινγκ. Αυτό αναλαμβάνει να καθορίσει τη στρατηγική της τράπεζας βασιζόμενο σε έρευνες και μελέτες, αναλύοντας τα χαρακτηριστικά των πελατών και των πιθανών πελατών που θα μπορούσαν να προσελκυσθούν. Η εκπαίδευση του προσωπικού αλλά και η συνεχής επιμόρφωσή του με βάση τις νέες τάσεις που διαμορφώνονται και την παρακολούθηση του ανταγωνισμού. Η μελέτη των κριτηρίων διαφοροποίησης του καταναλωτικού κοινού χρηματοοικονομικών προϊόντων τα οποία διακρίνονται σε δημογραφικά, μορφωτικά, εισοδηματικά. (Κοκκομέλης Κ., 1995).

1.3 Ανθρώπινο δυναμικό

Με σκοπό την αποδοτικότερη λειτουργία του τραπεζικού οργανισμού σημαντικότερη παράμετρο αποτελεί η αξιοποίηση του προσωπικού. Η πολιτική προσλήψεων τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των νεοπροσλαμβανομένων αποτελούν αντικείμενο μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής προσωπικού. Θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα για τις τρέχουσες ανάγκες και να γίνεται πρόβλεψη για την κάλυψη μελλοντικών. Δεν πρέπει να αμελείται η ανάγκη για καλλιέργεια σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ πελατών και του προσωπικού των καταστημάτων. Η περιγραφή των καθηκόντων κάθε θέσης εργασίας, της φύσης του αντικειμένου, των ορίων ευθύνης και της ιεραρχικής εξάρτησης είναι απαραίτητη για την αναζήτηση του ανάλογου προφίλ υποψηφίου με τα κατάλληλα προσόντα.

Παράλληλα μετά την πρόσληψη αναζητείται η κατάρτιση αξιόλογου προγράμματος σταδιοδρομίας με εναλλακτικούς διαδρόμους εξέλιξης που θα λαμβάνουν υπόψη μεταξύ άλλων την προσωπικότητα του εργαζόμενου τραπεζικού υπαλλήλου. Ένα πρόγραμμα που θα εμπνέει και θα ενθαρρύνει τη συμμετοχή σε ένα κοινό όραμα, μια κοινή προσπάθεια. Σε συνδυασμό μάλιστα με διευρυμένα εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά προγράμματα που θα ικανοποιούν τις πραγματικές ανάγκες, θα εντοπίζουν τις όποιες ελλείψεις και θα επανατροφοδοτούν την επαγγελματική εμπειρία, καθιστώντας ευκολότερη την προσαρμογή στις μεταβαλλόμενες οικονομικές και τεχνολογικές συνθήκες.

Προκειμένου να συντελεστούν οι απαιτούμενες τεχνολογικές και διοικητικές αλλαγές απαραίτητο είναι να γίνουν με σκοπό τη διευκόλυνση της καθημερινότητας των εργαζομένων να μην παραγκωνίζεται ο ρόλος του ανθρώπινου στοιχείου, να συνεπάγεται ανάλογη οργανωτική αλλαγή και να ανταποκρίνεται στις βαθύτερες προσδοκίες των εργαζομένων που δεν είναι άλλες από την προσωπική ολοκλήρωση, την αναγνώριση και την ανταμοιβή. Η συνεργασία, η ειλικρίνεια και η επικοινωνία μεταξύ Μάνατζμεντ και εργαζομένων αποτελεί κομβικής σημασίας χαρακτηριστικό για την υλοποίηση των διαρθρωτικών αλλαγών.

Η παρακίνηση των ανωτάτου μορφωτικού επιπέδου αποτελεί το στοίχημα για το τραπεζικό Μάνατζμεντ προκειμένου να αποφύγει φαινόμενα παθητικότητας και ρουτίνας. Η ενθάρρυνση ανάληψης πρωτοβουλιών με παράλληλη τροποποίηση στην οργάνωση της εργασίας αλλά και η προσπάθεια για υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις μέσα από την προαγωγή διαφανών και αξιοκρατικών κριτηρίων εξέλιξης. Προς την κατεύθυνση αυτή θα συμβάλει και η τροποποίηση του ρόλου των επιτελικών υπηρεσιών που θα πρέπει να υποστηρίζουν την λειτουργία των τραπεζικών καταστημάτων. Ένα αποκεντρωμένο σύστημα λειτουργίας με κοινό περίγραμμα δράσης με καθιέρωση κοινών κανόνων που ενθαρρύνουν την πρωτοβουλία έναντι των κανονισμών που την περιορίζουν. Η σημασία της επικοινωνίας και του κατάλληλου μεγέθους παρεχόμενης πληροφόρησης καθίσταται εκ των πραγμάτων σημαντική. Εγκύκλιοι, οδηγίες και εντολές της διοίκησης πρέπει να είναι πάντα αιτιολογημένες και να ανταποκρίνονται σε πραγματικές ανάγκες που εμφανίζονται. Πέρα από τους λόγους για τους οποίους επιβάλλονται είναι αναγκαίο να είναι ξεκάθαροι και οι σκοποί που επιδιώκονται δια μέσου της εφαρμογής τους. (Κοκκομέλης Κ., (1995).

1.4 Ανάπτυξη καινοτομίας

Διαπιστώθηκε προηγούμενα η σημασία του επιμορφωμένου και καταρτισμένου ανθρώπινου παράγοντα, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας εντός του τραπεζικού ιδρύματος για την αρτιότερη οργανωτική και λειτουργική δομή. Στη συνέχεια εξετάζεται ο τρόπος, οι προϋποθέσεις και οι συνθήκες εκείνες που ευνοούν την ανάπτυξη και εφαρμογή καινοτομιών στην καθημερινή, οικονομική λειτουργία της χρηματοοικονομικής επιχείρησης.

Η εισαγωγή καινοτομίας από την τράπεζα συντελείται συνήθως όταν έχει προηγηθεί κάποια ρυθμιστική παρέμβαση από κάποια εποπτική αρχή και αποτελεί την απάντηση της στην προσπάθεια ελαχιστοποίησης του βάρους του ρυθμιστικού κανόνα. Σημαντική παράμετρο για την ανάπτυξη των καινοτομιών αποτελούν οι υποκείμενες συνθήκες. Επομένως οι καινοτομίες αποτελούν την αντίδραση σε περιορισμούς που επιβάλλονται από εξωτερικούς παράγοντες, με σκοπό το κέρδος. Οι καινοτομίες συνήθως οφείλονται σε αλλαγές που επιβάλλονται στις τράπεζες με σκοπό είτε να μειώσουν τον ρόλο τους, είτε να αυξήσουν το κόστος τους που απαιτείται προκειμένου να συμμορφωθούν με τους περιορισμούς. Η μεταβλητότητα επομένως αποτελεί το δεύτερο στοιχείο που ενθαρρύνει την ανάπτυξη των καινοτομιών. Πάντως είτε εμφανίζεται ως απάντηση στις εμφανιζόμενες δυσκολίες που προκύπτουν από τις κανονιστικές ρυθμίσεις, είτε αντιπαρατίθενται στον αυξανόμενο κίνδυνο, αναπτύσσονται μόνο όταν ενέχουν περιθώρια κέρδους.

Η τεχνολογία αποτελεί ένα ακόμη παράγοντα για την προώθηση της καινοτομίας και αυτό μια και επιτρέπει τη μείωση του κόστους παραγωγής χάρη στο

πλήθος των τεχνολογικών εφαρμογών που επιτρέπουν την ταχύτητα στη διεξαγωγή των συναλλαγών, την πληροφόρηση σε πραγματικό χρόνο, τη διασύνδεση των κεντρικών υπηρεσιών της τράπεζας με τα υποκαταστήματά της αλλά και με κάθε άλλη τράπεζα σε οποιαδήποτε γεωγραφική περιοχή. Παράλληλα η τεχνολογία αυτή καθιστά χαμηλότερο το κόστος εισόδου στον τραπεζικό τομέα άλλων επιχειρήσεων που επιθυμούν να εμπλακούν με χρηματοοικονομικές δραστηριότητες. (Howells P., Bain K., 2009).

Από την ως τώρα ανάλυση συνάγεται μια άμεση σχέση μεταξύ της υιοθέτησης χρηματοοικονομικών καινοτομιών και της μείωσης του επιχειρηματικού κινδύνου στον τραπεζικό τομέα. Το γεγονός αυτό επιτρέπει την εκ νέου επέκταση του τομέα, κάτι όμως που με τη σειρά του δημιουργεί νέους κινδύνους. Οι εκτιμήσεις που επικρατούν στην αγορά για την πορεία της ίδιας, καλλιεργούν προσδοκίες που με τη σειρά τους αποτελούν πηγή εξέλιξης. Έτσι δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου η τραπεζική καινοτομία πυροδοτεί νέες μεγαλύτερες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που με τη σειρά τους ενέχουν νέα μεγαλύτερα επιχειρηματικά ρίσκα καθιστώντας περισσότερο επισφαλή τα χαρτοφυλάκια των τραπεζικών ιδρυμάτων. (Kero A., 29 – 1 - 2013).

2. Κανονιστικές ρυθμίσεις

Προς αποφυγή ακραίων επιχειρηματικών κινδύνων και ανάληψη ενός δυσανάλογου ρίσκου ως προς τη βιωσιμότητα της ίδιας της χρηματοπιστωτικής μονάδας, σε περίπτωση μη τελεσφόρησής του, διαμορφώνονται κανονιστικές ρυθμίσεις από τις εποπτικές αρχές κάθε συγκροτημένης και οργανωμένης τραπεζικής αγοράς. Παρά τις διαφορετικές φωνές για το αν και κατά πόσο η αγορά οφείλει να υπόκειται σε περιορισμούς, αποτελεί μια κοινή πρακτική σε ολόκληρο τον ανεπτυγμένο δυτικό κόσμο, αναπόσπαστο και δομικό στοιχείο της λειτουργίας του.

2.1 Υπέρμαχοι και πολέμιοι

Οι κανονιστικές ρυθμίσεις επηρεάζουν και προκαλούν τόσο την καινοτομία, όσο και τις διαρθρωτικές αλλαγές αλλά και την απασχόληση. Προωθούνται από τις εποπτικές αρχές όταν κρίνονται απαραίτητες εξαιτίας της αποτυχίας των αγορών. Ως τέτοιες αποτυχίες περιγράφονται η ατελής λειτουργία του ανταγωνισμού με την εκδήλωση μονοπωλιακών ή ολιγοπωλιακών καταστάσεων, η ασύμμετρη πληροφόρηση των καταναλωτών έναντι των παραγωγών σε αγορές υψηλών απαιτήσεων, ο κλονισμός των καταναλωτών ως προς την πίστη τους για την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η ρύθμιση ενίοτε ενδέχεται να προκαλέσει και περισσότερα προβλήματα από την πρότερη κατάσταση, αυτός άλλωστε είναι και ο κύριος λόγος που οδήγησε στην απορύθμιση της τελευταίας τριακονταετίας με χαλάρωση του ασφυκτικού θεσμικού πλαισίου και απελευθέρωση έναντι του αυστηρού κρατικού ελέγχου. Κατά τους θιασώτες της απορύθμισης η λειτουργία της ρύθμισης ευθύνεται για τον εγκλωβισμό των διαμεσολαβητικών υπηρεσιών, δηλαδή τον εγκλωβισμό της ρυθμιστικής διαδικασίας από τους παραγωγούς και τη χρήση των διατάξεων αυτών για το συμφέρον τους και μόνο αντί για εκείνο των καταναλωτών.

Έτσι οι πολέμιοι της ρύθμισης προσάπτουν στη λειτουργία αυτή τους ηθικούς κινδύνους και τους κινδύνους που προκαλούν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Αναλυτικότερα, οι αποταμιευτές αισθανόμενοι εξασφαλισμένοι από την κρατική εγγύηση των καταθέσεων τους στα τραπεζικά ιδρύματα, εμπιστεύονται τα χρήματα τους δίχως να εξετάζουν την χρηματοοικονομική κατάσταση του ιδρύματος που εμπιστεύονται. Παράλληλα οι τράπεζες κάτω από το μανδύα της ασφάλειας που τους παρέχεται από την οργανωμένη πολιτεία αναλαμβάνουν κινδύνους που διαφορετικά δε θα αναλάμβαναν σε μία ολοένα και μεγαλύτερη προσπάθεια για ακόμη μεγαλύτερο κέρδος. Έτσι επιβιώνουν και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που υπό

διαφορετικές συνθήκες θα είχαν προ πολλού αναγκαστεί να διακόψουν την λειτουργία τους.

Άλλοτε πάλι η ρυθμιστική πρωτοβουλία ενδέχεται να υπονομευτεί από τους παραγωγούς του χώρου που δεν είναι άλλοι από τις τράπεζες. Το γεγονός ότι ο αριθμός τους είναι περιορισμένος και σαφώς μικρότερος από εκείνον των καταναλωτών αποταμιευτών και δανειζομένων προκαλεί και σαφέστατα μεγαλύτερο αντίκτυπο στους πρώτους. Η πραγματικότητα άλλωστε οι ρυθμιστικές αρχές να στελεχώνονται από ανθρώπους του χώρου με προηγούμενη επιτελική παρουσία στους τραπεζικούς οργανισμούς δημιουργεί ερωτήματα ως προς τη βούλησή τους να θίξουν πραγματικά συμφέροντα και κακώς κείμενα. Αλλά ακόμη και εάν δεν θέλει κανείς να καταλογίσει κακή πρόθεση στα στελέχη αυτά, δεν μπορεί να παραγνωρίσει πως τα χαρακτηρίζει ένας συγκεκριμένος τρόπος σκέψης και ένα σύνολο απόψεων λόγω της εκ του συγκεκριμένου κλάδου προελεύσεως τους.

Επιπλέον η κανονιστική συμμόρφωση προϋποθέτει και ένα κόστος για την τράπεζα που ως επιχείρηση θα θελήσει να το μεταβιβάσει στην τιμή των χρηματοοικονομικών προϊόντων της και κατά συνέπεια στον καταναλωτή. Ωστόσο κάποιες φορές μπορεί να υπάρξουν και απρόσμενα οφέλη όπως με την τήρηση αρτιότερων αρχείων πελατών που μπορούν να αξιοποιηθούν για προώθηση μελλοντικών προϊόντων. Ενώ η συμμόρφωση με το ρυθμιστικό πλαίσιο αυξάνει το κόστος εισόδου και εξόδου στην αγορά και διατηρεί ολιγοπωλιακές καταστάσεις καθιστώντας πιο σταθερά και ισχυρά καρτέλ. Επομένως προσάπτεται στις ρυθμίσεις η ατελής λειτουργία ανταγωνισμού και η μειωμένη αποτελεσματικότητα των χρηματοπιστωτικών αγορών. Αυτό μια και η είσοδος στον κλάδο νέων επιχειρήσεων θα ανάγκαζε τις υπάρχουσες ήδη στο χώρο επιχειρήσεις να γίνουν πιο αποδοτικές και να μειώσουν τις τιμές τους. Επιπλέον εμποδίζουν τις συγχωνεύσεις και τις εξαγορές μικρών και λιγότερο αποτελεσματικών τραπεζών. Η απορύθμιση θα μπορούσε να προωθήσει συγχωνεύσεις που θα προκαλούσαν οικονομίες κλίμακας και φάσματος και βελτίωση της αποδοτικότητας των οικονομικών αποτελεσμάτων της τράπεζας.

Αλλά και ως προς το ποιος θα αναλάβει τελικά το ρόλο του ρυθμιστή έχει αναπτυχθεί σπουδαία επιχειρηματολογία. Αυτό μια και αρκετοί είναι οι άνθρωποι του κλάδου που προτείνουν να αναλάβει ο ίδιος ο κλάδος τη ρύθμισή του αφού γνωρίζει καλύτερα τα προβλήματά του και επιθυμεί τη διασφάλιση της φήμης και αξιοπιστίας του. Μάλιστα αναπτύσσοντας τη συλλογιστική αυτή κατηγορούν ως υπεύθυνες για την κατάρρευση χρηματοπιστωτικών οργανισμών τις ρυθμίσεις που οδηγούν στη μείωση τιμών, επιβάλλουν υπερβολικά πρότυπα ασφαλείας, αυξάνοντας έτσι το κόστος της ρύθμισης τόσο για τους παραγωγούς όσο και για τους καταναλωτές.

Ως λύση προτείνεται η αυτορρύθμιση με κρατική επιτήρηση. Στο μοντέλο αυτό απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί ο ορισμός του κλάδου αλλά και των επιχειρήσεων που βρίσκονται εκτός κλάδου και μέρος της δραστηριοποίησης τους αποτελούν ενέργειες και δράσεις που αναλαμβάνονται από τον συγκεκριμένο κλάδο. Η λειτουργική ενοποίηση των εταιρειών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών όπως

τράπεζες, εταιρείες ασφαλειών, συμβουλευτικές, χρηματιστηριακές. Ωστόσο η αλληλεπικάλυψη αυτή σε συνδυασμό με την επιλογή ενός μόνο ρυθμιστικού οργανισμού μπορεί να προκαλέσει ανταγωνισμό μεταξύ των ίδιων των οργανισμών για εγγραφή μελών. Έτσι είναι κάτι περισσότερο από βέβαιο το ενδεχόμενο της ανταγωνιστικής χαλάρωσης με τις ρυθμιστικές αρχές που προσπαθούν να διατηρήσουν υψηλά πρότυπα να εμφανίζουν απώλειες έναντι εκείνων με τα χαμηλότερα πρότυπα που εξυπηρετούν τα συμφέροντα των μελών τους. Ακόμη οι οργανισμοί αυτοί προκειμένου να καλύψουν τα έξοδά τους και να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους ενδέχεται να προσπαθήσουν να προσελκύσουν στους κόλπους τους μεγαλύτερο αριθμό μελών αδυνατώντας να προβούν στην ίδια ένταση ελέγχων. Άλλοτε μπορούν να προσφέρουν πολύ χαμηλές εισφορές για τα μέλη τους δημιουργώντας έτσι πρόβλημα επιβίωσης στους ίδιους. Για να αντιμετωπίσουν τα χρηματοοικονομικά προβλήματα ενδέχεται να καταφύγουν σε δανεισμό από τα μέλη τους, θέτοντας έτσι σε κίνδυνο ή έστω υπό αμφισβήτηση την αξιοπιστία τους και την ακεραιότητά τους.

Η παγκοσμιοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών πολλαπλασιάζει τις δυσκολίες που οι χρηματοπιστωτικές ρυθμιστικές αρχές αντιμετωπίζουν. Τοπικά περιστατικά μπορούν να προκαλέσουν ρήξη στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η παγκοσμιοποίηση οδηγεί συχνά σε ανταγωνιστική χαλάρωση μεταξύ των εθνικών ρυθμιστικών αρχών. Η λογική για τη λήψη ανάλογης πρωτοβουλίας βασίζεται στο επιχείρημα ότι το αυστηρό ρυθμιστικό πλαίσιο είναι ανταγωνιστικό μειονέκτημα για τις εταιρείες της χώρας, έναντι εκείνων των εταιρειών που έχουν την έδρα τους σε χώρες με πιο ελαστικό ρυθμιστικό πλαίσιο. Προκειμένου λοιπόν να αποφευχθεί το ενδεχόμενο να μεταφέρουν εταιρείες τις δραστηριότητες τους σε άλλες χώρες, γεγονός που πιθανόν να οδηγήσει σε σημαντικές απώλειες εισοδήματος και αύξηση της ανεργίας που εφαρμόζει ένα πιο αυστηρό ρυθμιστικό πλαίσιο. Εάν όμως οι κανονισμοί γίνουν πιο ελαστικοί παγκοσμίως και οι εταιρείες επιλέγουν ως έδρα τους χώρες με πιο ελαστικά ρυθμιστικά πλαίσια, το επίπεδο συστημικού κινδύνου εξαιτίας μεταδοτικών χρηματοπιστωτικών διαταραχών ενδέχεται να παρουσιάσει αύξηση. (Howells P., Bain K., 2009).

Είναι απαραίτητο στο σημείο αυτό προς αποφυγή τυχόν παρανοήσεων να τονιστεί ότι ένα ισορροπημένο κανονιστικό πλαίσιο προάγει την τραπεζική καινοτομία επιτρέποντας περαιτέρω ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας και των επιμέρους παραγωγικών της τομέων μέσω της χρηματοδότησής τους. Για να συμβεί αυτό επιβάλλεται η διεύρυνση του χρηματοπιστωτικού τομέα μέσω εξορθολογισμού του αυστηρού θεσμικού πλαισίου και άμβλυνσης των περιορισμών της χρηματαγοράς. Εφίσταται όμως συνεχής παρακολούθηση των οικονομικών μεγεθών και των δεικτών διότι η γιγάντωση του τραπεζικού τομέα τον καθιστά περισσότερο ευάλωτο και μαζί του ολόκληρο το οικονομικό κύκλωμα με την εμφάνιση της όποιας οικονομικής κρίσης. (Thorsten Beck, Tao Chen, Chen Lin, Frank M. Song, 1 – 8 -2016).

Οι τράπεζες στην προσπάθειά τους να διατηρήσουν τα κέρδη τους παρά τους περιορισμούς ενδέχεται να προβούν σε παράτολμες χορηγήσεις δανείων ή αγορά

επίφοβων χρεογράφων. Προκειμένου λοιπόν να αποφύγουν τον ηθικό κίνδυνο οι ρυθμιστικές αρχές ενδέχεται να προκρίνουν ως λύση την άμβλυνση του ανταγωνισμού. Ένα τέτοιο εργαλείο είναι οι περιορισμοί στην εξάπλωση του δικτύου υποκαταστημάτων που επιτρέπουν την δημιουργία δικτύων μικρών γεωγραφικά ανεξάρτητων τραπεζών που αντιμετωπίζουν πολύ λίγο ανταγωνισμό στις περιοχές τους. Επίσης η θέσπιση περιορισμών στη χορήγηση συγκεκριμένων τύπων δανείων και ορισμένου είδους χρεογράφων. (Cecchetti S., Schoenholtz K., 2016).

2.2 Χρησιμότητα και μηχανισμός

Ο κίνδυνος ρευστότητας συνήθως ακολουθεί κατά πόδας τον πιστωτικό και τον κίνδυνο επιτοκίου. Πράγματι, δείχνει ότι την ύπαρξη προβλημάτων ρευστότητας τη σηματοδοτεί η αντίστοιχη ύπαρξη προβλημάτων πιστωτικού κινδύνου και κινδύνου επιτοκίου. Η τυπική σειρά των γεγονότων που υπογραμμίζουν προβλήματα ρευστότητας είναι: σε πρώτο στάδιο οι διοικήσεις των τραπεζών αναλαμβάνουν κινδύνους που προέρχονται από μεγάλες ανισορροπίες, ως προς το χρόνο ωρίμανσης, μεταξύ των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού. Έπειτα παρουσιάζονται μειωμένα κέρδη. Έτσι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αναφέρονται σε πιστωτικά και άλλα προβλήματα. Οι διοικήσεις είναι αναγκασμένες εκ των πραγμάτων να καταβάλλουν υψηλότερα επιτόκια για την προσέλκυση νέων πόρων. Επόμενο είναι ότι τα τραπεζικά κέρδη μειώνονται παρουσιάζοντας μικρότερο σχετικό περιθώριο. Στο τελευταίο στάδιο της εκδήλωσης κρίσης ρευστότητας πολλοί καταθέτες μετακινούν τα χρήματά τους σε άλλα πιστωτικά ιδρύματα. (Μελάς K., 2002).

Η τραπεζική ρύθμιση αποσκοπεί στην αποτροπή της πιθανότητας μετάδοσης, δηλαδή στην αποτροπή της ξαφνικής απόσυρσης καταθέσεων που μπορεί να οδηγήσει σε πανικό, ο οποίος είναι πιθανό να προκαλέσει σημαντική μείωση της ρευστότητας στο σύνολο του συστήματος. Αλλά και στην προστασία του καταναλωτή, εξαιτίας της φύσης του τραπεζικού κλάδου και των δυσκολιών πρόσβασης στην κατάλληλη γνώση. Η σύγχρονη προσέγγιση στην αξιολόγηση κεφαλαιακής επάρκειας βασίζεται στο δείκτη αξιολόγησης προς τα περιουσιακά στοιχεία. Με επιμέρους στάδια τον καθορισμό στοιχείων κεφαλαίου, τον καταμερισμό σταθμίσεων σε διαφορετικές γενικές κατηγορίες περιουσιακών στοιχείων και την προσέγγιση του κεφαλαίου ως ποσοστού των συνολικών περιουσιακών στοιχείων που είναι σταθμισμένα ως προς τον κίνδυνο.

Η ρευστότητα σχετίζεται με την ικανότητα της τράπεζας να ανταποκρίνεται άμεσα στις υποχρεώσεις της διατηρώντας έτσι τη φήμη και την αξιοπιστία της και κατ' επέκταση την πελατεία της. Για το λόγο αυτό διατηρεί ένα απόθεμα εμπορεύσιμων και άμεσα ρευστοποιήσιμων περιουσιακών στοιχείων, τα οποία μπορεί να μετατρέψει σε μετρητά άμεσα όποτε και όταν παραστεί σχετική ανάγκη. Εντοπίζει εγκαίρως αναντιστοιχίες μεταξύ εισπράξεων και πληρωμών στο μέλλον. Προβαίνει

σε δανεισμό από την αγορά, έτσι ώστε να εξομαλύνει τις ταμειακές ροές σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους.

Επίσης ο έγκαιρος εντοπισμός των προβληματικών δανείων και η κατηγοριοποίηση τους με βάση τον κίνδυνο που ενέχουν είναι σημαντικός για την ανάληψη επανορθωτικής δράσης. Ο κίνδυνος για εμφάνιση μη εξυπηρετούμενων δανείων πολλαπλασιάζεται αν η τράπεζα περιορίζεται σε μεμονωμένους αντισυμβαλλόμενους ή σε ομάδες αντισυμβαλλόμενων. Επιπλέον, κίνδυνος για την τράπεζα μπορεί να προκύψει εάν οι καταθέσεις της προέρχονται από μεμονωμένο φάσμα πηγών. Καθώς και όταν το εισόδημα προέρχεται από περιορισμένο αριθμό συναλλαγών και δραστηριοτήτων. (Howells P., Bain K., 2009).

Επομένως γίνεται αντιληπτό πως οι ρυθμιστικές αρχές αποφασίζουν για την κυκλοφορούσα ποσότητα χρήματος με βάση τις ήδη διαμορφωμένες συνθήκες στην τραπεζική αγορά και τη μελλοντικά διαφαινόμενη πορεία της. Οι διαθέσεις των αποταμιευτών, η ζήτηση και η προσφορά χρήματος επηρεάζουν τα επίπεδα ασφαλείας των αποταμιευμένων διαθεσίμων χρημάτων. Πρόκειται για μια σχέση δυναμική, αλληλοπροσδιοριζόμενη συνεχώς από τους συμμετέχοντες στο τραπεζικό σύστημα. (Kosuke A., Kalin N., 5 – 6 – 2015)

Τα συστημικά προβλήματα των τραπεζών οφείλονται εν πολλοίς στην αυξημένη ενοποίηση των τραπεζικών δραστηριοτήτων και των συναλλαγών επί χρεογράφων. Οι τράπεζες δραστηριοποιούνται στον τομέα των χρεογράφων είτε απευθείας, είτε μέσω των θυγατρικών τους εταιρειών ή ακόμα με το δανεισμό σε επενδυτικές εταιρείες. Η οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει διαφορετικό καθεστώς κεφαλαιακής επάρκειας για τις συναλλαγές επί χρεογράφων και διαφορετικό για τις παραδοσιακές υπηρεσίες. Πρόκειται για το υπόδειγμα εμπορικού χαρτοφυλακίου. Το εμπορικό χαρτοφυλάκιο καλύπτει συναλλαγές με βραχυχρόνιο κόστος, ενώ το τραπεζικό ή επενδυτικό χαρτοφυλάκιο σχετίζεται με πιο μακροχρόνιες επενδύσεις ή πράξεις αντιστάθμισης κινδύνου. (Howells P., Bain K., 2009).

3. Τραπεζική στρατηγική

Οι τράπεζες αντιδρούν αναλόγως στον καθορισμό του επιτοκίου από το δημόσιο στα κρατικά ομόλογα ή τα έντοκα γραμμάτια που εκδίδει προκειμένου να καλύψει τις δικές του χρηματοδοτικές ανάγκες. Έτσι όταν το δημόσιο επιθυμεί να προσφύγει σε εσωτερικό δανεισμό και να χρηματοδοτήσει έτσι τα ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού λογικό είναι να αυξήσει το επιτόκιο των κρατικών ομολόγων για να τα καταστήσει περισσότερο δημοφιλή για την τοποθέτηση κεφαλαίων αποταμιευτών και επενδυτών. Επόμενο είναι η αντίδραση των τραπεζών να χαρακτηριστεί από άνοδο των επιτοκίων αρχικά των προθεσμιακών καταθέσεων και στη συνέχεια των υπολοίπων. Φυσικό είναι να ακολουθήσει και άνοδος των επιτοκίων χορηγήσεων, αφού θα πρέπει να μετακυλιστεί στους χορηγικούς πελάτες το αυξημένο κόστος χρήματος και να συγκρατηθούν τα επίπεδα χορηγήσεων.

Το αντίστροφο συμβαίνει σε μείωση του επιτοκίου των τίτλων του Δημοσίου. Θα ακολουθήσει γενικότερη πτώση των επιτοκίων με αύξηση της ρευστότητας των τραπεζών και της δανειοδοτικής τους ικανότητας. Το φθηνό πλέον χρήμα επιτρέπει χαμηλό επιτόκιο ακόμη και στις χορηγήσεις δανείων. Αυτό μια και το καταθετικό επιτόκιο είναι χαμηλότερο και παρέχεται έτσι η σχετική δυνατότητα, αλλά μια και οι αυξημένες σε όγκο καταθέσεις δεν παύουν να έχουν κόστος και να απαιτείται για αυτό η αύξηση των χορηγήσεων.

Ο ρόλος που διαδραματίζουν τα στοιχεία του ενεργητικού ή του παθητικού, είτε ως περιορισμοί, είτε ως στόχοι, εξαρτάται από το οικονομικό περιβάλλον εντός του οποίου δραστηριοποιείται μια τράπεζα, καθώς και από τη δομή και το βαθμό ανταγωνισμού μιας αγοράς, λαμβανομένου πάντα υπόψη του κανονιστικού και νομοθετικού πλαισίου. Επομένως τα στοιχεία του ενεργητικού που είναι τα δάνεια και οι επενδύσεις όπως και τα στοιχεία του παθητικού που είναι οι καταθέσεις αποτελούν περιοριστικό παράγοντα για τις τράπεζες. Τα δάνεια και οι καταθέσεις αποτελούν τον άμεσο ή κυριότερο στόχο των τραπεζών.

Εφόσον η οικονομική συγκυρία το επιτρέπει οι τράπεζες επιδιώκουν την επέκταση του δικτύου τους, όταν θεωρούν ότι δεν έχουν εξαντληθεί τα περιθώρια άντλησης καταθέσεων και όταν αυξάνει η σημασία της διαμεσολάβησης. Όταν δηλαδή αυξάνει το ποσοστό της αποταμίευσης και των συναλλαγών που διεξάγονται διαμέσου τραπεζών. (Κορλίρας Π.Γ., (2000), *νομισματική θεωρία*, σελ. 106 – 111, Μπένου).

Οι τράπεζες αποτελούν παραγωγικές μονάδες εντάσεως εργασίας όπου το μεταβλητό κόστος κυριαρχεί επί του συνολικού κόστους. Κατά συνέπεια είναι υποχρεωμένες να παρακολουθούν συνεχώς το περιθώριο κόστους για κάθε μία τραπεζική εργασία συναρτήσει και του μεγέθους τους. Έτσι ενδέχεται άλλοτε να

προκρίνεται ως ενδεδειγμένη λύση η αύξηση του μεγέθους του τραπεζικού οργανισμού και η επίτευξη οικονομιών κλίμακας. Άλλοτε πάλι ενδέχεται να εμφανίζονται αντιοικονομίες κλίμακας ως αποτέλεσμα της ατελούς επίβλεψης και του πλημμελούς ελέγχου που προκύπτει εξαιτίας του μεγάλου μεγέθους επιχείρησης. Επομένως αναζητούν διαρκώς το άριστο μέγεθος της δραστηριότητάς τους.

Η φύση των παρεχόμενων υπηρεσιών και η δυνατότητα διαφοροποίησης του τραπεζικού προϊόντος επιτρέπει την ύπαρξη ατελούς ανταγωνισμού ακόμη και ολιπωλιακών, αν όχι μονοπωλιακών καταστάσεων. Αυτό μια και οι τραπεζικές εργασίες είναι κυρίως εντάσεως εργασίας και τεχνολογίας παρέχοντας έτσι μεγάλα περιθώρια διαφοροποίησης μεταξύ των τραπεζών. Η χρήση της διαφήμισης, η επιλογή της κατάλληλης τιμολογιακής πολιτικής προσαρμοσμένη στην αντίστοιχη στρατηγική που ενδέχεται να στοχεύει σε αύξηση κερδών ή μεριδίου στην αγορά, οι παράμετροι της ποιότητας και της εξυπηρέτησης της πελατείας διαφοροποιούν ουσιαστικό το παραγόμενο προϊόν.

Όλα αυτά πάντα υπό την ομπρέλα της διοικητικής εποπτείας, όπου κάθε επιχειρηματικό σχέδιο επέκτασης τελεί υπό την έγκριση των νομισματικών αρχών για πλήρωση του κριτηρίου της κεφαλαιακής επάρκειας. Ο δείκτης φερεγγυότητας απεικονίζεται ως το ελάχιστο αποδεκτό επίπεδο λόγου μεταξύ των ιδίων κεφαλαίων της τράπεζας που αποτελούν το μετοχικό κεφάλαιο και τα αποθεματικά προς το συνολικό παθητικό ή ενεργητικό της τράπεζας. (Κορλίρας Π.Γ., 2000).

Οι εμπορικές τράπεζες που αποτελούν τη διατραπεζική αγορά συναλλάγματος αγοράζουν και πωλούν καταθέσεις νομισμάτων για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των πελατών τους ή για δικές τους δραστηριότητες. Τέτοιες είναι η αγορά ενός νομίσματος σε χαμηλή τιμή και η ταυτόχρονη πώλησή του σε υψηλότερη τιμή, arbitrage. Ή για λόγους κερδοσκοπίας, με την αγορά ή πώληση ενός νομίσματος με σκοπό το κέρδος από προσδοκώμενη μεταβολή της συναλλαγματικής του ισοτιμίας έναντι άλλου νομίσματος. Οι κεντρικές τράπεζες παρεμβαίνουν συχνά στην αγορά συναλλάγματος για να επηρεάσουν τις ισοτιμίες νομισμάτων προς την επιθυμητή κατεύθυνση και να εξομαλύνουν την υπερβολική συναλλαγματική αστάθεια. (Καρφάκης Κ.Ι., 1995).

Η απελευθέρωση των εξωτερικών χρηματοοικονομικών συναλλαγών απαιτεί ένα ισχυρό και απελευθερωμένο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Τα εγχώρια επιτόκια πρέπει να είναι συμβατά με τα επίπεδα των επιτοκίων παγκοσμίως. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να διαθέτουν επαρκή πληροφόρηση ώστε να αναπτύσσουν κατάλληλη στρατηγική αντίδρασης σε ένα απελευθερωμένο περιβάλλον με ανάλογες συνθήκες χρηματοπιστωτικών αγορών διαθέτοντας τα κατάλληλα μέσα. Η προσπάθεια αντιστάθμισης μέσω της απορρόφησης της πλεονάζουσας ρευστότητας ακόμη και μέτριων ροών κεφαλαίων σε μια αγορά κρατικών τίτλων που χαρακτηρίζεται από περιορισμένες συναλλαγές μπορεί να έχει σημαντικές αποσταθεροποιητικές συνέπειες και να αποδειχθεί εξαιρετικά δύσκολη και δαπανηρή. (Γκαργκάνας Ν.Χ., 2008).

Επομένως η ίδια η τραπεζική χρηματοοικονομική διοικητική επιβάλλει και την ικανότητα διαχείρισης των κινδύνων χαρτοφυλακίου της τράπεζας, από κινδύνους προερχόμενους από μεγέθη εντός και εκτός ισολογισμού. Διαχείριση κινδύνων ονομάζεται το σύνολο των συντονισμένων ενεργειών στις οποίες προβαίνει η διοίκηση ενός πιστωτικού ιδρύματος με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων στην καθαρή θέση, στα έσοδα ή στα κέρδη του από την επίδραση ενός ή περισσότερων κινδύνων. Προκειμένου να καταστεί δυνατός ο έλεγχος του συνολικού φάσματος των κινδύνων είναι απαραίτητος ο κεντρικός συντονισμός των αποφάσεων που αφορούν την ασκούμενη πολιτική σε επιμέρους τομείς. Οι αποφάσεις αυτές άπτονται στη διαχείριση του παθητικού, δηλαδή ιδίων και δανειακών κεφαλαίων μέσω των οποίων εξασφαλίζεται η χρηματοδότηση της τραπεζικής δραστηριότητας. Της διαχείρισης χαρτοφυλακίων απαιτήσεων και επενδύσεων, με άλλα λόγια της διαχείρισης ενεργητικού μέσω της οποίας εξασφαλίζονται τα εισοδήματα της τραπεζικής δραστηριότητας. Επιπλέον αποφάσεις διαχείρισης κινδύνων σχετικές με τη διαχείριση της λειτουργίας του τραπεζικού ιδρύματος, μέσω της οποίας εξασφαλίζεται η ελαχιστοποίηση των γενικών λειτουργικών δαπανών. Οι βασικοί κίνδυνοι της εμπορικής τραπεζικής είναι ο κίνδυνος επιτοκίου, ο πιστωτικός κίνδυνος και ο κίνδυνος ρευστότητας. Εκτός από τους βασικούς κινδύνους, το σύστημα των εμπορικών τραπεζών βρίσκεται αντιμέτωπο και με άλλους, όπως το διαχειριστικό κίνδυνο, το συναλλαγματικό κίνδυνο και τον κίνδυνο από πράξεις εκτός ισολογισμού. (Μελάς Κ., 2002).

4. Ελληνική τραπεζική αγορά

Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα μέχρι τη δεκαετία του 1990 ο τραπεζικός τομέας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ολιγοπωλιακή αγορά. Τα μερίδια όμως της αγοράς ήταν άνισα κατανομημένα με τις μεγάλες τράπεζες να κατέχουν τη μερίδα του λέοντος και να έχουν προνομιακή αντιμετώπιση από το κράτος στο οποίο και ανήκαν. Το τελευταίο εκτελούσε το σύνολο των συναλλαγών του μέσω αυτών. Επιπλέον οι φορολογικές επιβαρύνσεις επιδρούσαν δυσμενέστερα στις μικρές τράπεζες κατά την εκχώρηση δανείων μεταξύ των τραπεζών.

Χαρακτηριστικό των μικρών ιδιωτικών τραπεζών υπήρξε η προσήλωσή τους στην ποιότητα και την εξυπηρέτηση πελατών. Μάλιστα προκειμένου να ελέγξουν το κόστος τους προτίμησαν να αποκλείσουν μικρούς καταθέτες και δανειολήπτες λόγω του μη επικερδούς χαρακτήρα των συναλλαγών αυτών. Αντίθετα οι μεγάλες κρατικά ελεγχόμενες τράπεζες προτίμησαν την επέκτασή τους σε όλη την ελληνική επικράτεια με γνώμονα τη δεσπόζουσα θέση τους αλλά και προκειμένου να εξυπηρετήσουν διοικητικούς και εισπρακτικούς σκοπούς της κεντρικής διοίκησης. Έτσι παρέμειναν γραφειοκρατικά αγκυλωμένες, ενώ πολιτικές παρεμβάσεις συνέτειναν στη χορήγηση δανείων με επισφαλείς όρους και όχι πλέον συμφέροντες για τα τραπεζικά ιδρύματα.

Η εμφάνιση των υποκαταστημάτων ξένων τραπεζών στη χώρα μας συνοδεύτηκε και με χορήγηση ανάλογων προνομίων από την πολιτεία προς αυτές όπως η απαλλαγή από υποχρεωτικές τοποθετήσεις και από λοιπές επιβαρύνσεις. Η προσήλωσή τους στην αποδοτικότητα και διαρκώς αυξημένα μερίδια αγοράς, η εισαγωγή νέων προϊόντων, η χρηματοδότηση επιλεγμένων δραστηριοτήτων, η εξειδίκευσή τους σε διαμεσολαβητικές εργασίες, η διαχείριση χαρτοφυλακίου ιδιωτών καθώς και της νέας τεχνολογίας προσέδωσαν στις ξένες τράπεζες ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των εγχώριων ανταγωνιστών τους, σε βαθμό που τα συγκεκριμένα υποκαταστήματα των ξένων τραπεζών παρουσίαζαν τη μεγαλύτερη κερδοφορία από τα αντίστοιχα σε οποιαδήποτε άλλη περιοχή του κόσμου. (Αλεξάκης Π., Γιαννίσης Τ., Θωμαδάκης Σ., Ξανθάκης Μ., Χατζηγιάννη Ν.). Από την άλλη το κράτος αναλάμβανε μέσα από τα κονδύλια του ετήσιου προϋπολογισμού τις διευθετήσεις για τον κοινωνικό μισθό, δηλαδή το σύνολο των κοινωνικών ασφαλίσεων καλύπτοντας με επιχορήγηση τα ελλείμματα των ασφαλιστικών ταμείων των υπό κρατικό έλεγχο τραπεζικών ιδρυμάτων. (Πετρινιώτη Ξ., 1998).

Ο κρατικός παρεμβατισμός γίνεται αντιληπτός και στη χώρα μας όπως και στα υπόλοιπα κράτη – μέλη ως τροχοπέδη για την ενοποίηση των τραπεζικών τομέων. Έτσι οι συγχωνεύσεις τραπεζών έχουν γίνει συχνό φαινόμενο στις χώρες της ευρωζώνης, ωστόσο ο τραπεζικός τομέας διατηρεί έντονα εθνικά χαρακτηριστικά, με τις τράπεζες που συγχωνεύονται να προέρχονται από την ίδια χώρα και τις

συγχωνευόμενες τράπεζες σε ελάχιστες περιπτώσεις να είναι από διαφορετικές χώρες. Η διαφοροποίηση των εθνικών μηχανισμών ελέγχου και ρύθμισης της τραπεζικής δραστηριότητας αλλά και των εθνικών νομοθεσιών εμποδίζουν την ολοκλήρωση και τη διεθνοποίηση. Η επίβλεψη, ο συντονισμός και ο έλεγχος των πιστωτικών ιδρυμάτων στη ζώνη του ευρώ δεν έχουν σχεδιασθεί σε κεντρικό επίπεδο. Οι εθνικοί φορείς ελέγχου αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό και συχνά αρνούνται την ενσωμάτωση των μεγάλων και ισχυρών τραπεζών των χωρών τους σε τραπεζικούς ομίλους του εξωτερικού. Οι συγχωνεύσεις αυτές έρχονται σε αντίθεση με την αρχή του εθνικού ελέγχου. Περιορίζουν το κύρος και την ισχύ των εθνικών φορέων ελέγχου που με κάθε τρόπο οι τελευταίοι προσπαθούν να διατηρήσουν. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσπαθεί να ανατρέψει την αναχρονιστική αυτή προσέγγιση διάκρισης μεταξύ εγχώριων και ξένων τραπεζών και να προωθήσει επαρκώς την πορεία ενοποίησης του τραπεζικού τομέα στην ευρωζώνη. (Grauwe P., 2008).

Έχει πλέον διαπιστωθεί και διεθνώς η αντιστρόφως ανάλογη σχέση μεταξύ των υπό κρατική ιδιοκτησία χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και της υιοθέτησης καινοτομιών που αφορούν τις δομές του οργανισμού, το ανθρώπινο δυναμικό τις ποικίλες τεχνικές και τις εναλλακτικές μεθόδους δράσης και προσέγγισης του καταναλωτικού και επενδυτικού κοινού. (Sheng Xiao – Shan Zhao, 2012).

Οι καινοτομίες σε προϊόντα και χρηματοδοτικά εργαλεία, οι ευέλικτες χρηματοοικονομικές τεχνικές που πολλές ξένες τράπεζες έχουν εισάγει, η ταχύτητα προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες προτιμήσεις και η ποιότητα των τραπεζών, θα έπρεπε και δεν μπορεί παρά να είναι η απάντηση των ελληνικών τραπεζών. Η βελτίωση της οργανωτικής και λειτουργικής διάρθρωσης ως δομικό στοιχείο του στρατηγικού σχεδιασμού με προτεραιότητα στην άντληση κεφαλαίων με χαμηλό κόστος και διεύρυνση του πεδίου χρήσης των νέων τεχνολογιών μπορούν να δώσουν ώθηση και να εξασφαλίσουν την επόμενη ημέρα στα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα. (Αλεξάκης Π., Γιαννίτης Τ., Θωμαδάκης Σ., Ξανθάκης Μ., Χατζηγιάννη Ν.).

Με σκοπό τη διασφάλιση των συμφερόντων τους και την απομείωση της έκθεσης σε κίνδυνο τα πιστωτικά ιδρύματα από το 1997 έχουν στη διάθεση τους ένα προηγμένο σύστημα οικονομικής συμπεριφοράς πελατών. Πρόκειται για μια διατραπεζική ανώνυμη εταιρεία, *Τραπεζικά Συστήματα Πληροφοριών ΑΕ* με το διακριτικό τίτλο *Τειρεσίας*. Σκοπός της εταιρείας η συλλογή και διάθεση πληροφοριών οικονομικής συμπεριφοράς ιδιωτών και επιχειρήσεων. Διατηρεί έπειτα από έγκριση της Αρχής προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αρχείο δεδομένων οικονομικής συμπεριφοράς. (Ψυχομάνης Σ. Δ., 2006).

Πρόκειται για την ουσιαστική υλοποίηση μιας ιδέας η σύλληψη της οποίας ανάγεται στο μακρινό 1928 και την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών με την ίδρυση του Γραφείου Εμπιστευτικών Πληροφοριών. Τη χρονιά εκείνη οι δεκαέξι τράπεζες που είχαν προσχωρήσει στην Ε.Ε.Τ. αποφάσισαν την ίδρυση ετερορρύθμου εταιρείας με σκοπό τη συλλογή εμπορικών πληροφοριών. Μία καινοτόμα πρακτική της Τράπεζας Αθηνών που πρώτη την είχε εισάγει στα ελληνικά τραπεζικά δρώμενα. Οι προσδοκίες

που καλλιεργήθηκαν έδιναν την ελπίδα για μείωση των επιτοκίων και για μεγάλη αύξηση των διαθέσιμων πιστώσεων. Αυτό μια και οι αφερέγγυοι έμποροι δεν θα μπορούσαν πλέον να δανείζονται από διαφορετικές τράπεζες λόγω της κατάρτισης σχετικού μητρώου. Ωστόσο στις αρχές του 1930 και κάτω από το καθεστώς της επελαύνουσας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, το βάρος της δεινής οικονομικής κατάστασης πολλών ελληνικών επιχειρήσεων και τον κίνδυνο να συμπαρασύρουν με την αποκάλυψη της οικονομικής τους θέσης τα εκτεθειμένα σε υψηλά δάνεια ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εγκαταλείπεται το εγχείρημα αυτό ακόμη και ως σκέψη για τα επόμενα σαράντα χρόνια. (Κωστής Κ.Π., (1997).

5. Χρηματοοικονομική ολοκλήρωση

Βούληση ακόμη και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας υπήρξε διαχρονικά η εξάλειψη των διατάξεων των τραπεζικών νομοθεσιών που επέτρεπαν διακρίσεις λόγω εθνικότητας κατά την εγκατάσταση των κοινοτικών τραπεζών. Επίσης η αντιμετώπιση των στρεβλώσεων που οφείλονται στη διαφορετική συγκρότηση των τραπεζικών συστημάτων. Η αρχή της ελάχιστης εναρμόνισης υπήρξε το σημαντικό πρώτο βήμα για την υιοθέτηση της ενιαίας τραπεζικής αγοράς μέχρι το 1992. Η ύπαρξη επαρκών ελάχιστων κανόνων αποδεκτών από όλους που εξασφάλιζαν την προστασία καταθετών και επενδυτών και διαφύλατταν την ισορροπία του συνόλου του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η εναρμόνιση αυτή των βασικών ρυθμίσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα απαίτησε την εισαγωγή νέων απαραίτητων και ουσιαστικών κανόνων που μέχρι τότε δεν υπήρχαν στο σύνολο των εθνικών τραπεζικών συστημάτων και ενίσχυσαν τους ήδη υπάρχοντες. Τέτοια μέτρα υπήρξαν η εγγύηση των καταθέσεων και η επάρκεια των κεφαλαίων.

Πρωωθήθηκε ακόμη η αμοιβαία αναγνώριση των χρηματοοικονομικών τεχνικών με έμφαση στον ανταγωνισμό μεταξύ κανόνων στις επιμέρους αγορές των κρατών μελών. Αξιοποιείται το ήδη υπάρχον πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των χωρών στο πεδίο του τραπεζικού ελέγχου και της εποπτείας. Με την αρχή του ελέγχου από τη χώρα προέλευσης να είναι και εκείνη που αναλαμβάνει την ευθύνη για τη λειτουργία όλων των υποκαταστημάτων εντός της Κοινότητας και την παροχή υπηρεσιών διασυνοριακά. Η διάδοση της τυποποίησης, η εναρμόνιση των συστημάτων πληρωμών, η μείωση του κόστους για τον καταναλωτή και η βελτίωση της ποιότητας τέθηκαν πλέον ως στόχοι.

Σημαντική αλλαγή ενόψει της ΟΝΕ υπήρξε και η πλήρης απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων. Ως επακόλουθο της κατάργησης των συναλλαγματικών περιορισμών στην ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων από τα περισσότερα κράτη της τότε Κοινότητας επήλθε και η ελευθερία των Ευρωπαίων πολιτών να επενδύουν τα ρευστά τους διαθέσιμα και τις αποταμιεύσεις τους σε οποιαδήποτε τράπεζα ενός άλλου κράτους μέλους στο εγχώριο ή σε ξένο νόμισμα.

Η εισαγωγή και καθιέρωση του Ευρώ ως ενιαίου νομίσματος επέφερε εντατικοποίηση του ανταγωνισμού. Τα νέα τραπεζικά προϊόντα απαλλαγμένα από τον συναλλαγματικό κίνδυνο βασίζονται μόνο στους δείκτες απόδοσης και συνετής διαχείρισης που μπορούν να επιδείξουν. Η ραγδαία διάδοση των τραπεζικών εργασιών από απόσταση έδωσε στους Ευρωπαίους τη δυνατότητα μιας άνετης πρόσβασης σε μεγάλο αριθμό πιστωτικών ιδρυμάτων στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης η εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος αποστέρησε τις τράπεζες από τα κέρδη που εισπράττουν από την ανταλλαγή των ευρωπαϊκών νομισμάτων με το εθνικό τους νόμισμα και κυρίως την απώλεια από προμήθειες και επιβαρύνσεις για

την κάλυψη συναλλαγματικών κινδύνων. Οι απώλειες αυτές ήταν πιο εκτεταμένες σε τράπεζες κρατών όπως η Ελλάδα που βασίζονται σημαντικά στις εισπράξεις τους από τον τουρισμό. Ακόμη η εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος προϋπέθετε σημαντικές επενδύσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό, την προσαρμογή των πληροφοριακών συστημάτων και κυρίως εκείνων που συνδέονται με τα συστήματα πληρωμών. (Αλεξάκης Π., Γιαννίσης Τ., Θωμαδάκης Σ., Ξανθάκης Μ., Χατζηγιάννη Ν., 1996). Το γεγονός όμως ότι το ευρώ προορίζονταν και κατέστη αποθεματικό νόμισμα όπως προβλεπόταν με τις συναλλαγές σε δολάρια, γιεν και άλλα διεθνή νομίσματα να είναι αρκετά σημαντικές, αντιστάθμισαν τις ανωτέρω απώλειες για τις τράπεζες. (Αλεξάκης Π., 1994).

Οι υπέρμαχοι του ευρώ προβάλλουν ότι με την υιοθέτησή του επιτεύχθηκε η μεγαλύτερη ενιαιοποίηση μιας αγοράς τριακοσίων εκατομμυρίων πολιτών, επαλείφθηκαν οι ανταγωνιστικές υποτιμήσεις των εθνικών νομισμάτων, μειώθηκε το κόστος συναλλαγών, επιτεύχθηκε χαμηλός πληθωρισμός και συγκράτησή του έπειτα από κάποιο χρονικό σημείο, αυξήθηκε ο ανταγωνισμός και οι επενδύσεις και σημειώθηκε ταχύτερη ανάπτυξη. Οι επικριτές με τη σειρά τους εστιάζουν στην απώλεια από τα κράτη – μέλη της δυνατότητας άσκησης της δικής τους νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων προβλημάτων τους. Στο ίδιο μήκος κύματος και η άποψη ότι η δημοσιονομική πειθαρχία, περιορίζει την εθνική δημοσιονομική πολιτική των κρατών – μελών της ΟΝΕ για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους. (Δρεττάκης Μ.Γ., 1999).

Η νομισματική πολιτική από το 1999 ασκείται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με πρωταρχική αποστολή τη διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών. Το Διοικητικό της Συμβούλιο απαρτίζεται από την Εκτελεστική Επιτροπή και τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών. Λαμβάνει αποφάσεις σχετικές με ενδιάμεσους νομισματικούς στόχους, βασικά επιτόκια και προσφορά διαθεσίμων στο ευρωπαϊκό σύστημα κεντρικών τραπεζών και χαράζει τις κατευθυντήριες γραμμές για την εκτέλεση τους. Η ΕΚΤ μαζί με τις κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών της ευρωζώνης αποτελούν το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών με βασικούς στόχους τη χάραξη και εφαρμογή ενιαία νομισματικής πολιτικής της ΕΕ, τη διενέργεια πράξεων συναλλάγματος σύμφωνα με τις οδηγίες του Συμβουλίου των Υπουργών και την κατοχή και διαχείριση των επίσημων συναλλαγματικών διαθεσίμων των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ. (Θεοδωρόπουλος Θ.Ε., 2001.) Οι σχέσεις μεταξύ της ΕΚΤ και των εθνικών κεντρικών τραπεζών διέπονται από την αρχή της αποκέντρωσης, δηλαδή όταν αυτό κρίνεται δυνατόν και εύλογο η ΕΚΤ προσφεύγει στις εθνικές κεντρικές τράπεζες για την εκτέλεση των πράξεων που υπάγονται στα καθήκοντα του ΕΣΚΤ. (Γκόρτσος Χ. Β., 2014).

Στα πλαίσια της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης ορίστηκε ρητά ότι για κάθε σχέδιο νέας νομοθετικής διάταξης αφορών το τραπεζικό σύστημα και εμπίπτον στο πεδίο αρμοδιοτήτων της ΕΚΤ οι αρχές των κρατών μελών είναι υποχρεωμένες να ζητούν προηγουμένως τη γνώμη της σύμφωνα και με τη Συνθήκη αλλά και την απόφαση 98/415/ΕΚ του Συμβουλίου. Η ΕΚΤ έχει εκδώσει

κατευθυντήρια γραμμή, την ΕΚΤ/200/7, με την οποία αναφέρεται στα μέσα και τις διαδικασίες νομισματικής πολιτικής του ευρωσυστήματος που οφείλουν οι εθνικές κεντρικές τράπεζες να χρησιμοποιούν. Ως πρωταρχικός στόχος ορίζεται η σταθερότητα των τιμών, ως μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι η διενέργεια πράξεων ανοικτής αγοράς, η παροχή πάγιων διευκολύνσεων και η επιβολή της υποχρέωσης στα πιστωτικά ιδρύματα να τηρούν ελάχιστα αποθέματα σε λογαριασμούς.

Με τον όρο πράξεις ανοικτής αγοράς περιγράφονται οι ενέργειες της ΕΚΤ και των κεντρικών τραπεζών που εξασφαλίζουν την ρευστότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων με σκοπό τη διατήρηση της σταθερότητας. Οι πάγιες διευκολύνσεις αναφέρονται σε πιστώσεις επί ημερισίας βάσεως, τις οποίες η ΕΚΤ ή οι κεντρικές τράπεζες θέτουν στη διάθεση των πιστωτικών ιδρυμάτων για μία νύχτα. Παρέχεται έτσι διαχειριστική βοήθεια στον πιστωτικό τομέα, ενώ διατηρούνται σταθερά τα επιτοκία της αγοράς για το χρήμα μιας ημέρας. Τα ελάχιστα αποθεματικά αποτελούν έντοκες καταθέσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων στην ΕΚΤ και στις κεντρικές τράπεζες οι οποίες τελούνται σύμφωνα με τις επιταγές της ΕΚΤ, το ύψος των οποίων επηρεάζει την ποσότητα του κυκλοφορούντος χρήματος στην αγορά.

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία δεν αντίκειται στην λήψη εθνικής πρωτοβουλίας από την κυβέρνηση ενός κράτους μέλους με την οποία να ελέγχεται, να κατευθύνεται ή ακόμη και να περιορίζεται η πιστωτική λειτουργία των τραπεζών εντός της επικράτειάς του, όταν τούτο υπαγορεύεται από την ανάγκη διατήρησης σταθερότητας των τιμών. (Ψυχομάνης Σ. Δ., 2006).

Το πρωτογενές ευρωπαϊκό δίκαιο καθιερώνει τη θεσμική, λειτουργική και οικονομική ανεξαρτησία των κεντρικών – τραπεζών μελών του ΕΣΚΤ ώστε το όργανο αυτό να επιτυγχάνει αποτελεσματικά να διασφαλίζει τη σταθερότητα του επιπέδου των τιμών. Παράλληλα όμως καθιερώνεται η αρχή της λογοδοσίας της ΕΚΤ έναντι του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η διαθεσμική επικοινωνία της ΕΚΤ με τα υπόλοιπα θεσμικά όργανα της ΕΕ, η δημοσίευση και ο έλεγχος των χρηματοοικονομικών λογαριασμών του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ και ο δικαστικός έλεγχος των πράξεων και των παραλείψεων της ΕΚΤ από το Δικαστήριο της ΕΕ. (Γκόρτσος Χ. Β., 2014).

Εκείνο όμως που πρέπει να γίνει αντιληπτό είναι η διαπίστωση πως η απελευθέρωση των χρηματοοικονομικών συναλλαγών πρέπει να γίνεται μόνο αφού έχουν εξαλειφθεί οι πραγματικές στρεβλώσεις, μια και σε αντίθετη περίπτωση η χρηματοδότηση δεν θα κατευθύνεται κατ' ανάγκη σε τομείς που παρουσιάζουν υψηλή οριακή παραγωγικότητα κεφαλαίου. (Γκαργκάνας Ν.Χ., 2008). Πρόσθετα οι μεγάλες διεθνείς τράπεζες συγκεντρώνοντας τις λειτουργίες διαχείρισης διαθεσίμων σε κεντρικό πανευρωπαϊκό επίπεδο καταφέρνουν να κλείνουν μεγάλες συμφωνίες σε διασυνοριακό επίπεδο και να απολαμβάνουν χαμηλότερο κόστος συναλλαγών, σε αντίθεση με τις μικρότερες τράπεζες χαμηλότερης πιστοληπτικής ικανότητας. Έτσι οι τελευταίες αδυνατούν να ευνοηθούν από τις παρεμβάσεις της ΕΚΤ και περιορίζουν

τον ρόλο τους σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Παράλληλα οι διαρθρωτικές αλλαγές στις ευρωπαϊκές χρηματοπιστωτικές αγορές όπως η τάση συγκέντρωσης των δραστηριοτήτων διαπραγμάτευσης και διαχείρισης διαθεσίμων επέδρασαν καταλυτικά στην εντατικοποίηση των συγχωνεύσεων και των εξαγωγών στον ευρωπαϊκό τραπεζικό κλάδο. Το αποτέλεσμα είναι μικρότεροι όγκοι συναλλαγών, μικρότερη μεταβλητότητα και συνεπακόλουθα χαμηλότερος συναλλαγματικός κίνδυνος, επομένως λιγότεροι συμμετέχοντες και αποδυνάμωση του ρόλου των βασικών διαπραγματευτών στην αγορά συναλλάγματος. (Θεοδωρόπουλος Θ.Ε., 2001.)

6. Ο εποπτικός ρόλος της ΤτΕ

Ο εποπτικός ρόλος της Τράπεζας της Ελλάδος καθορίζεται ως νομοθετική εξουσιοδότηση διοικητικής φύσεως με τους νόμους 2076/92 αρθ. 18, 1266/1982/ αρθ. 1 και 2548/1997 αρθ. 12. Ως αρμοδιότητες της ορίζονται η λήψη ρυθμίσεων, η διεξαγωγή ελέγχων, η επιβολή κυρώσεων, η επίβλεψη της τήρησης της κείμενης νομοθεσίας σχετικά με θέματα σύστασης, οργάνωσης, λειτουργίας, εγκατάστασης και άσκησης εργασιών των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων. (Ψυχομάνης Σ. Δ., 2006).

Η δεκαετία του 1990 χαρακτηρίζεται ως περίοδος αναζήτησης των ρόλων και των ισορροπιών στην ελληνική αγορά με τις ελληνικές τράπεζες να αναζητούν την αυτοεπόπτευσή τους μέσω της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών σε μια προσπάθεια να ανασχέσουν τον ρυθμιστικό ρόλο της Τράπεζας της Ελλάδος. Με την τελευταία να ταλαντεύεται ως προς την τακτική που θα ακολουθούσε σε μια σειρά από σημεία που αφορούσαν τις σχέσεις της με τις τράπεζες. Υπό τις συνθήκες αυτές το θετικό στοιχείο που προέκυψε ήταν η συνεννόηση μικρών , μεγάλων , ιδιωτικών και κρατικών τραπεζών για τη διαμόρφωση της εισφοράς κάθε τράπεζας στο Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων. (Κωστής Κ.Π., 1997).

Με την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ η ΤτΕ έπαψε να ασκεί πλέον την νομισματική πολιτική την οποία ανέλαβε πλέον η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Δεν είχε πλέον λόγο στο που θα διευθετηθούν οι καταθέσεις ή να εγκρίνει τη χρηματοδότηση της επένδυσης μιας επιχείρησης. Διατήρησε ωστόσο το ρόλο του εγγυητή της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και του επόπτη του τραπεζικού συστήματος. Έτσι μια τράπεζα που αποτυγχάνει να εκπληρώσει τις εποπτικές απαιτήσεις μπορεί να αναγκαστεί από την Τράπεζα της Ελλάδος σε συγχώνευση με άλλη τράπεζα. Επίσης έχει δικαίωμα να απαιτήσει την άμεση αλλαγή της διοίκησης και να αποκλείσει μετόχους μιας τράπεζας. Όπως και αν απαιτείται να ανακαλέσει την άδεια λειτουργίας μιας τράπεζας και να αναθέσει σε επίτροπο την εκκαθάρισή της.

Τα υψηλά επιτόκια που υπήρχαν πριν την ένταξη στην ΟΝΕ απέτρεπαν τους δανειολήπτες από τα στεγαστικά δάνεια τα επιτόκια των οποίων κυμαίνονταν στο 20%. Μετά την είσοδο του ενιαίου νομίσματος οι τράπεζες βρέθηκαν με μεγάλη ρευστότητα, ενώ τα επιτόκια βρέθηκαν στα πολύ χαμηλά επιτόκια που επικρατούσαν στην ευρωζώνη. Η αντίδραση της ΤτΕ ήταν η επιβολή ενίσχυσης των διευθύνσεων διαχείρισης κινδύνων και των δομών εταιρικής διακυβέρνησης των τραπεζών. Ωστόσο η σημερινή εικόνα με το μεγάλο αριθμό καθυστερούμενων δόσεων και μη εξυπηρετούμενων δανείων φανερώνει πως η προσπάθεια της δεν μπορεί να χαρακτηριστεί επιτυχής. Η μη αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος Τειρεσία, και η υπερβολικά γρήγορη εξάπλωση των ελληνικών τραπεζών στο εσωτερικό και τη

βαλκανική είναι μερικά από τα πιο σοβαρά στοιχεία που καταλογίζουν οι επικριτές της περιόδου αυτής.

Ωστόσο θα ήταν άδικο για τη σημερινή κατάσταση των ελληνικών τραπεζών να ψεχθεί μόνο η Διοίκηση της ΤτΕ για ενέργειες και παραλήψεις της. Οι εμπορικές τράπεζες προέβησαν σε υπερβολές στις χορηγήσεις καταναλωτικής πίστης. Εκπόνησαν υπερφιλόδοξα επιχειρηματικά σχέδια, ωστόσο η ουσιαστική χρεοκοπία του ελληνικού δημοσίου και το κούρεμα των ελληνικών ομολόγων σε συνδυασμό με την άνευ προηγουμένου ύφεση που έπληξαν την εγχώρια οικονομία οδήγησαν στην κρίση τον τραπεζικό κλάδο. (Παπαδογιάννης Γ., 2013).

Πλέον θεσμικό κεντρικό ζητούμενο είναι το πλαίσιο που διασφαλίζει την αξιοπιστία της αντιπληθωριστικής νομισματικής πολιτικής. Η αξιοπιστία αποτελεί τον εναλλακτικό κανόνα στην άσκηση της νομισματικής πολιτικής, που χρονικά ακολούθησε την αντίστοιχη μονεταριστική προσέγγιση του ελέγχου της προσφοράς χρήματος. Η ιδέα της αξιοπιστίας είναι προϊόν της σύνθεσης της αντιπληθωριστικής φιλοσοφίας του μονεταρισμού, της υπόθεσης των ορθολογικών προσδοκιών και της παραδοχής της φυσικής τάσης των αγορών για ισορροπία από τα νέα κλασικά οικονομικά. (Αργείτης Γ. – Κορατζάνης Α. 2011).

Ο θεσμικός ρόλος της ΤτΕ συνίσταται στην αξιολόγηση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος. Η δράση αυτή αναλύεται στην αξιολόγηση πληροφοριών σχετικά με τους κινδύνους των τραπεζών καθώς και της εξέλιξης των βασικών μακροοικονομικών μεταβλητών και των αγορών που επηρεάζουν τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος. Για το σκοπό αυτό μελετώνται στοιχεία για την κερδοφορία και την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών και λαμβάνονται υπόψη τα αποτελέσματα προσομοιώσεων καταστάσεων κρίσης τα λεγόμενα και stress tests. Ένα χρήσιμο εργαλείο για την ΤτΕ αποτελούν και οι πληροφορίες που της παρέχονται μέσω των εκθέσεων που υποβάλλουν οι τράπεζες και αφορούν τα δάνεια σε καθυστέρηση, τις προβλέψεις, τη συγκέντρωση κινδύνων και τις μεταβολές διαβαθμίσεων των πιστούχων.

Τα στοιχεία των περιοδικών εκθέσεων εστιάζουν στον κίνδυνο αγοράς και τον κίνδυνο ρευστότητας. Από τις μακροοικονομικές μεταβλητές το ενδιαφέρον εστιάζεται στη μεταβολή του ΑΕΠ, τα επιτόκια και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες καθώς και τις εξελίξεις στη χρηματιστηριακή αγορά και την αγορά ακινήτων. Μελετάται έτσι η αύξηση του πιστωτικού κινδύνου που εδράζεται από την επίπτωση αυτών των εξελίξεων στην οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων και την ικανότητά τους να εξυπηρετούν το χρέος τους. Παράγοντες κινδύνου που εξετάζονται είναι η πιθανότητα αθέτησης υποχρεώσεων και η ζημιά σε περίπτωση αθέτησης. (Γκαργκάνας Ν.Χ., 2008).

7. Θεσμοί

Δεν είναι όμως σε καμία περίπτωση μονομερής η σχέση υποχρεώσεων των καταναλωτών τραπεζικών υπηρεσιών προς τους πιστωτές τους. Κάτι τέτοιο θα ήταν άδικο για το καταναλωτικό κοινό εξαιτίας αυτής ακριβώς της ετεροβαρούς σχέσης. Για το λόγο αυτό έχουν ιδρυθεί θεσμοί για την προστασία του πιστολήπτη, που καθορίζουν την ορθή τραπεζική πρακτική και τα πλαίσια λειτουργίας και δράσης εντός του κλάδου.

Ο κώδικας τραπεζικής δεοντολογίας συντάχθηκε το 1997. Δυστυχώς δεν προέβλεπε υποχρεώσεις των τραπεζών πέρα από τις ήδη οριζόμενες από την κείμενη νομοθεσία. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις περιόρισε την ευθύνη των τραπεζικών ιδρυμάτων σε χαμηλότερα επίπεδα από εκείνα που οι νόμοι περιγράφουν. Ενώ δεν είναι και λίγες εκείνες οι περιπτώσεις που προσπάθησε να μεταβιβάσει την ευθύνη στο καταναλωτικό κοινό ή να το καταστήσει συνυπεύθυνο. Μάλιστα δεν είναι λίγοι εκείνοι που καταλογίζουν συντεχνιακή προσέγγιση και προσπάθεια δημιουργίας ιδιωτικού δικαίου εξυπηρέτησης των τραπεζικών συμφερόντων.

Ανάλογη υπήρξε και η προσέγγιση στην ίδρυση του θεσμού του τραπεζικού μεσολαβητή το 1999. Δεν πρόκειται για ανεξάρτητο όργανο αλλά το κύρος του περιορίζεται από την εξάρτησή του ως όργανο της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών. Οι αποφάσεις του δεν είναι δεσμευτικές, η εξουσία και το πεδίο δράσης του περιορισμένο. Δρα με σκοπό να συμβιβάζει τις προκύπτουσες διαφορές, να μην εκτεθεί το κύρος των τραπεζικών ιδρυμάτων με σκοπό να συμβιβάζει τα πράγματα. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που η θέση του έπεται από βάνανυση προσβολή των δικαιωμάτων των πελατών ή παραλείψεων και ενεργειών τραπεζών όπου κατά την άποψη πολλών λειτούργησε ως νομικός σύμβουλος της τράπεζας παρά ως ανεξάρτητος διαμεσολαβητής.

Η Εταιρεία Τραπεζικού Δικαίου ιδρύθηκε με πρωτοβουλία της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών με εκδοτικό κυρίως αντικείμενο δέχθηκε πυρά για προσπάθεια πάγιας προστασίας των τραπεζικών συμφερόντων από τη βούληση του νομοθέτη και της δικαστικής εξουσίας με έναν επιστημονικοφανή μανδύα. (Ψυχομάνης Σ. Δ., 2006).

Ωστόσο η συντελεσθείσα απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος από διοικητικούς και γραφειοκρατικούς περιορισμούς, σε συνδυασμό με την εισαγωγή νέων ηλεκτρονικών υπηρεσιών αλλά και ο εντεινόμενος ανταγωνισμός των τραπεζών κατέστησαν περισσότερο από ποτέ επιτακτική την ανάγκη διατύπωσης σαφών και καθορισμένων δεοντολογικών κανόνων. Οι κανόνες αυτοί δίχως να παρεμποδίζουν τον θεμιτό ανταγωνισμό μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων, ορίζουν ένα κοινά αποδεκτό πλαίσιο συναλλαγών και καλών σχέσεων τραπεζών και συναλλασσομένων.

Επομένως ο καθορισμός προτύπων καλής τραπεζικής πρακτικής, η ομοιόμορφη αντιμετώπιση ίδιων ή συναφών τραπεζικών εργασιών, η πλήρης ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού και η διατύπωση ξεκάθαρων αρχών θα δημιουργήσουν κλίμα εμπιστοσύνης για τον πελάτη των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, θα δώσουν νέα ώθηση στις νέες τεχνολογίες και τελικά θα προωθήσουν τις τραπεζικές συναλλαγές. (Φραγκάκης Ν., 1997).

Θεσμός έχει καταστεί σε παγκόσμιο επίπεδο και η κοινωνική εταιρική ευθύνη των τραπεζών, με τις μεγαλύτερες τράπεζες να αναδεικνύονται σε ηγέτες στον τομέα αυτό. Ρόλος ιδιαίτερα κρίσιμος και χρήσιμος έπειτα από την πρόσφατη παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση του 2008 με τη θετική κερδοφορία για κάθε τραπεζικό οργανισμό να αποτελεί εχέγγυο για ανάληψη κοινωνικής δράσης από τη μεριά του. Μάλιστα το καταναλωτικό κοινό δείχνει έμπρακτα την επιδοκιμασία του σε τέτοιες πρωτοβουλίες, στηρίζοντας με την έκφραση των καταναλωτικών του προτιμήσεων τις συγκεκριμένες τράπεζες και διενεργώντας τραπεζικές εργασίες μέσω αυτών. (Cornett M. M., Erhemjamts O., Tehranian H, 22 – 6 – 2016).

8. Προστασία καταναλωτικής πίστης τραπεζικών υπηρεσιών

Το θέμα της ορθής πληροφόρησης του καταναλωτικού κοινού και της προστασίας του από την παραπλανητική διαφήμιση αντιμετωπίζεται από την οδηγία 84/450 άρθρο 2. Εκεί προβλέπεται η διαφήμιση ως μέσο πληροφόρησης του καταναλωτικού κοινού, αλλά θεσπίζονται και περιορισμοί όταν θίγεται η οικονομική συμπεριφορά του καταναλωτή. Τα οικονομικά συμφέροντα δεν επιτρέπονται να θιγούν με οποιονδήποτε απατηλό τρόπο όπως μέσω παραπλανητικής διαφήμισης. Μάλιστα με το ζήτημα εξειδικεύεται η 87/102 άρθρο 3 οδηγία που αναφέρεται στην καταναλωτική πίστη. Με τη συγκεκριμένη οδηγία επιβάλλεται η υποχρέωση πληροφόρησης ειδικά του καταναλωτή τραπεζικών υπηρεσιών. Τίθεται ως προτεραιότητα η απλούστευση της παρεχόμενης πληροφορίας ώστε να γίνει πλήρως κατανοητή από τον ενδιαφερόμενο για θέματα όπως το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο ακόμη και με τη χρήση παραδείγματος.

Έτσι πέρα από το υφιστάμενο κοινοτικό δίκαιο που αναφέρεται στην κατανάλωση υπάρχει έντονη η τάση ειδικής προστασίας του καταναλωτή τραπεζικών υπηρεσιών. Οι λόγοι πολλοί. Μεταξύ αυτών η διεθνοποιημένη αγορά, η παροχή δανείου από πιστωτικό ίδρυμα κράτους μέλους σε πολίτη άλλου κράτους μέλους, τα διασυνοριακά εμβάσματα καθιστούν αναγκαία την κοινή νομοθετική προσέγγιση στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αυτή η κοινή αγορά είναι που επιτρέπει και την κλιμάκωση του ανταγωνισμού συχνά με αθέμιτα μέσα. Οι επιθετικές μέθοδοι πώλησης σε τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες, καθώς και οι εξηρημένες συμβάσεις όπως η περίπτωση χορήγησης δανείου με την προϋπόθεση της ασφάλισης στην θυγατρική ασφαλιστική εταιρεία της δανείστριας τράπεζας. Έτσι δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που ο έντονος ανταγωνισμός μεταβάλλεται σε αθέμιτο με βλαβερές επιπτώσεις για τον καταναλωτή.

Η ανάγκη προστασίας του καταναλωτή διαφαίνεται και από την δυναμική είσοδο των νέων τεχνολογιών. Η διάδοση των αυτόματων μηχανημάτων καταθέσεων και αναλήψεων, οι χρεωστικές και πιστωτικές κάρτες, τα νέα τραπεζικά προϊόντα, η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, η χρήση ίντερνετ ορίζουν μία νέα πραγματικότητα στην οποία πρέπει να καθιερωθούν κανόνες ομαλής λειτουργίας.

Επομένως κρίνεται επιτακτική εκτός της πλήρωσης των κενών της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας, η διερεύνηση και σαφής διατύπωση των περιπτώσεων εκείνων δικαστικής προσφυγής και προστασίας αλλά και επέκτασης της έννοιας του φάσματος του καταναλωτή τραπεζικών υπηρεσιών με βάση το εύρος και των μέσων των τραπεζικών συναλλαγών.

Προκειμένου ο καταναλωτής να στραφεί κατά του πιστωτικού ιδρύματος σύμφωνα με την οδηγία 87/102 άρθρο 11 παράγραφος 2 θα πρέπει να υπάρχει μεταξύ

τους σύμβαση. Οι υπηρεσίες που προβλέπονται στη σύμβαση αυτή να μην έχουν παρασχεθεί ή να έχουν παρασχεθεί μερικώς και να μην ανταποκρίνονται κατά οποιονδήποτε τρόπο στους όρους της σύμβασης παροχής τους.

Ακόμη όπως για κάθε αγαθό του κοινού ευρωπαϊκού κεκτημένου έτσι και για τα οφέλη που προκύπτουν από τις τραπεζικές υπηρεσίες επιβάλλεται η ελεύθερη πρόσβαση όλων των Ευρωπαίων πολιτών. Έτσι η νέα νομοθετική πρόκληση είναι η αντιμετώπιση της δυσχέρειας στην πρόσβαση και η αντιμετώπιση του πλήρους αποκλεισμού από τις τραπεζικές υπηρεσίες.

Η πρώτη περίπτωση απαντάται λόγω της αναδιοργάνωσης του δικτύου υποκαταστημάτων των τραπεζικών ιδρυμάτων με όρους αποδοτικότητας και καθαρά οικονομικούς. Έτσι παρατηρείται το φαινόμενο της απομάκρυνσης των καταστημάτων από αραιοκατοικημένες και οικονομικά υπολειπόμενες σε ανάπτυξη γεωγραφικές περιοχές. Η ανάπτυξη των ηλεκτρονικών συναλλαγών λύνει εν μέρει το πρόβλημα ωστόσο είναι αναγκαία η μέριμνα για ηλικιωμένους και ανθρώπους περιορισμένων τεχνολογικών δεξιοτήτων.

Όπως ιδιαίτερη φροντίδα επιβάλλεται για την άρση του πλήρους αποκλεισμού που βιώνουν οι άνθρωποι που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας και βρίσκουν πολύ συχνά τις θύρες των τραπεζικών καταστημάτων ερμητικά κλειστές για τους ίδιους. Η πρακτική της κεντρικής τράπεζας της Γαλλίας να υποχρεώνει κάποιο τραπεζικό ίδρυμα να ανοίγει λογαριασμό έπειτα από την προσφυγή πολίτη που υπέστη δύο ανάλογες αρνήσεις από τράπεζες αποτελεί μια πολύ καλή πρακτική όπου αίρεται ο οικονομικός και κατά συνέπεια κοινωνικός αποκλεισμός. (Φραγκάκης Ν., 1997).

9. Μέσα νομισματικής πολιτικής

Τα κύρια μέσα νομισματικής πολιτικής στα οποία καταφεύγουν οι νομισματικές αρχές αποτελούν ο καθορισμός ποσοστού υποχρεωτικών αποθεματικών τα οποία φυλάσσονται στην κεντρική τράπεζα με σκοπό τη διασφάλιση του ελέγχου της προσφοράς χρήματος. Επίσης οι παρεμβάσεις της κεντρικής τράπεζας με πράξεις αγοραπωλησιών τίτλων στην χρηματαγορά και την κεφαλαιαγορά προκειμένου να επηρεάσει την προσφορά χρήματος και τα επιτόκια. Πρόκειται για τις πράξεις ανοικτής αγοράς. Ακόμη ο καθορισμός του ύψους του προεξοφλητικού τόκου. Του επιτοκίου δηλαδή με το οποίο επιβαρύνονται οι εμπορικές τράπεζες όταν ζητούν προεξόφληση τμήματος του χαρτοφυλακίου τους, λόγω προσωρινών αυξημένων αναγκών από την Κεντρική τράπεζα.

Άλλες παρεμβάσεις που αποτελούν μέσα νομισματικής πολιτικής είναι εκείνες της κεντρικής τράπεζας στην αγορά συναλλάγματος, στα πλαίσια της ασκούμενης συναλλαγματικής πολιτικής του κράτους. Επιπλέον τα ανοικτά πιστωτικά όρια προς τις τράπεζες, με τακτικά αναπροσαρmozόμενα επιτόκια. Όπως και η δυνατότητα εκτάκτων παρεμβάσεων στη διατραπεζική αγορά και την αγορά συναλλάγματος, σε περιπτώσεις απρόβλεπτων εξελίξεων, καθώς και οι παρεμβάσεις εκτός των επιτοκίων και της προσφοράς χρήματος. (Μαλινδρέτου Π.Μ., 2000).

Οι απαιτήσεις για ελάχιστες καταθέσεις δεν αποτελούν τοκοφόρες καταθέσεις των τραπεζών στην κεντρική τράπεζα και δρουν στην ουσία ως έμμεσοι φόροι για τις τράπεζες. Ταυτόχρονα αξιοποιούνται ως πηγή εσόδων για το κράτος, μια και μπορεί να τις αξιοποιήσει αυτές τις ελεύθερες επιτοκίων καταθέσεις, τοποθετημένες στην κεντρική τράπεζα. Το ύψος αυτής της επιβάρυνσης για τις τράπεζες μεταβάλλεται αυθαίρετα και εξαρτάται από το ύψος των επιτοκίων. Δημιουργείται παράλληλα μια στρέβλωση της αγοράς. Πέρα της επίδρασης στο εισόδημα και τον ανταγωνισμό μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, υπάρχουν επιπτώσεις στον ανταγωνισμό μεταξύ των χρηματοπιστωτικών κέντρων και στη χωροθέτηση της χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας. Όπως έχει αποδείξει η εφαρμογή τέτοιων πολιτικών νομισματικού ελέγχου οι λόγοι καταθέσεων ίσως διαδραματίζουν κάποιο συμπληρωματικό ρόλο, αλλά δεν αποτελούν τον κύριο μηχανισμό επιβολής της νομισματικής πολιτικής. Άλλωστε δεν πρέπει να λησμονείται ότι οι υψηλοί λόγοι καταθέσεων μπορεί να οδηγήσουν τις χονδρικές τραπεζικές δραστηριότητες εκτός της συγκεκριμένης χώρας ή ακόμη και εκτός της ΕΕ. (Αλεξάκης Π., 1994).

Εκείνο που είναι απαραίτητο να επισημανθεί είναι ότι η χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής από την Κεντρική Τράπεζα ως αντίδραση σε κάθε αρνητική διαταραχή της προσφοράς μπορεί να αποτελέσει πλήγμα στην αξιοπιστία της κεντρικής τράπεζας και να αυξήσει το κόστος συγκράτησης του πληθωρισμού στο μέλλον. Η νομισματική πολιτική καθίσταται πιο αποτελεσματική όταν υπάρχουν

σαφώς σταθεροποιημένες προσδοκίες. Τότε μπορούν οι πληθωριστικές διαταραχές να αντιμετωπιστούν με μικρότερο κόστος. Η νομισματική πολιτική δεν δύναται να πετύχει οτιδήποτε και για αυτό θα πρέπει να επικεντρώνεται στη σταθερότητα των τιμών. Σε συνεργασία όμως με τη δημοσιονομική πολιτική και τις διαρθρωτικές αλλαγές μπορεί να παρέχει τις κατάλληλες συνθήκες για την επίτευξη μακροοικονομικών στόχων όπως η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και η οικονομική ανάπτυξη. . (Γκαργκάνας Ν.Χ., 2008).

10. Χρηματοπιστωτικές καινοτομίες

Σημαντικότερες χρηματοπιστωτικές καινοτομίες της ανθρώπινης πορείας αποτέλεσαν η επινόηση των μεταλλικών νομισμάτων μικρού όγκου σε σχέση με την αξία τους με εγγάρακτο το λογότυπο των αρχών και υπό την εγγύηση των. Η μετάβαση από το διμεταλλικό νομισματικό σύστημα του χρυσού και του ασημιού στο μονομεταλλικό του χρυσού. Οι πρώτες τράπεζες που αποτέλεσαν αποθετήρια χρυσού επ' αμοιβή με έκδοση και υπογραφή γραμματίων που παρέδιδαν στους καταθέτες. Η επέκταση της χρησιμοποίησης των γραμματίων έκδοσης των τραπεζιτών στις συναλλαγές από τους καταθέτες με οπισθογράφηση. Η έκδοση χρήματος από τους τραπεζίτες με το άνοιγμα λογαριασμών καταθέσεων με έκδοση αρχικά γραμματίων και έπειτα επιταγών. Καθορισμός ορίων πίστωσης από τους τραπεζίτες με εγγύηση τον χρυσό, ανάπτυξη λογιστικού χρήματος και έκδοση τραπεζογραμματίων. Διατραπεζική αγορά τραπεζογραμματίων. Κατάργηση οπισθογραφήσεων γραμματίων με την επί τη εμφανίσει εισαγωγή επιταγών. Ανάλυση πρωτοβουλιών του κράτους ως θεματοφύλακας, εγγυητής του συστήματος και εκδότης του ενιαίου νομίσματος. Μετάβαση στο χαρτονόμισμα έναντι του χρυσού. Μεταβίβαση εκδοτικού και εποπτικού ρόλου από το κράτος στην κεντρική τράπεζα.

Κίνητρο για την προώθηση των καινοτομικών αλλαγών αποτελεί η διαχρονική επιδίωξη του κέρδους, μέσα από τις διαμορφούμενες ανάγκες των συναλλαγών και κάτω από την πίεση των πραγματικών συνθηκών. Οι συνηθέστεροι παράγοντες των χρηματοοικονομικών συνθηκών αποτελούν οι μεταβολές στο επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας, οι μεταβολές της φορολογίας, οι ρυθμιστικές αλλαγές, η μεταβολή του ρυθμού πληθωρισμού, των επιτοκίων, της τιμής του συναλλάγματος και η τεχνολογική πρόοδος.

Επομένως οι καινοτομίες περιλαμβάνουν την τεχνολογική εξέλιξη και μια κοινωνικο –οικονομική διάσταση διαρθρωτικών αλλαγών. Υλοποιούνται άλλοτε με ρήξεις και συγκρούσεις και άλλοτε κατόπιν διαλόγου και συνεννόησης. Κατά τη φάση αυτή των μετασχηματισμών δημιουργούνται χρηματοδοτικοί θεσμοί και φορείς και εκδίδονται οι αντίστοιχοι τίτλοι απαιτήσεων, που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των συναλλαγών, των επιχειρήσεων, των αποταμιευτών και των επενδυτών. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται ένας μηχανισμός συγκέντρωσης των διαθέσιμων αποταμιεύσεων και ανακατανομής τους σε άμεσες παραγωγικές επενδύσεις που αποτελούν την ατμομηχανή της αναπτυξιακής διαδικασίας.

Οι χρηματοοικονομικές καινοτομίες αναφύονται μέσα σε ένα φιλικό περιβάλλον που ευνοεί το επενδυτικό κλίμα. Έχουν επομένως διαρθρωτικό χαρακτήρα που περικλείει ολόκληρο τον κορμό των νομισματικών συστημάτων. Διαμορφώνονται έτσι θετικές προσδοκίες, ξεπερνιούνται αγκυλώσεις του παρελθόντος, τίθενται νέοι στόχοι και επεξεργάζονται σύγχρονοι τρόποι και μέθοδοι

υλοποίησης τους. Οι καινοτομίες συνεπώς διαθέτουν έντονο το στοιχείο της διαφοροποίησης και της διασάλευσης της υπάρχουσας ισορροπίας. Επόμενο είναι να οδηγούν βαθμιαία στη διαμόρφωση ανοικτών στην έκβαση οργανωτικών και λειτουργικών πλαισίων.

Το αποτέλεσμα των καινοτομικών αλλαγών αποτυπώνεται με το μεσολαβητικό αποτέλεσμα που αφορά την αύξηση του ποσοστού του εισοδήματος που αποταμιεύεται και επενδύεται στο επίπεδο της πλήρους απασχόλησης, με δεδομένες τις προτιμήσεις για τον χρόνο και τον κίνδυνο. Ενώ τα μεταλλακτικά αποτελέσματα των περιουσιακών στοιχείων περιγράφουν την αύξηση του λόγου του πραγματικού πλούτου στο τρέχον εισόδημα, με δεδομένα την τεχνολογία και τις προτιμήσεις.

Προκειμένου να εναρμονιστούν οι δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης χρηματοοικονομικών περιουσιακών οικονομικών στοιχείων στον κοινωνικά επιθυμητό ρυθμό οικονομικής προόδου υπάρχει ως ενδεχόμενο η δυνατότητα πολιτικής παρέμβασης όταν μάλιστα συγκλίνει ο χρονικός ορίζοντας της ανάπτυξης με την εναλλαγή της πολιτικής εξουσίας και τις κοινωνικές προτιμήσεις. Έτσι με διαμορφωμένες συνθήκες κατάλληλης κρατικής παρέμβασης το ισοζύγιο πραγματοποιείται σε υψηλότερο και αποτελεσματικότερο πρόγραμμα επενδυτικών έργων και συνεπώς σε υψηλότερο ρυθμό αύξησης του προϊόντος. Έτσι οι επιχειρηματικές μονάδες με θετικές επενδυτικές προοπτικές αναπτύσσουν τα επενδυτικά τους προγράμματα, λόγω μεγαλύτερης άνεσης εξωτερικού δανεισμού. Οι αποταμιευτές από τη μεριά τους προβαίνουν σε τοποθετήσεις υψηλής κοινωνικής προτεραιότητας. Η ορθολογική κατανομή των πόρων οδηγεί σε κατανομή του προϊόντος που αναπαράγει υψηλότερο επίπεδο παραγωγικών επενδύσεων και ρυθμό οικονομικής προόδου.

Επιπλέον παρέμβαση συντελείται με την χαμηλότερη αποστροφή του κινδύνου και την παρουσία εξωτερικών οικονομιών. Προς την κατεύθυνση αυτή επιταχύνεται η ανάπτυξη χρηματοπιστωτικών φορέων και περιουσιακών στοιχείων. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται μείωση του υποκειμενικού ιδιωτικού κινδύνου, μέσω της παροχής εγγυήσεων στους πρωτογενείς τίτλους που εκδίδονται από επιχειρήσεις υψηλής φερεγγυότητας και ασφάλισης των έμμεσων, δευτερογενών τίτλων χρέους που εκδίδονται από τους χρηματοπιστωτικούς φορείς.

Τρίτη τεχνική δυνατότητα αποτελεί η μείωση της διαφοροποίησης ανάμεσα στην ιδιοκτησία και τη διοίκηση του πραγματικού πλούτου. Τούτο πραγματοποιείται μέσω της αύξησης της συγκέντρωσης στον ιδιωτικό τομέα ή με κρατική παρέμβαση. Η προώθηση των συγχωνεύσεων ιδιωτικών επιχειρήσεων ή η αύξηση των αποταμιεύσεων και των επενδύσεων από δημόσιες επιχειρήσεις έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση της διαφοροποίησης ανάμεσα στην αποτελεσματικότερη κατανομή των πραγματικών επενδύσεων και στην κατανομή των αποταμιεύσεων. Επιπλέον είναι δυνατόν να υπάρξουν οικονομίες κλίμακας, ωστόσο απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή

ώστε κατά την επιδίωξή τους να μην θιχθεί ο υγιής ανταγωνισμός. (Μαλινδρέτου Π.Μ., 2000).

11. Πιστωτική Μεταρρύθμιση

Κοινή είναι η αίσθηση της συρρίκνωσης του κύκλου τραπεζικών εργασιών. Αρκεί μία περιήγηση στους πλέον εμπορικούς δρόμους της πόλης για να διαπιστώσει κανείς κλειστά καταστήματα εκεί που άλλοτε βρίσκονταν τραπεζικά υποκαταστήματα. Η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων, η παρατεταμένη οικονομική ύφεση, η αποχώρηση ξένων τραπεζικών ιδρυμάτων από τη χώρα και οι παράλληλες συγχωνεύσεις των εγχωρίων περιόρισαν σημαντικά το γεωγραφικό εύρος των τραπεζών. Παράλληλα λόγω της μειωμένης φοροδοτικής ικανότητας των Ελλήνων οι σημαντικά λιγότεροι συναλλασσόμενοι εντός των τραπεζικών ιδρυμάτων αρκούνται κυρίως σε καταβολές φόρων και όχι στις κύριες τραπεζικές εργασίες, με δεδομένη και τη δυσχέρεια παροχής νέων δανείων από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Η Πιστωτική Μεταρρύθμιση δεν μπορεί όμως σε καμία περίπτωση να αναλυθεί με όρους χωροταξικούς. Αλλά είναι αναγκαία η αναζήτηση των αλλαγών εκείνων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα που θα επιφέρει όρους ανάπτυξη στην αγορά, συνθήκες ηρεμίας και σταθερότητας και θα διαμορφώνει διαφανείς και υγιείς σχέσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ νομισματικών και εποπτικών, ρυθμιστικών αρχών, εμπορικών τραπεζών και μεταξύ των διεθνών αγορών κεφαλαίου και συναλλάγματος.

Επομένως δεν αρκεί η πιστωτική απελευθέρωση, δηλαδή η άρση των κανονιστικών διατάξεων οι οποίες αποτελούν τροχοπέδη για την τόνωση του ανταγωνισμού. Με παράλληλες επιπτώσεις στη διαμόρφωση των επιτοκίων και του τρόπου κατανομής των διαθέσιμων αποταμιευτικών πόρων. Μια τέτοια μονοδιάστατη προσέγγιση ενέχει μόνο κινδύνους για το χρηματοπιστωτικό σύστημα αφού το μόνο που επιτυγχάνεται είναι η κατάργηση παραδοσιακών εργαλείων νομισματικού ελέγχου με παράλληλη αύξηση του κινδύνου που επωμίζονται οι πιστωτικοί οργανισμοί.

Απαιτείται επομένως αυξημένη προσοχή ώστε να αποφευχθεί η πιθανότητα διαμόρφωσης ολιγοπωλιακών καταστάσεων μέσω αυστηρών αποτελεσματικών ρυθμιστικών κανόνων και συνεχούς επαγρύπνησης των αρχών εποπτείας, ώστε να διασφαλιστεί ο υγιής ανταγωνισμός. Με σκοπό να συντελεστεί μια πραγματική μεταρρύθμιση επιβάλλεται η υιοθέτηση εκτεταμένων διαρθρωτικών, οργανωτικών και θεσμικών αλλαγών στην αγορά δανειακών κεφαλαίων, οι οποίες κατατείνουν στην ανάπτυξη ενός σύγχρονου, ολοκληρωμένου και αποτελεσματικού πιστωτικού συστήματος.

Συστατικό στοιχείο της πιστωτικής μεταρρύθμισης αποτελεί η απελευθέρωση. Πέραν της απελευθέρωσης των επιτοκίων, προβλέπεται η κατάργηση της έμμεσης επιδότησης επιλεγμένων κλάδων μέσω του τραπεζικού συστήματος, η κατάργηση των υποχρεωτικών πιστωτικών ποσοστώσεων κατά κλάδους και τομείς οικονομικής δραστηριότητας, η άρση της υποχρεωτικής τοποθέτησης τραπεζικών διαθεσίμων σε

τίτλους του Δημοσίου και ο καθορισμός υποχρεωτικών ποσοστών διαθεσίμων με πρωταρχικό κριτήριο την πιστωτική ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής. Στη χώρα μας η πιστωτική απελευθέρωση έχει υλοποιηθεί.

Επόμενο στάδιο αποτελεί η ανάπτυξη αγορών και ο νομισματικός έλεγχος. Για να μην υπάρξουν όμως νομισματικές παρενέργειες, πρέπει να αναληφθούν πρωτοβουλίες και να ενθαρρυνθούν καινοτομίες στο σύστημα πληρωμών και στις διαδικασίες νομισματικού ελέγχου. Σε ένα σύστημα που είναι ήδη απελευθερωμένο, η έμφαση στην άσκηση του ελέγχου αυτού πρέπει να δοθεί από τη χρήση άμεσων στη χρήση έμμεσων εργαλείων νομισματικής πολιτικής. Τα παραδοσιακά εργαλεία του καθορισμού των επιτοκίων και της ροής πιστώσεων κατά τομείς και κλάδους έχουν πλέον καταστεί αναποτελεσματικά, με αποδυναμωμένο βαθμό επιρροής στη διαμόρφωση της μακροοικονομικής συγκυρίας.

Στη φάση αυτή επιβάλλονται τομές για την ανάπτυξη των χρηματαγορών, συμπεριλαμβανομένης της διατραπεζικής αγοράς, της αγοράς εντόκων γραμματίων και λοιπών βραχυπρόθεσμων τίτλων του δημοσίου και της αγοράς εμπορικών γραμματίων. Επίσης συγκαταλέγονται οι ενέργειες για την ανάπτυξη αγορών μακροπρόθεσμων τίτλων και κεφαλαίων, συμπεριλαμβανομένου και του χρηματιστηρίου αξιών.

Η μετεξέλιξη, επομένως των νομισματικών εργαλείων αποτελεί απαραίτητο συστατικό της πιστωτικής απελευθέρωσης. Οι νομισματικές αρχές για το λόγο αυτό μπορούν καταρχήν να προβούν σε εκδόσεις εντόκων γραμματίων και μακροπρόθεσμα να αναπτυχθεί δευτερογενής αγορά κρατικών χρεογράφων. Στην ελληνική πραγματικότητα παρά από τις καθυστερήσεις που εμφανίστηκαν στο στάδιο αυτό, χαρακτηρίστηκε από την περαιτέρω ανάπτυξη της διατραπεζικής και προεξοφλητικής αγοράς. Η εμπειρία άλλων χωρών προκρίνει ότι για αποτελεσματικές πράξεις ανοικτής αγοράς ενδείκνυται η χρήση κρατικών χρεογράφων και όχι χρεογράφων της ίδιας της κεντρικής τράπεζας αφού τα πρώτα κυκλοφορούν στο ευρύ κοινό και επομένως έχουν περισσότερες δυνατότητες να ενισχύσουν την ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς.

Έτσι μέχρι το Νοέμβριο του 1994 οι παρεμβάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος στη διατραπεζική αγορά ήταν βραχυπρόθεσμες για μία ή μερικές μέρες. Από εκείνο το χρονικό σημείο οι πράξεις ήταν διάρκειας ενός μηνός. Από την επόμενη χρονιά διευρύνθηκαν τα μέσα παρέμβασης της ΤτΕ στην αγορά χρήματος χρησιμοποιώντας πιο ενεργητικά τίτλους που διαθέτει στο χαρτοφυλάκιο της υπό μορφή ρέπος. Ωστόσο υπήρχαν καθυστερήσεις στην ανάληψη πιο έντονης δραστηριότητας λόγω καθυστερήσεων σε τομείς όπως η έκδοση τίτλων Δημοσίου σε λογιστική μορφή, ο εκσυγχρονισμός του συστήματος πληρωμών, η διάθεση τίτλων δημοσίου σε δημοπρασία και η ανάπτυξη δευτερογενούς αγοράς εμπορικών γραμματίων.

Ο τρίτος άξονας στοιχείων που συναποτελούν την πιστωτική μεταρρύθμιση αποτελεί η ενίσχυση των ρυθμιστικών κανόνων εποπτείας και ασφάλειας. Όπως και

μέτρα για την ενίσχυση της κεφαλαιακής θέσης των πιστωτικών οργανισμών, εξυγίανσης των χαρτοφυλακίων τους, αναδιάρθρωσης ή ρευστοποίησης προβληματικών πιστωτικών ιδρυμάτων, δημιουργία αποτελεσματικού συστήματος ασφάλισης. Στη χώρα μας τα βήματα αυτά υπήρξαν αργά και διστακτικά και υλοποιήθηκαν μόνο υπό την πίεση της κοινοτικής νομοθεσίας.

Ο τέταρτος και πλέον σημαντικός άξονας ως προς την υλοποίηση του μεταρρυθμιστικού εγχειρήματος αποτελεί η ενίσχυση του ανταγωνισμού. Διασφαλίζεται με την δυνατότητα εισόδου νέων επιχειρήσεων στην αγορά, αλλά και την ιδιωτικοποίηση τραπεζικών ιδρυμάτων που δρουν οικονομικά υπό την σκέπη του κρατικού προστατευτισμού. Επίσης η ίση φορολογική μεταχείριση όλων των πηγών κεφαλαίου με την παράλληλη κατάργηση προνομιακής φορολογικής μεταχείρισης των κρατικών χρεογράφων. Η ιδιωτικοποίηση των τραπεζικών ιδρυμάτων στη χώρα μας συντελέστηκε με μεγάλη καθυστέρηση και υπό την πίεση της οικονομικής κρίσης. Οι λόγοι της καθυστέρησης υπήρξαν πολιτικοί και όχι αντικειμενικά ζητήματα αποτίμησης της αξίας των πιστωτικών ιδρυμάτων. Το δύσκαμπτο χαρτοφυλάκιο αποδείχτηκε ένα επιπλέον αρνητικό στοιχείο από πλευράς πιστωτικών και συστημικών κινδύνων με αυξημένο τον κίνδυνο ρευστότητας και φερεγγυότητας στη δεδομένη δυσμενή χρηματοοικονομική συγκυρία της χώρας μας. (Προβόπουλος Γ., 1995)

Ζητούμενο της χρηματοπιστωτικής μεταρρύθμισης αποτελεί η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της χρηματοπιστωτικής αγοράς. Αυτή επιτυγχάνεται με τη συμπίεση του συναλλακτικού κόστους και τη διασφάλιση της σύμμετρης πληροφόρησης. Την ελεύθερη διακίνηση της πληροφορίας απαλλαγμένη από προνομιακή εσωτερική πληροφόρηση, διασπορά ψευδών ειδήσεων, καλλιέργεια φημών και παραπληροφόρησης. Αντίθετα επιβάλλεται η ισότητα ως προς την πρόσβαση στην πληροφόρηση και την ενημέρωση για όλους τους συμμετέχοντες στις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές, αποταμιευτές, επενδυτές, δανειζόμενα νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

Έτσι μέσα από την ορθή λειτουργία του ανταγωνισμού και της ίδιας της αγοράς μπορεί να επιτευχθεί η πρόσβαση σε φθηνότερο χρήμα, με μικρότερο επιτόκιο με τιμές που χαρακτηρίζονται αληθείς σε επίπεδα ισορροπίας που διαμορφώνονται με βάση τις πραγματικές συνθήκες που μπορούν να διαταραχθούν από ένα τυχαίο γεγονός, πράγμα που δεν αποτελεί από μόνο του αρνητική εξέλιξη. Συντελείται έτσι η κοινωνικο – οικονομική αποστολή των χρηματοπιστωτικών αγορών και διευκολύνονται οι στόχοι της νομισματικής πολιτικής για σταθερότητα της αξίας του χρήματος και της επιχειρηματικής και οικονομικής προόδου.

Μεταξύ των καθηκόντων των σύγχρονων νομισματικών αρχών συγκαταλέγεται και η προαγωγή της σύμμετρης ανάπτυξης των αγορών. Της δραστηριοποίησης δηλαδή του μηχανισμού ανταπόκρισης και προσαρμογής στις μεταβολές των συνθηκών, της τεχνολογίας, του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, των προτιμήσεων των τελικών καταναλωτών και ακόμη ευρύτερα της λεγόμενης

κοινωνικής προτίμησης. Η ταχύτητα ανταπόκρισης των επενδυτών έχει κομβικό ρόλο στην επίτευξη του εγχειρήματος. . (Μαλινδρέτου Π.Μ., 2000).

Σύμφωνα με την έρευνα του ΟΟΣΑ για τα έτη 1998 – 2003 η χώρα μας διαθέτει το τέταρτο κατά σειρά πιο περιοριστικό ρυθμιστικό πλαίσιο σε σχέση με τα δεκαπέντε (15) παλαιότερα μέλη της ευρωπαϊκής οικογένειας. Οι περιορισμοί αυτοί συνίστανται στον κρατικό έλεγχο της οικονομίας και τους φραγμούς στην επιχειρηματικότητα. Αν και έχουν σημειωθεί σημαντικές τομές από τότε, ο ρυθμός της βελτίωσης δεν υπήρξε μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο των δεκαπέντε κρατών – μελών, τουλάχιστον μέχρι το 2008. Για τη χώρα μας, με δεδομένη την οικονομική συγκυρία το ζητούμενο παραμένει η ανάπτυξη περισσότερο από ποτέ. Κατά τις εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, ένα πιο αποτελεσματικό ρυθμιστικό πλαίσιο μπορεί να αυξήσει το ρυθμό ανάπτυξης κατά 0,75 της εκατοστιαίας μονάδας κατά μέσο όρο στις οικονομίες των χωρών – μελών του. Για περιπτώσεις όπως η χώρα μας που αφετηρία των μεταρρυθμίσεων αποτελεί ένα πιο ασφυκτικό ρυθμιστικό πλαίσιο, η επίδραση στο ρυθμό ανάπτυξης θεωρείται ότι θα είναι μεγαλύτερη. Διαδοχικά κυβερνητικά σχήματα προσπάθησαν να υλοποιήσουν την αρχή της μιας στάσης στη δημόσια διοίκηση για θέματα διεκπεραίωσης όλων των ρυθμιστικών θεμάτων. Αν και έχει επιτευχθεί σημαντική πρόοδος υπολείπονται πολλά ακόμη να γίνουν.

Στις ανακεφαλαιοποιημένες προσπάτώς και για πολλοστή φορά τα τελευταία χρόνια ελληνικές τράπεζες, με δεδομένα τα υψηλά ποσοστά ανεργίας αναζητείται το μοντέλο εκείνο ενίσχυσης της αποδοτικότητας. Η ενίσχυση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας και στον τραπεζικό τομέα καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική, με δεδομένο το υψηλό ποσοστό ανεργίας. Σε νομοθετικό επίπεδο απαιτείται η εξειδίκευση των μέτρων αυτών λόγω της φύσης και των αναγκών του τραπεζικού τομέα, με σκοπό την αύξηση της ευελιξίας και της κινητικότητας της απασχόλησης και του χρόνου εργασίας, τη μείωση του μη μισθολογικού κόστους εργασίας και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού. Η πρόταση αυτή είναι πολύ πιθανόν να τροφοδοτήσει αντιδράσεις από συνδικαλιστικές ομάδες που θα επηρεαστούν δυσμενώς, ενώ η υποστήριξη των μεταρρυθμίσεων αναμένεται χλιαρή, αντανakλώντας εν μέρει το γεγονός ότι οι μεταρρυθμίσεις συχνά χρειάζονται χρόνο για να ευδοκιμήσουν. Ο διάλογος και η συναίνεση όλων των εμπλεκόμενων φορέων προκρίνεται ως ουσιαστική λύση. Όπως και ο συντονισμός των μεταρρυθμιστικών πολιτικών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διάδοση της πληροφόρησης σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις. Οι Οδηγίες της ΕΕ έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην προώθηση των μεταρρυθμίσεων στη χώρα μας. Ωστόσο η εφαρμογή της Στρατηγικής της Λισσαβώνας και της «ανοικτής μεθόδου συντονισμού» που ευαγγελίζεται υπήρξε μέχρι σήμερα περιορισμένη. (Γκαργκάνας Ν.Χ., 2008).

12. Πρωτοβουλίες του ευρωσυστήματος για τη στήριξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας

Το 2010 εμφανίζονται εντάσεις στις χρηματαγορές ως απόρροια της κρίσης χρέους. Η απόφαση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας υπήρξε η διατήρηση του βασικού επιτοκίου του ευρωσυστήματος στο ιστορικό χαμηλό του 1%, μια και οι πληθωριστικές πιέσεις στη ζώνη του ευρώ υπήρξαν συγκρατημένες. Έτσι με τη διατήρηση πολύ χαμηλών επιτοκίων και την προσφορά άφθονης ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα, η νομισματική πολιτική του ευρωσυστήματος αποσκοπούσε στη σταδιακή οικονομική ανάκαμψη στη ζώνη του ευρώ. Παράλληλα η ΕΚΤ διατείνονταν για την παραμονή στα τρέχοντα ή χαμηλότερα επίπεδα των βασικών επιτοκίων για παρατεταμένο χρονικό διάστημα. Με την παροχή ενδείξεων για την μελλοντική κατεύθυνση της νομισματικής πολιτικής, το Ευρωσύστημα αποσκοπούσε στη σταθεροποίηση των προσδοκιών όσον αφορά την κατεύθυνση αυτή. Έτσι ασκήθηκαν καθοδικές πιέσεις στις προσδοκίες σχετικά με τα επιτόκια της αγοράς χρήματος και η εξέλιξη τους στη ζώνη του ευρώ αποσυνδέθηκε από τις εξελίξεις σε άλλες χώρες.

Την άνοιξη του 2010 η ανησυχία στις χρηματαγορές εντάθηκε εξαιτίας της δημοσιονομικής κατάστασης σε ορισμένα κράτη – μέλη και ειδικά στην Ελλάδα. Ως αποτέλεσμα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας μας με έλλειμμα ρευστότητας δυσκολεύονταν να προσελκύσουν διατραπεζικές καταθέσεις από τα αντίστοιχα της ευρωζώνης με πλεόνασμα ρευστότητας. Ζητούνταν εξασφαλίσεις και όχι πάντως τα εγχώρια κρατικά ομόλογα. Έτσι αναγκάζονταν να προφεύγουν σε πράξεις αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος, ώστε να αντλήσουν τους αναγκαίους πόρους. Η ΕΚΤ αποφάσισε να παρέχεται χρηματοδότηση από το ευρωσύστημα στις ελληνικές τράπεζες με εγγύηση τα χρεόγραφα που έχει εκδώσει ή εγγυηθεί το ελληνικό δημόσιο, ανεξάρτητα από τη διαβάθμισή τους σύμφωνα με τους οίκους αξιολόγησης. Παράλληλα ανακοινώθηκε η έναρξη του προγράμματος για τις αγορές τίτλων. Προβλέπονταν παρεμβάσεις στις αγορές κρατικών ομολόγων προκειμένου να αρθούν οι δυσλειτουργίες στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Να περιοριστεί έτσι ο κίνδυνος του μηχανισμού μετάδοσης των επιδράσεων της νομισματικής πολιτικής στην πραγματική οικονομία. Παράλληλα η υιοθέτηση δέσμης μέτρων στα πλαίσια του ECOFIN από τους υπουργούς οικονομίας και οικονομικών των κρατών – μελών συνέτεινε προς αυτή την κατεύθυνση.

Από τα τέλη του 2011 προκρίθηκε η λύση της διενέργειας δύο πράξεων ανοικτής αγοράς. Ως αποτέλεσμα παρασχέθηκε στα πιστωτικά ιδρύματα ρευστότητα συνολικού ύψους 1.020 δισεκατομμυρίων ευρώ. Οι υψηλές αποδόσεις των ομολόγων που ενσωμάτωναν ασφάλιστρα κινδύνου, εγκυμονούσαν κινδύνους για το ευρωπαϊκό νόμισμα αφού ο φόβος επιστροφής στα εθνικά νομίσματα τροφοδοτούσε τον κατακερματισμό των αγορών και δυσχέραινε περαιτέρω τη νομισματική πολιτική.

Έτσι η ΕΚΤ επέτρεψε τη δυνατότητα οριστικών αγορών κρατικών τίτλων από το Ευρωσύστημα. Η ανακοίνωση και μόνο του μέτρου συνέβαλε στην αποκλιμάκωση της έντασης στις αγορές των κρατικών ομολόγων. Επίσης αυξήθηκαν οι ροές επαναπατρισμού κεφαλαίου στις χώρες της περιφέρειας της ζώνης του ευρώ και αυξήθηκαν οι καταθέσεις στις τράπεζες. Σημαντικές εισροές κεφαλαίων από τρίτες χώρες σημειώθηκαν στο σύνολο της ευρωζώνης. Μέσα στο 2013 τα πιστωτικά ιδρύματα της ζώνης του ευρώ άσκησαν σε μεγάλη κλίμακα το δικαίωμα για πρόωρη εξόφληση της χρηματοδότησης που είχαν λάβει από το 2011. Γεγονός που φανερώνει την επιτυχία του εγχειρήματος, την εξομάλυνση των συνθηκών στη διατραπεζική αγορά και του περιορισμού των αναγκών άντλησης κεφαλαίων από την κεντρική τράπεζα. (ΤτΕ 2014).

Η επιλογή της ΕΚΤ να παρέχει σε εποχή γενικευμένης κρίσης ρευστότητας όπως αυτή που ανωτέρω περιγράφηκε και επηρέασε τις χώρες της ΟΝΕ είναι πολύ πιθανόν να μην αρκεί από μόνη της. Με άλλα λόγια, οι πλήρως εξασφαλισμένες πιστωτικές διευκολύνσεις και οι έκτακτες παρεμβάσεις ανοικτής αγοράς της ΕΚΤ είναι δυνατόν να μην επαρκούν για να αποκαταστήσουν την ισορροπία στην αγορά λόγω έλλειψης κατάλληλων εξασφαλίσεων εκ μέρους των τραπεζών. Σε μια τέτοια περίπτωση ο κίνδυνος εξάπλωσης της κρίσης είναι πολύ υψηλός, καθώς η ΕΚΤ να δεκτεί αμφιβόλου ποιότητας και αξιοπιστίας χρεόγραφα ως εξασφάλιση για την παροχή ρευστότητας. (Θεοδωρόπουλος Θ.Ε., 2001.)

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι η δημιουργία πιστώσεων αποτελεί από μόνη της μια ανακλαστική διαδικασία. Ωστόσο πρέπει να ρυθμίζεται για να αποφεύγονται οι υπερβολές. Όχι όμως με μια γραφειοκρατική προσέγγιση, αφού οι υπέρμετρες ρυθμίσεις θα παρεμποδίσουν σημαντικά την οικονομική δραστηριότητα. Επίσης σημαντικό είναι κατά το σχεδιασμό οποιασδήποτε πολιτικής οι ιθύνοντες να έχουν υπόψη τους ότι η διαθεσιμότητα πιστώσεων ενισχύει όχι μόνο την παραγωγικότητα αλλά και την ευελιξία και την καινοτομία. Επομένως επ' ουδενί δεν πρέπει να περιοριστεί ασφυκτικά η δημιουργία πίστωσης. Άλλωστε οι αγορές έχουν αποδεικτεί αρκετές φορές πιο ικανές να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες από ότι οι προσκολλημένοι σε μονομερείς ιδέες γραφειοκράτες. Μάλιστα οι αγορές είναι εκείνες που πολλές φορές συμβάλλουν ενεργά στην πορεία των γεγονότων, αλλά και γεννούν τις αστάθειες που καθιστούν τόσο πολύτιμη την ανακλαστικότητά τους. Επομένως οι αγορές θα πρέπει να έχουν το μέγιστο εφικτό περιθώριο δράσης που είναι συμβατό με την οικονομική σταθερότητα.

Οι ρυθμιστικές αρχές οφείλουν να χρησιμοποιούν πάντα τα κατάλληλα για την περίπτωση εργαλεία, των οποίων τη δράση και τις παρενέργειες κατανοούν πλήρως, όπως και τις πρόσφατες καινοτομίες και να εγκαταλείψουν πρακτικές που δεν κατανοούν πλήρως. Μόνο έτσι οι κανονιστικές αρχές θα είναι σε θέση να ασκήσουν επιτυχώς τα καθήκοντά τους. Η ιδέα ότι η διαχείριση των κινδύνων πρέπει να αφηθεί μόνο στις τράπεζες φαντάζει περισσότερο ανεδαφική από ποτέ. Εκείνο που

επιβάλλεται να εφαρμοστεί είναι η επαρκής πληροφόρηση και η αυξημένη πρόσβαση προς τις εποπτικές αρχές παρά το αυξημένο κόστος που συνεπάγεται το εγχείρημα. Το κόστος αυτό είναι ασήμαντο σε σχέση με το κόστος τυχόν κατάρρευσης. Ο έλεγχος αυτός επιβάλλεται να είναι πιο έντονος ακόμη σε περιόδους ανάπτυξης, παρά το γεγονός ότι θα περιορίσει την κερδοφορία του κλάδου. Οι νομισματικές αρχές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους όχι μόνο την προσφορά χρήματος αλλά και τους όρους υπό τους οποίους χορηγούνται οι πιστώσεις. (Soros G., 2008)

Ωστόσο δεν λείπουν και οι επικριτές του μοντέλου της «νέας συναίνεσης» οι οποίοι καταλογίζουν περιορισμένο χώρο στο χρήμα και τις τράπεζες. Έτσι σύμφωνα με αυτή την αντίληψη είναι εσφαλμένη πρακτική ο ρόλος της ΕΚΤ να περιορίζεται ή να περιστρέφεται κυρίως γύρω από τον προσδιορισμό του επιτοκίου, βάσει του κανόνα Taylor, υποτιμώντας τη σημασία νομισματικών μεγεθών και της κυκλοφορούσας ποσότητας χρήματος στη λειτουργία του πραγματικού τομέα της οικονομίας. Επιπλέον η υπόθεση της ύπαρξης ενός μόνο επιτοκίου περιορίζει περαιτέρω το ρεαλισμό του μοντέλου, καθώς ζητήματα που σχετίζονται με το ρίσκο και την αβεβαιότητα αποκλείονται από την ανάλυση. Κάτι τέτοιο θα προϋπέθετε την ύπαρξη πολλών επιτοκίων. Έτσι τίθεται εν αμφιβόλω η δυνατότητα της νομισματικής πολιτικής να διασφαλίσει τη σταθεροποίηση των σύγχρονων οικονομιών.

Μία ακόμη προβληματική αναπτύσσεται επάνω στη λογική ότι πιθανότατα υφίσταται έλλειμμα ρεαλισμού των ιδεών πάνω στις οποίες οικοδομήθηκε η συνθήκη του Μάαστριχτ, η αντιπληθωριστική εμμονή της ΕΚΤ, οι ποσοτικοί περιορισμοί στην άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής και όλα τα επιχειρήματα περί της ανάγκης δημοσιονομικής πειθαρχίας των χωρών – μελών της ΟΝΕ. Με δεδομένη μάλιστα την αντίδραση της Ε.Ε. στη σημερινή κρίση η οποία κινείται στην κατεύθυνση της περαιτέρω αυστηροποίησης της εφαρμογής της σημερινής αρχιτεκτονικής της ΟΝΕ προκαλείται έντονος προβληματισμός. (Αργείτης Γ. – Κορατζάνης Α., 2011).

13. Κανονιστικές παρεμβάσεις και εποπτικές αρμοδιότητες της ΤτΕ στα χρόνια της δημοσιονομικής κρίσης και του Μνημονίου.

Η ΤτΕ προέβει σε ενίσχυση της εποπτείας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και επιβολή αυστηρότερων κανόνων. Διασφάλισε τη ρευστότητα στο τραπεζικό σύστημα με την πλήρη και χωρίς καθυστερήσεις ικανοποίηση της αυξημένης ζήτησης τραπεζογραμματίων. Επιπλέον καθιέρωσε θεσμικό πλαίσιο εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων με την αξιολόγηση της αυτόνομης βιωσιμότητας των τραπεζών και τον προσδιορισμό των κεφαλαιακών τους αναγκών. Εξασφάλισε πρόσθετα, μέσω του προγράμματος στήριξης, τα απαιτούμενα κεφάλαια για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών και την ολική αναμόρφωση του τραπεζικού συστήματος.

Η ΤτΕ εντατικοποίησε την ασκούμενη εποπτεία, με αύξηση του εύρους των στοιχείων που ζητούσε από τα τραπεζικά ιδρύματα και τη συχνότητα υποβολής τους και διενεργώντας συνάμα περισσότερους και πιο στοχευμένους επιτόπιους ελέγχους. Στο μικροσκόπιο του εποπτικού ελέγχου μπήκε η ρευστότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων σε ημερήσια βάση και η κεφαλαιακή επάρκεια με την ποιότητα του χαρτοφυλακίου σε μηνιαίο ορίζοντα χρόνου.

Με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας και την αύξηση της εμπιστοσύνης των διεθνών αγορών και του καταθετικού κοινού στις ελληνικές τράπεζες συμμετείχε στις δύο πανευρωπαϊκές ασκήσεις προσομοίωσης που διεξήγαγε η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών EBA (European Banking Authority), με στόχο να εξεταστούν οι επιπτώσεις στην επάρκεια των κεφαλαίων των τραπεζών, κατόπιν εφαρμογής σεναρίων με δυσμενείς υποθέσεις για τον πιστωτικό κίνδυνο, τον κίνδυνο αγοράς, τον κίνδυνο από τις επενδύσεις σε κρατικά ομόλογα και το κόστος χρηματοδότησης. Στις δύο ασκήσεις που έλαβαν χώρα το 2010 και 2011 συμμετείχαν οι έξι μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες που κατείχαν μερίδιο άνω του 85% της ελληνικής τραπεζικής αγοράς.

Με δεδομένο το πλήθος των μη εξυπηρετούμενων δανείων και την ανάγκη για κεφαλαιουχική επάρκεια η ΤτΕ προέβη σε επανασχεδιασμό του τραπεζικού χάρτη ώστε να αυξήσει την αξιοπιστία και την φερεγγυότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Προς αυτή την κατεύθυνση ενθαρρύνθηκε η εξάλειψη του πλεονάζοντος παραγωγικού δυναμικού και η αξιοποίηση των συνεργειών από τις οικονομίες κλίμακας προκειμένου να δημιουργηθεί ένα περισσότερο συγκεντρωμένο και αποδοτικό ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Έτσι ανακεφαλαιοποιήθηκαν οι ελληνικές τράπεζες κατόπιν του προσδιορισμού του ύψους των ζημιών που υπέστησαν τα τραπεζικά χαρτοφυλάκια

λόγω των κρατικών ομολόγων. Στη συνέχεια με τη βοήθεια της εταιρείας BlackRock Solutions υπολογίστηκαν οι πιθανές ζημιές των χαρτοφυλακίων τα επόμενα έτη. Πλέον μπορούσαν να αξιολογηθούν οι τράπεζες και να ανακεφαλαιοποιηθούν με τη βοήθεια του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Εκείνες οι τράπεζες που δεν κατάφερναν να ισχυροποιηθούν και να ακολουθήσουν βιώσιμη πορεία θα υπάγονταν σε διαδικασία εξυγίανσης.

Το επόμενο στάδιο είναι ο σχεδιασμός ενός μακροχρόνια βιώσιμου μοντέλου που θα επιτρέψει τη σταδιακή απεξάρτηση των τραπεζών από τη χρηματοδότηση της κεντρικής τράπεζας και τη δημιουργία συνθηκών επαναλαμβανόμενης και υγιούς κερδοφορίας. Στα πλαίσια αυτά εξορθολογίζεται το κόστος λειτουργίας και δημιουργείται εσωτερικά κεφάλαιο μέσω οργανικής κερδοφορίας. Οι τράπεζες απεμπλέκονται από λοιπές μη αμιγώς τραπεζικές εργασίες. Επανασχεδιάζεται η δραστηριοποίηση τους στο εξωτερικό και πλέον διαχειρίζονται με ουσιαστικό τρόπο τα προβληματικά στοιχεία του ενεργητικού τους. Στα πλαίσια αυτά αναζητείται η βελτίωση της εισπραξιμότητας των μη εξυπηρετούμενων δανείων και η αποφυγή δημιουργίας νέων.

Προς την ίδια κατεύθυνση καθιερώνονται διαδικασίες προκειμένου να εντοπιστούν πιστοδοτήσεις που έχουν αυξημένη πιθανότητα να οδηγηθούν σε καθυστέρηση, ώστε να δρομολογηθούν έγκαιρα τυχόν διορθωτικές ενέργειες. Επιπλέον λεπτομερής αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης των δανειοληπτών με στόχο να επιτευχθούν μακροχρόνια διατηρήσιμες λύσεις και εξεύρεση της βέλτιστης δυνατής επιλογής ρύθμισης που θα ελαχιστοποιεί την πιθανότητα εμφάνισης του λεγόμενου και ηθικού κινδύνου. Προαγωγή της συνεργασίας με άλλους πιστωτές για τη ρύθμιση δανείων σε κοινούς πιστούχους. Ποσοτική και ιδιαίτερα ποιοτική αναβάθμιση των μονάδων εκείνων που ασχολούνται με τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. (ΤτΕ, 2014).

14. Συμβατικές πεποιθήσεις της κοινής γνώμης και ψυχολογική παράμετρος επιρροής των χρηματοπιστωτικών αγορών.

Σύμφωνα με τον Κέινς δεν αρκεί η διάγνωση των προβλημάτων των χρηματοπιστωτικών αγορών από τον μεμονωμένο επενδυτή για να τον οδηγήσει στην επιτυχία. Σημαντικός παράγοντας για την επιτυχή τοποθέτησή του αποτελεί η πρόβλεψή του για το ποια θα είναι η μέση πρόβλεψη και ποιες θα είναι τελικά οι διαμορφωμένες συμβατικές πεποιθήσεις. Επομένως συχνά το άθροισμα των οικονομικών πληροφοριών δεν αρκεί για τη διαμόρφωση της αρχικής στάσης των επενδυτών στην αγορά και κατ' επέκταση της ίδιας της αγοράς. Αλλά είναι θέμα ψυχολογικών πολιτισμικών, τεχνολογικών παραγόντων και κυρίως αντιλήψεων. Συμβατικές αλήθειες ανάγονται από την κοινή γνώμη ως θεμελιώδεις.

Για να κλονιστεί αυτή η στερεή πίστη επιβάλλεται η εισροή μιας πολύ σημαντικότερης πληροφορίας, προσδοκίας ή εκτίμησης που θα ανατρέψει το ήδη διαμορφωμένο καθεστώς. Όμως και η πληροφορία αυτή ενδέχεται να βασίζεται σε πραγματικά οικονομικά στοιχεία ή να είναι αποτέλεσμα της μεταβολής των πεποιθήσεων της κοινής γνώμης. Ωστόσο γίνεται αντιληπτό πως συχνά και αυτή η ίδια διαδικασία μεταβολής των απόψεων της κοινής γνώμης δεν έχει απόλυτα στοιχεία βεβαιότητας, αλλά αντίθετα συχνά περιλαμβάνει αυξημένη την παράμετρο της προσδοκίας που θέτει σε κίνηση μια αυτοενισχυόμενη διαδικασία αλληλοεπηρεασμού των τιμών και των βασικών μεγεθών.

Πρόκειται με άλλα λόγια για μια ατέρμονη διαδικασία αυτοεκπληρούμενης προφητείας του βασικού μεγέθους που δεν είναι ανεξάρτητο από τις τιμές των χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Οι τιμές αυτές αποτιμώνται βασιζόμενες στις μελλοντικές τους εισροές, εκτιμώνται δε βασιζόμενες σε θεμελιώδεις κοινές πεποιθήσεις της κοινής γνώμης. Πρόκειται για αμφίδρομη αλληλεπίδραση όπου τα οικονομικά μεγέθη δεν αποτελούν ανεξάρτητη μεταβλητή στην οποία θα αντιστοιχούσε η τιμή του χρηματοπιστωτικού μέσου. Με μια άλλη ανάγνωση η σταθερότητα των συμβατικών αντιλήψεων αποτελεί εν πολλοίς το αναγκαίο και ικανό πλαίσιο της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο το στοιχείο της κερδοσκοπίας βρίσκει πρόσφορο έδαφος, η φημολογία μπορεί να ανθήσει και να αποτελέσει καταλύτη άμεσων εξελίξεων επιτείνοντας τα φαινόμενα.

Η ευκολία απόκτησης ενός τίτλου, το ύψος που κυμαίνονται τα συναλλακτικά τέλη αγοράς ή πώλησης ενός χρηματοπιστωτικού μέσου, η ρευστότητα ως προς τη δυνατότητα εισόδου και εξόδου στην αγορά επιτρέπει την εκδήλωση φαινομένων ενθουσιασμού και πανικού από μαζικές αγορές και πωλήσεις κατά κύματα. Έτσι η ευχέρεια να αποχωρήσει κανείς από κάποια επένδυση αποτελεί ταυτόχρονα αναγκαίο

θεμέλιο της ίδιας της επένδυσης όπως και πηγή αστάθειας και παράγοντα υπονόμησης της αγοράς. (Soros G., 2008).

Ωστόσο η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, όπως και η ελληνική περίπτωση σε μικρότερη κλίμακα απέδειξαν τη σημασία του τραπεζικού τομέα για τη λειτουργία της οικονομίας και τη συνέχιση της ίδιας της κοινωνικής ζωής. Έτσι αποδείχτηκε για τις πολύ μεγάλες τράπεζες που αποτελούσαν την ραχοκοκαλιά του χρηματοοικονομικού συστήματος πως ήταν πολύ μεγάλες για να αποτύχουν και προκρίθηκε η διάσωσή τους με οποιοδήποτε κόστος που οπωσδήποτε σε κάθε περίπτωση είναι μικρότερο από τις πραγματικά άπειρες παρενέργειες τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή των πολιτών από τυχόν κατάρρευσή τους. Είναι λογικό ότι οι μεγάλου μεγέθους τράπεζες εξαιτίας ακριβώς του ίδιου τους του μεγέθους να αναλαμβάνουν περισσότερα και μεγαλύτερα ρίσκα χρηματοδότησης αναλογικά με τα διαχειριζόμενα κεφάλαια. Ιδιαίτερα δε σε περίπτωση αιφνίδιου ξεσπάσματος απρόβλεπτης οικονομικής κρίσης οι οικονομίες κλίμακας που απολαμβάνουν και τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από αυτές είναι πολύ πιθανό να αποδεικτούν ήσσονος σημασίας σε σχέση με την έκθεσή τους στον κίνδυνο. Η λύση δεν μπορεί παρά να είναι ο συνεχής εποπτικός έλεγχος και η επανεκτίμηση της τρέχουσας και μελλοντικής οικονομικής συγκυρίας από την ίδια την τράπεζα και τις ελεγκτικές αρχές με ρεαλιστικά διαρκώς τροποποιούμενα σχέδια δράσης. Έτσι περιορίζεται η πιθανότητα εξάπλωσης του πανικού στις τάξεις των καταθετών και εξαλείφεται θεωρητικά ο κίνδυνος διάχυσης του προβλήματος. (Boyd J. H. – Heitz A.).

15. Προσπάθειες πιο σύγχρονης και αποτελεσματικής λειτουργίας των τραπεζών.

Η απλούστερη και συνάμα σημαντικότερη λειτουργία ενός χρηματοπιστωτικού διαμεσολαβητή είναι η συγκέντρωση των πόρων πολλών μικρών αποταμιευτών. Με τον τρόπο αυτό είναι σε θέση να χορηγούν μεγάλα δάνεια. Παράλληλα μπορούν να βρουν αγοραστές για την κάλυψη της έκδοσης ομολόγων μιας μεγάλης εταιρείας ή μιας κυβέρνησης. Για την επιτυχία του εγχειρήματος απαιτείται λοιπόν από τον διαμεσολαβητή η προσέλκυση σημαντικού αριθμού αποταμιευτών. Έτσι είναι σε θέση να συγκεντρώσει τις αποταμιεύσεις των ιδιωτών και να επιτύχει τη χορήγηση μεγάλων δανείων. Αναδεικνύεται επομένως η σημασία του να πειστούν οι υποψήφιοι καταθέτες για την ευρωστία του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος και την ασφάλεια των κεφαλαίων τους. Αν στο παρελθόν αρκούσε η εμφανής παρουσία μεγάλων διαστάσεων χρηματοκιβωτίων εντός των τραπεζικών καταστημάτων, στις μέρες μας η φήμη ενός τραπεζικού οργανισμού και οι εγγυήσεις της κυβέρνησης για την ασφάλεια των καταθέσεων αναδεικνύονται σε παράγοντες μείζονος σημασίας. . (Cecchetti S., Schoenholtz K., 2016).

Οι παρεχόμενες υπηρεσίες των τραπεζών είναι άυλες, αποτελούν αντικείμενο διαπροσωπικών σχέσεων και ο καταναλωτής αδυνατεί εξ' αρχής να προβλέψει άμεσα το αποτέλεσμα με ακρίβεια. Ο πελάτης προσπαθεί να αξιολογήσει το πιστωτικό ίδρυμα με συλλογή διαφόρων πληροφοριών και κριτηρίων που μπορεί να συλλέξει όπως η τοποθεσία που βρίσκεται η έδρα του τραπεζικού ιδρύματος, η υπόληψη και το κύρος του πιστωτικού φορέα, το ενημερωτικό υλικό που προσφέρεται, η τιμή που προσφέρονται οι τραπεζικές υπηρεσίες. Η ορθή διαχείριση του πληροφοριακού υλικού και η μετατροπή των άυλων υπηρεσιών σε απτή ωφελιμότητα των πελατών αποτελεί στοίχημα για το μάνατζμεντ των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Έτσι η στρατηγική αναδιοργάνωσης μίας τράπεζας λαμβάνει μέριμνα για τη χωροταξική διαρρύθμιση προκειμένου ο πελάτης να εισπράττει το αίσθημα της οργάνωσης αλλά και της φροντίδας των υποθέσεών του με ταχύτητα και συνέπεια. Με ιδιαίτερη μέριμνα για το προσωπικό του οργανισμού, ώστε να αποτελέσει γνώστη της αγοράς, με βαθιά κατάρτιση στα νέα επενδυτικά και συναλλακτικά προϊόντα. Παράλληλα η τράπεζα πρέπει να διαθέτει τεχνολογία αιχμής. Εκείνον τον τεχνολογικό εξοπλισμό που θα είναι συμβατός με τις νέες τεχνολογίες και ικανός να υποστηρίξει διοικητικές και οργανωτικές καινοτομίες. Να παρέχει έγκυρη και έγκαιρη πλήρη ενημέρωση προς τους συναλλασσόμενους, με έμφαση στην ταχύτητα και την αποτελεσματικότητα. Ιδιαίτερη σημασία επιβάλλεται να δοθεί στην εξυπηρέτηση του πελάτη και στις εξατομικευμένες ανάγκες του. Όλα αυτά κάτω από ένα νέο λογότυπο που θα περιλαμβάνει τα παραπάνω στοιχεία. (Μαλινδρέτου Β. Π., 2002).

Προκειμένου λοιπόν οι τράπεζες να επιτύχουν αυξημένα επίπεδα ανταγωνιστικότητας ενδέχεται να επιλέξουν την υιοθέτηση της καινοτομίας ή την εντατικοποίηση της εργασίας. Επίσης μία αύξηση της παραγωγικότητας κάποιας ή κάποιων τραπεζών μπορεί να οδηγήσει σε συσσώρευση της δύναμής των επί της αγοράς ή και να συνοδευτεί από συμφωνία τιμών διάθεσης των τραπεζικών υπηρεσιών. Το πλήγμα αυτό στον ανταγωνισμό ενδέχεται να εμποδίσει τις θετικές επιδράσεις της παραγωγικότητας και να επηρεάσει επίσης αρνητικά τη διανομή του εισοδήματος μεταξύ των τραπεζών και των καταναλωτών. Έτσι δεν αποκλείεται στο μεσοχρόνιο διάστημα να προκύψει τελικά μείωση της αποτελεσματικότητας και της παραγωγικότητας, λόγω της μείωσης των ανταγωνιστικών πιέσεων στις τράπεζες, που αποτελούν ένα σημαντικό κίνητρο για καινοτομίες. Έτσι εκ των πραγμάτων καθίσταται επιτακτική μεταξύ των φορέων της τραπεζικής αγοράς και φυσικά μεταξύ των τραπεζών η συναίνεση για ύπαρξη ενός κανονιστικού πλαισίου για ενθάρρυνση της πολιτικής του υγιούς ανταγωνισμού και της αποτροπής ολιγοπωλιακών καταστάσεων. Ενός πλαισίου που θα ευνοεί πραγματικά την οικονομία και την κοινωνία μακριά από αδιαφανείς διαδικασίες και διαπλεκόμενα συμφέροντα. (Πιτέλης Χ., (2002).

Μερικές δεκαετίες πριν οι τράπεζες όφειλαν απλά να συμμορφώνονται με το κανονιστικό πλαίσιο με μικρά περιθώρια πρωτοβουλίας σαν να επρόκειτο να εφαρμόσουν μια ενιαία και τυποποιημένη στρατηγική με ελάχιστα περιθώρια καινοτομιών και πρωτοβουλιών. Το περιθώριο κέρδους ανά μονάδα εργασιών ήταν στην ουσία προκαθορισμένο και επομένως τα κέρδη κάθε τράπεζας εξαρτιόνταν σε μεγάλο βαθμό από το μέγεθός της και το μερίδιο που κατείχε στην αγορά. Πλέον κάθε τράπεζα είναι σε θέση να διαμορφώσει τη δική της τιμολογιακή πολιτική, να εκμεταλλευτεί την ελευθερία διαμόρφωσης των επιτοκίων και να επιλέξει εκείνη τη σύνθεση στοιχείων παθητικού και ενεργητικού που εξυπηρετεί τη στρατηγική που έχει αποφασίσει να ακολουθήσει. Ο διαμορφωμένος τραπεζικός ανταγωνισμός και η οι δυσχέρειες που εμφανίζονται στην τραπεζική αγορά επιβάλλουν την ανάδειξη ξεχωριστής φυσιογνωμίας και ελκυστικότητας έναντι των πελατών της.

Επιπλέον η εδραίωση της φήμης και η προτεραιότητα στην ποιότητα σε συνδυασμό με το μάρκετινγκ και το σχεδιασμό επιτρέπουν την επιτυχή ανίχνευση των περιοχών εκείνων της αγοράς που μπορούν να αποτελέσουν πηγές και κέντρα κέρδους. Εξαιτίας δε του έντονου ανταγωνισμού οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες να προβαίνουν σε καινοτομίες με στόχο την καλύτερη εξυπηρέτηση των πελατών. Ως εργαλεία στη δράση τους αυτή έχουν τα τεχνολογικά επιτεύγματα αλλά και μια αέναη προσπάθεια αναβαθμισμένων ποιοτικών υπηρεσιών. (Κορλίρας Π.Γ., 2000).

Μια τέτοια καινοτομία αποτελεί η εφαρμογή της ηλεκτρονικής σάρωσης της υπό επεξεργασία επιταγής στα καταστήματα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Συγκεκριμένα από το 2008 τα καταστήματα κατόπιν της ηλεκτρονικής σάρωσης στέλνουν την υπό επεξεργασία επιταγή σε κεντρικό σημείο όπου δημιουργείται παράλληλα ηλεκτρονικό αρχείο για περαιτέρω επεξεργασία προκειμένου να συμπληρωθεί με πρόσθετα στοιχεία. Με τον τρόπο αυτό η εκκαθάριση των

αξιογράφων αλλάζει και κυρίως καταργείται η φυσική διακίνηση των επιταγών εκτός εκτάκτων ή ειδικών περιπτώσεων. Σε σύγκριση με τις παραδοσιακές διαδικασίες που απαιτούσαν πλήθος διατυπώσεων, αυτό αποτελεί μια εντυπωσιακή πρόοδο. Η κεντρική τήρηση σε ηλεκτρονική μορφή των επιταγών επιτρέπει την πρόσβαση στα συστήματα διαχείρισης από οποιοδήποτε σημείο της Ελλάδος και επομένως την ευέλικτη αντιμετώπιση τόσο της συναλλακτικής συμπεριφοράς όσων διακινούν αξιόγραφα, αλλά και τη διευκόλυνση των πληρωμών.

Με την ανάπτυξη και επικράτηση στο τραπεζικό περιβάλλον των νέων τεχνολογιών δεν ήταν λίγες οι φωνές που προειδοποιούσαν για μετατόπιση του κινδύνου από το ανθρώπινο στοιχείο στα ηλεκτρονικά συστήματα. Η παραπέρα ανάλυση της συλλογιστικής αυτής οδηγεί στους κινδύνους που προκύπτουν στους χειριστές αυτών των συστημάτων αλλά και στη δομή και ανάπτυξη των πληροφοριακών συστημάτων. Επιβάλλεται για το λόγο αυτό η ποιοτική αναβάθμιση του ελέγχου διαδικασιών υιοθέτησης και ανάπτυξης στοιχείων λογισμικού και διαρκής βελτίωση του σχεδιασμού. Η αξιοποίηση της εμπειρίας των ελεγκτών προκρίθηκε ως λύση σε συνεργασία με τους ειδικούς της πληροφορικής επιστήμης για συνεχή έλεγχο των διαφόρων σταδίου του λογισμικού. Η χρήση της τηλεματικής στην αυγή της νέας χιλιετίας, επέτρεψε την εξ αποστάσεως διενέργεια ενδεδειγμένου ελέγχου στα καταστήματα και αντί της πολυήμερης ακόμη και πολύμηνης φυσικής παρουσίας των επιθεωρητών – ελεγκτών εκεί με τις δυσχέρειες που συνεπάγονταν στη λειτουργία τους, πλέον αρκεί η επιτόπια παρουσία ολίγων ημερών.

Καθίσταται αναγκαία η ύπαρξη δεξιοτήτων που επιτρέπουν την διαχείριση της δυναμικής σχέσης μεταξύ ανθρώπων και τεχνολογίας στο πλαίσιο των οργανωτικών πρακτικών μεγάλων τραπεζών. Όσο τεχνολογικά ανεπτυγμένες και αν αποβούν δεν θα καταστούν ποτέ ικανές να επιτύχουν τη διαφάνεια και τη χρηστή διαχείριση αποκλειστικά βασισμένες σε τυποποιημένη γνώση, σε εξωτερικούς συμβούλους και παρόχους υπηρεσιών πληροφορικής τα πολύπλοκα συστήματα εκτίθενται σε πολύπλοκους κινδύνους δίχως τη φροντίδα εσωτερικών συνεργατών με την τοπική γνώση που διαθέτουν. (Κύρτσης Α. – Α., (2008).

16. Αποτύπωση της πραγματικής εικόνας των τραπεζικών ιδρυμάτων με επεξεργασία διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων.

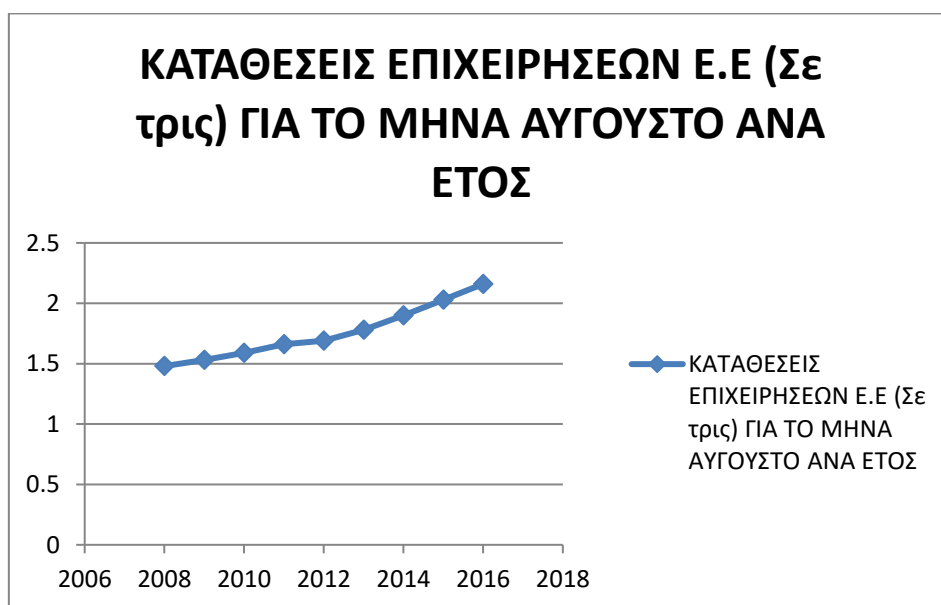
Στο κεφάλαιο αυτό του πονήματος γίνεται προσπάθεια με τη βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής να αποδοθεί με ρεαλιστικό τρόπο η αυθεντική εικόνα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Παράλληλα επιχειρείται η σύνδεση της εικόνας αυτής με τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις σε μια προσπάθεια λογικής εξήγησης των φαινομένων στην επιστημονικά αποδεκτή προσέγγιση αιτίου - αιτιατού.

Για το λόγο αυτό επιλέχθηκε καταρχήν η σύγκριση της διακύμανσης των καταθέσεων επιχειρήσεων και νοικοκυριών ανά έτος από το 2008 έως το 2016 που διανύουμε και εκπονείται αυτή η μεταπτυχιακή εργασία. Η επιλογή του έτους 2008 έγινε αφού κατά το έτος αυτό ξέσπασε η μεγάλη παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση με αφετηρία και αφορμή την περίπτωση της Lehman Brothers. Ίσως για τη χώρα μας να αποτελούσε ένα απλό καμπανάκι που δεν έφτασε παρά στα πιο ευήκοα ώτα, μολαταύτα έγιναν οι πρώτες απόπειρες για θωράκιση των τραπεζών με την εγγύηση των καταθέσεων από το ελληνικό κράτος και την παροχή πρόσθετης ρευστότητας στα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Ως μήνας σύγκρισης ανά έτος υιοθετήθηκε ο όγδοος κατά σειρά μήνας του έτους, ο Αύγουστος. Η επιλογή του έγινε αρχικά τυχαία με την στατιστική έννοια του όρου, αλλά έπειτα από προβληματισμό για την απόφαση αυτή κρίθηκε ότι ίσως ήταν ο πλέον κατάλληλος μήνας για πολλούς και συγκεκριμένους λόγους.

Αναλυτικότερα, τον Αύγουστο του 2008 ξεσπά παγκοσμίως η οικονομική κρίση και το σκάνδαλο της Lehman Brothers. Τον επόμενο χρόνο η χώρα μας βρίσκεται σε φάση πολιτικής αβεβαιότητας με την αξιωματική αντιπολίτευση να δηλώνει πως δε θα συναινέσει στην επερχόμενη εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας και τελικά τις πρώτες ημέρες του Σεπτεμβρίου να προκηρύσσονται πρόωρες εκλογές. Λίγο αργότερα θα αποκαλυφθεί το δημοσιονομικό πρόβλημα της χώρας και για μήνες θα βρεθεί στην περιδίνηση των αγορών και την υπογραφή των μνημονίων. Τον Αύγουστο του 2014 επίσης ενώ η χώρα φαίνεται πως μετά από μια διετία πολιτικής συναίνεσης και αργής αλλά σταθερής ανάκαμψης των οικονομικών μεγεθών και δεικτών εισέρχεται σε νέο κύκλο πολιτικής εσωστρέφειας με το θέμα της εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας να αποτελεί εκ νέου αφορμή πολιτικής αλλαγής. Αλλά και το αμέσως επόμενο έτος και τη συντελεσθείσα πολιτική αλλαγή, ο μήνας Αύγουστος είναι κομβικός. Είναι ο πρώτος μήνας μετά τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος με ουσιαστικό διακύβευμα την παραμονή ή όχι στην ευρωζώνη, την ταυτόχρονη επιβολή των ελέγχων ροής κεφαλαίων στις ελληνικές τράπεζες και παράλληλα αποτελεί προεκλογική περίοδο μετά την προκήρυξη εκτάκτων εκλογών για τον Σεπτέμβριο. Πρόσθετα την ώρα που εκπονούνταν αυτή η μελέτη και στη φάση αυτή υλοποίησης της, στα τέλη του Σεπτεμβρίου 2016 – αρχές Οκτώβρη 2016,

τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία από την Τράπεζα της Ελλάδος περιορίζονταν χρονικά μέχρι τον Αύγουστο του 2016. Επιπλέον μην ξεχνάμε πως τόσο για τους Ευρωπαίους, αλλά ίσως περισσότερους για τους Έλληνες πολίτες ο μήνας αυτός αποτελεί παραδοσιακά περίοδο ραστώνης και ξεκούρασης γεγονός που επιτρέπει την αποτύπωση της πραγματικής οικονομικής κατάστασης τους, σε πλαίσια διακοπών και χαλάρωσης.

Από την κάτωθι απεικόνιση των καταθέσεων των επιχειρήσεων στη μονάδα του χρόνου διαπιστώνουμε ότι στον ευρωπαϊκό ορίζοντα συνέχισαν να βαίνουν αυξανόμενες έστω και με μειωμένο ρυθμό τα πρώτα χρόνια μετά την παγκόσμια κρίση, αλλά με σημαντικό ρυθμό αύξησης ειδικά μετά το 2012 οπότε και φάνηκε να αποτελεί ουσιαστικά παρελθόν και υιοθετήθηκαν όλα εκείνα τα θεσμικά μέτρα σε παγκόσμιο επίπεδο.

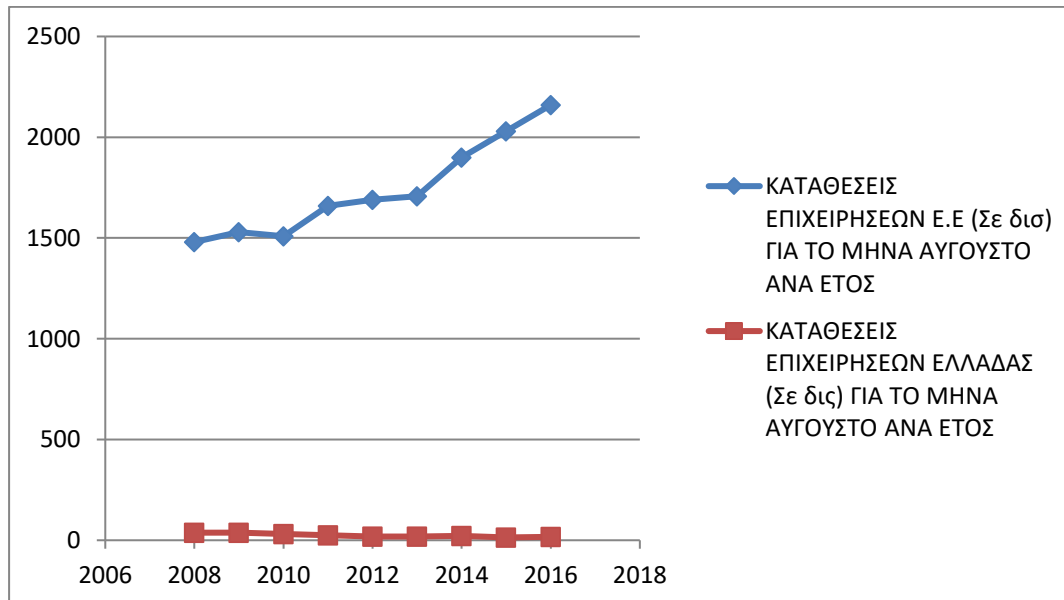
Διάγραμμα 1. (Πηγή: ΤτΕ)

Αντίθετα όπως παρουσιάζεται στο διάγραμμα 2 που ακολουθεί αν και αρχικά με την έλευση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης το 2008 – 2009 οι ελληνικές επιχειρήσεις εμφανίζονται αλώβητες, τον αμέσως επόμενο χρόνο υπόκεινται σε ένα σοκ με πτώση των καταθέσεων τους περί το 15%. Ανάλογη είναι η εικόνα για το 2011, ενώ το 2012 χρονιά κορύφωσης του ελληνικού δράματος με επαναληπτικές εκλογικές αναμετρήσεις και πολιτική αστάθεια που συνεπάγονταν οδήγησαν σε καθίζηση των καταθέσεων των επιχειρήσεων κατά 25%, στα λιγότερα από 18 δισεκατομμύρια Ευρώ. Η πολιτική ομαλότητα σε συνδυασμό με κάποια δειλά αλλά σταθερά δείγματα ανάκαμψης της οικονομίας επέτρεψαν στην ακόλουθη διετία τη μικρή αλλά σταθερή αύξηση των καταθέσεων των επιχειρήσεων. Η εικόνα αυτή ανατρέπει βίαια το 2015 χρονιά κατά την οποία η χώρα οδηγήθηκε τρεις φορές σε κάλπες, διεξήχθησαν ατέρμονες διαπραγματεύσεις με τους δανειστές, επιβλήθηκαν

κεφαλαιακοί περιορισμοί στις τράπεζες και γενικότερα η χώρα εισήλθε σε βάση αβεβαιότητας και εσωστρέφειας. Οι καταθέσεις μειώθηκαν κατά 35% περίπου σε διάστημα ενός χρόνου. Σημαντική είναι η άνοδος που διαπιστώνεται το τελευταίο έτος, ωστόσο σε απόλυτες τιμές οι καταθέσεις είναι χαμηλότερες από τις αντίστοιχες του ιστορικού χαμηλού του 2012.

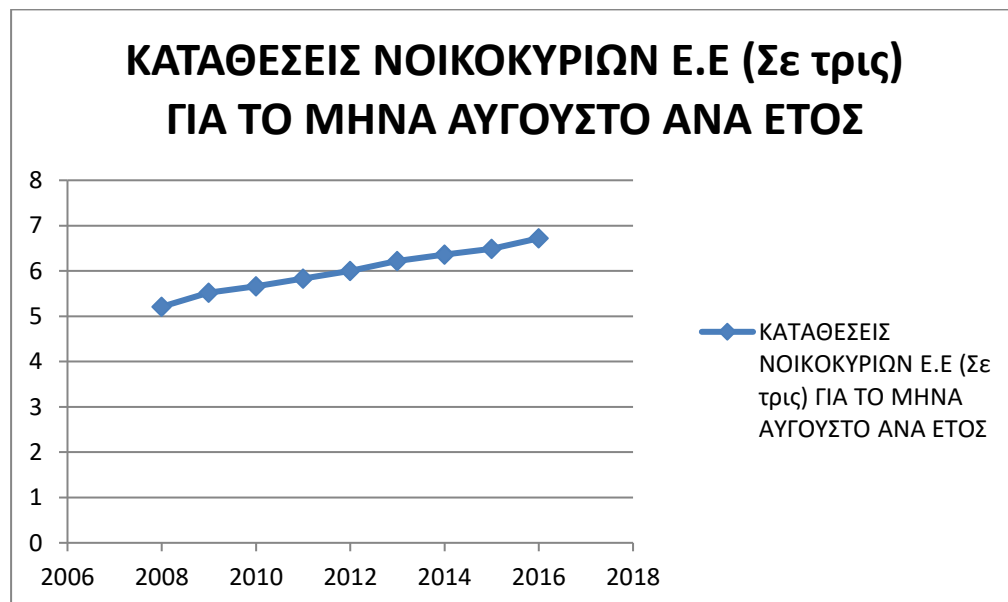
Διάγραμμα 2. (Πηγή: ΤτΕ)

Διάγραμμα 3(Συγκριτικό). (Πηγή: ΤτΕ)

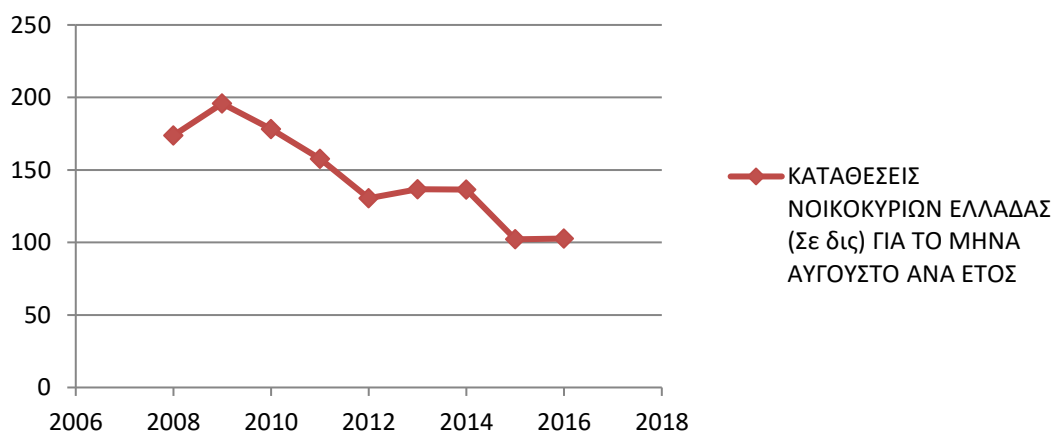
Ανάλογη είναι η εικόνα των καταθέσεων των νοικοκυριών. Τα ευρωπαϊκά νοικοκυριά αυξάνουν όλα αυτά τα χρόνια τις καταθέσεις τους αργά αλλά σταθερά. Η

εικόνα είναι τελείως διαφορετική για τα αντίστοιχα ελληνικά. Το 2009 μη έχοντας αντιληφθεί η χώρα τι συμβαίνει γύρω της αλλά και για το τι επέρχεται εξακολουθεί να απολαμβάνει τη σιγουριά της επίπλαστης καταναλωτικής ευδαιμονίας, γεγονός που αποτυπώνεται με αύξηση στις καταθέσεις σε ποσοστό σημαντικά μεγαλύτερο του 15%. Είναι ακόμη εποχή υψηλών μισθών και εισοδημάτων που επιτρέπουν στους Έλληνες τη δυνατότητα αποταμίευσης. Η απομείωση στο ελάχιστο της φοροδοτικής ικανότητας των ελλήνων πολιτών, η διόγκωση της ανεργίας και συνεχή συμπίεση του επιπέδου των μισθών ωθεί σε μία πραγματική κατρακύλα του επιπέδου των καταθέσεων την ακόλουθη τριετία. Σταθεροποίηση παρουσιάζεται τη διετία 2013 – 2014. Ωστόσο οι πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις της τελευταίας διετίας που διανύουμε κατακρήμνισαν τις καταθέσεις των ελληνικών νοικοκυριών στα 102 δισεκατομμύρια ευρώ. Οι φόβοι εξακολουθούν να αυξάνονται, ενώ ο φόβος για το ‘κούρεμα’ των καταθέσεων είναι διάχυτος περισσότερος από ποτέ έχοντας κλονίσει την καταναλωτική και τραπεζική πίστη.

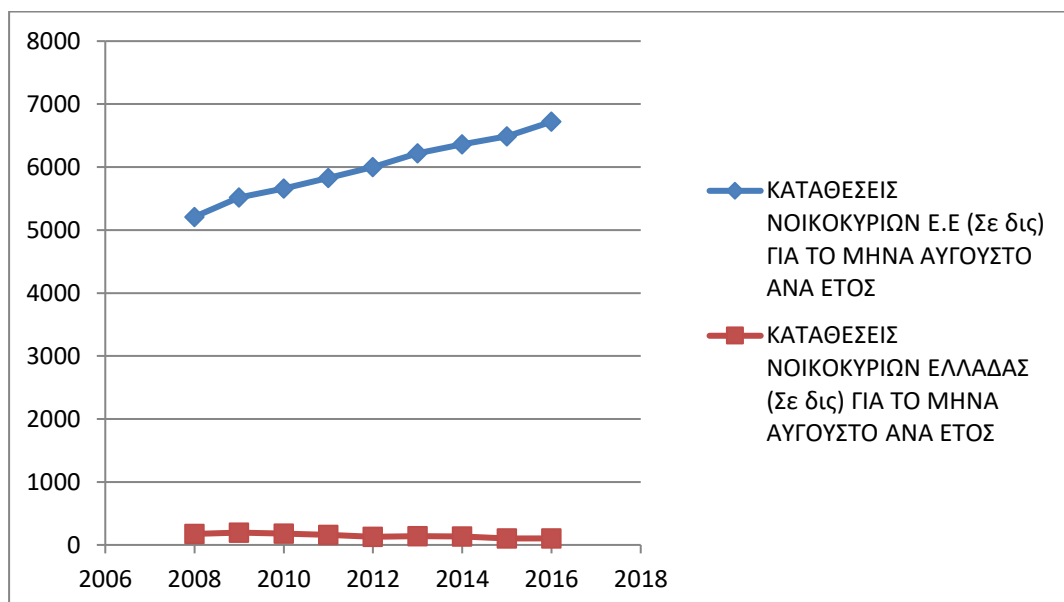

Διάγραμμα 4. (Πηγή: ΤτΕ)

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ (Σε δις) ΓΙΑ ΤΟ ΜΗΝΑ ΑΥΓΟΥΣΤΟ ΑΝΑ ΕΤΟΣ

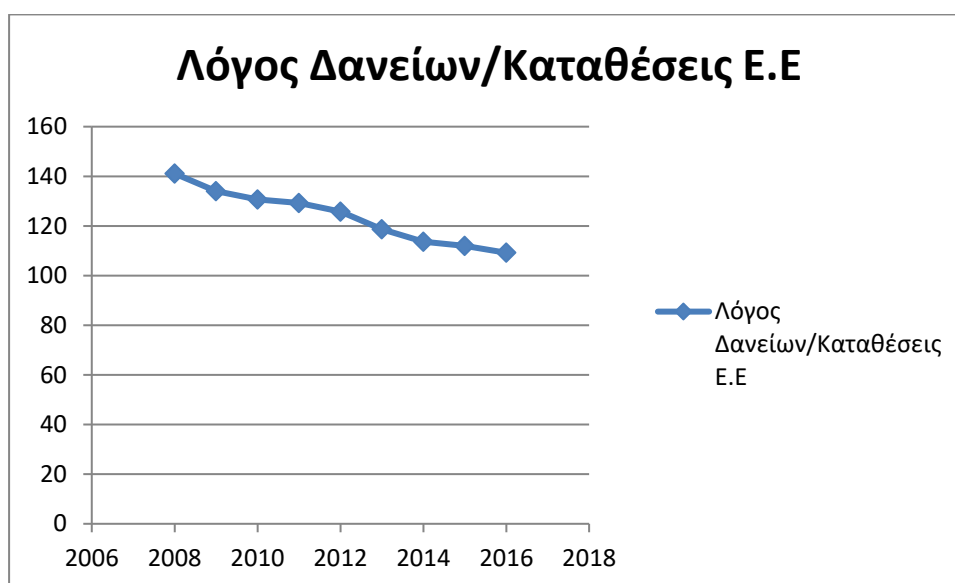
Διάγραμμα 5. (Πηγή: ΤτΕ)

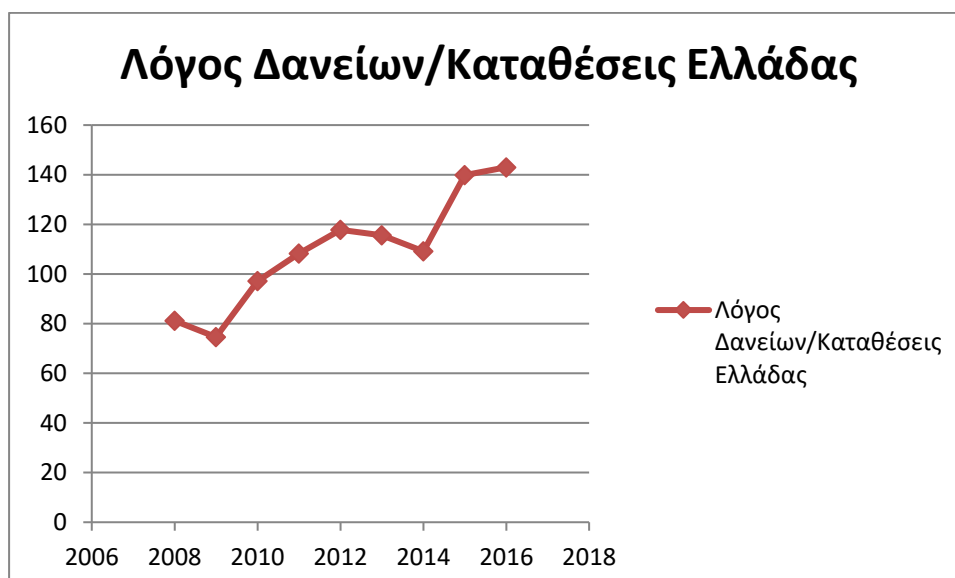
Διάγραμμα 6 (Συγκριτικό). (Πηγή: ΤτΕ)

Σπουδαία συμπεράσματα προκύπτουν και από το λόγο δανείων προς τις καταθέσεις που έχουν στη διάθεσή τους οι τράπεζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Διάγραμμα 7) σε σχέση με τις αντίστοιχες ελληνικές (Διάγραμμα 8). Στα κάτωθι διαγράμματα απεικονίζεται ο λόγος των χορηγηθέντων δανείων προς τις συνολικές καταθέσεις των ευρωπαϊκών και ελληνικών τραπεζών αντίστοιχα για το τρίτο τρίμηνο κάθε έτους αντίστοιχα. Ενώ το 2008 οι ευρωπαϊκές τράπεζες εμφανίζονται εκτεθειμένες με τις ελληνικές να είναι λελογισμένες και επιφυλακτικές το σκηνικό αλλάζει άρδην στο διηνεκές. Έτσι οι ευρωπαϊκές, χρόνο με το χρόνο περιορίζουν το λόγο αυτό και συνάμα την έκθεση τους στον κίνδυνο οι ελληνικές εμφανίζουν μια

αυξητική τάση του λόγου αυτού με εξαίρεση το 2009 και τη διετία 2012 -2013 με την τελευταία διετία να εκτινάσσεται ο λόγος αυτός σε δυσθεώρητα επίπεδα. Η εξήγηση μπορεί να βρεθεί κυρίως στην απόσυρση των καταθέσεων λόγω απώλειας της τραπεζικής πίστης, μείωσης μισθών και εισοδημάτων, κατακόρυφη αύξηση φόρων και κόστους διαβίωσης, αδυναμία περαιτέρω αποταμίευσης, αλλά και σε ιδεολογήματα για στρατηγική λήψη και μη πληρωμή δανείων, για κτίσιμο πολιτικής καριέρας από πολλούς με την προβολή τέτοιων πρακτικών, για χαλάρωση των συναλλακτικών ηθών σε περιόδους πολιτικής, οικονομικής αλλά και ηθικής κρίσης, για οικονομική σπέκουλα αλλά και επένδυση στην πιθανότητα πτώχευσης της χώρας από πολλούς και για επικείμενη σεισάχθεια και διαγραφή των χρεών, επιχείρημα που φαντάζει έωλο και αδύνατο να θεμελιωθεί ορθολογικά.

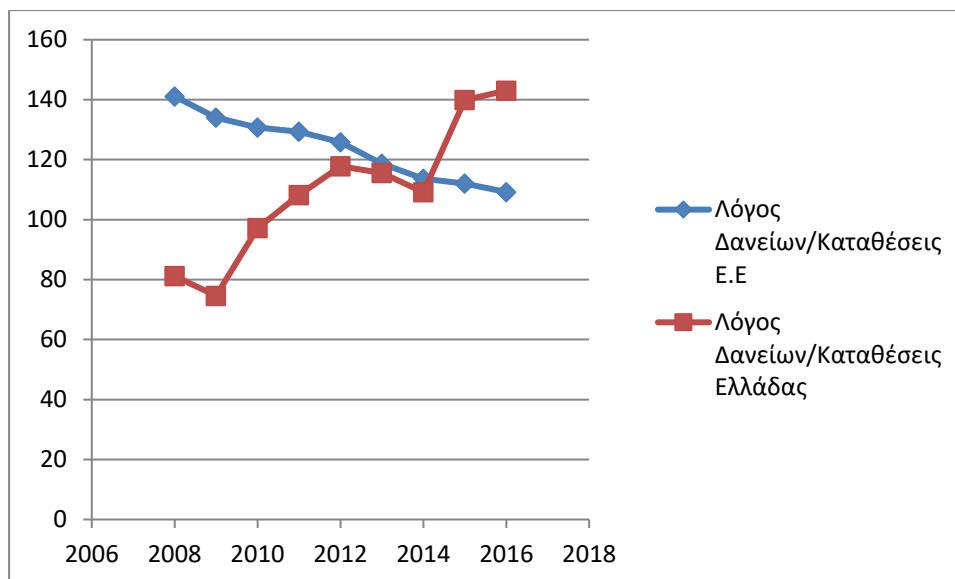

Διάγραμμα 7. (Πηγή: ΤτΕ)

Διάγραμμα 8. (Πηγή: ΤτΕ)

*Τα στοιχεία του 2016 αφορούν το 2^ο τρίμηνο και όχι το 3^ο

Διάγραμμα 9 (Συγκριτικό). (Πηγή: ΤτΕ)

Από το τελευταίο διάγραμμα προκύπτει η σύγκλιση μεταξύ ευρωπαϊκών και ελληνικών τραπεζών κατά την τριετία 2012 – 2014 με εφάμιλλους λόγους δανείων προς καταθέσεις. Δυστυχώς την τελευταία διετία 2015 – 2016 και μετά την επιβολή ελέγχων στη διακίνηση κεφαλαίων στις ελληνικές τράπεζες, καθώς και την μαζική εκροή κεφαλαίων που προηγήθηκε η σχέση αυτή επιδεινώθηκε σε βάρος των καταθέσεων. Την κατάσταση επιδεινώνει περαιτέρω η πραγματικότητα με τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.

Έτσι η Moody's στην τελευταία έκθεσή της σχετικά με την κατάσταση των ελληνικών τραπεζών τονίζει ότι παρά την τελευταία ανακεφαλαιοποίηση του κλάδου, οι προκλήσεις στο μέτωπο της ποιότητας ενεργητικού εξακολουθούν να εμπνέουν ανησυχία. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του οίκου, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια θα κορυφώσουν μέσα στο 2016, κοντά στο 40% επί του συνόλου τους.

Ανησυχίες για την εύθραυστη κατάσταση των τραπεζών, ειδικά μέσα σε ένα αδύναμο οικονομικό και λειτουργικό περιβάλλον, εξέφρασε στις αρχές του Αυγούστου και η Standard & Poor's. Λαμβάνοντας υπόψη τα υψηλά επίπεδα των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τη φτωχότερη κερδοφορία τους, ο οίκος εκτιμούσε ότι οι τέσσερις συστημικές τράπεζες θα συνεχίσουν να εμφανίζουν μεγάλες ανισορροπίες στη χρηματοδοτική τους θέση, με αποτέλεσμα να εξαρτώνται από το ευρωσύστημα για την κάλυψη των αναγκών τους σε ρευστότητα. Το μεγάλο ερώτημα δεν αφορά στον χρόνο που η σχέση αυτή εξάρτησης θα δρομολογηθεί. Ακόμη και σήμερα,

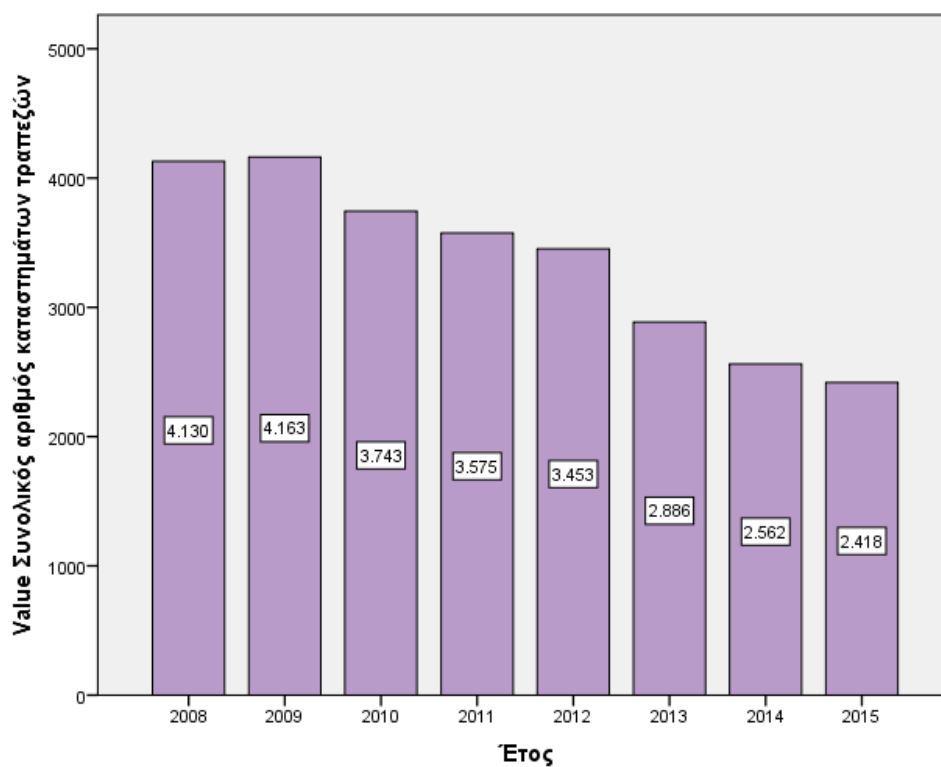
υπολογισμούς με σχετική ακρίβεια δεν μπορεί να κάνει κανείς. Αυτό μια και κυριαρχεί η γνωστή ρευστότητα στην οικονομία. (Μπέλλος Η. Γ., 11/9/2016).

17. Η εξέλιξη του μεγέθους των ελληνικών τραπεζών.

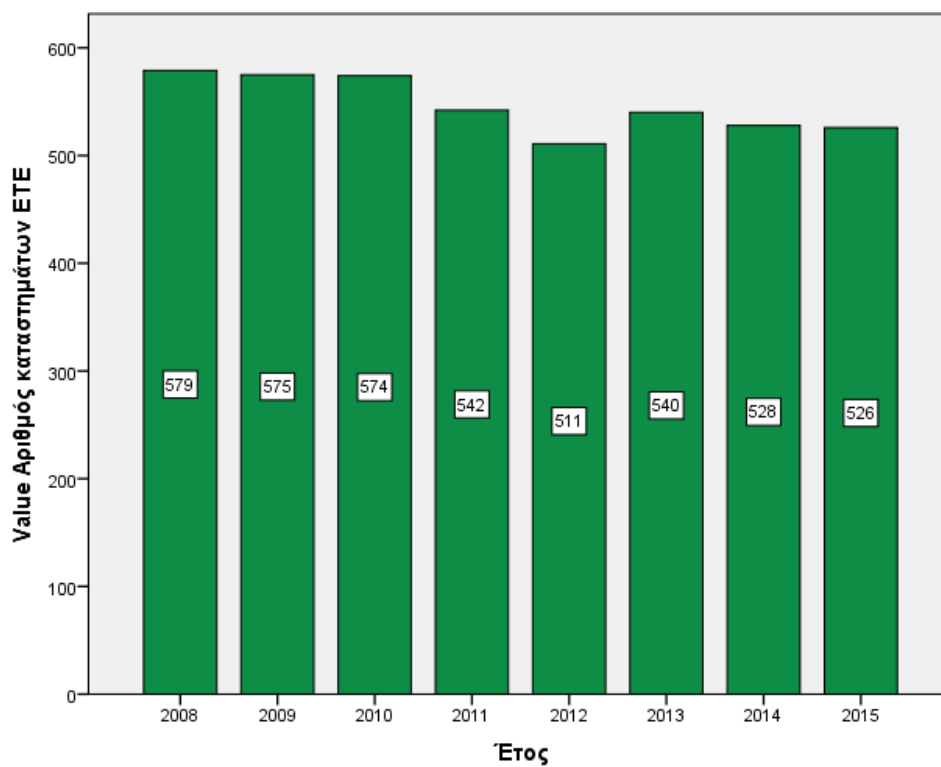
Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η σύγκριση του μεγέθους του ελληνικού τραπεζικού (διάγραμμα 10 & 15) τομέα και των τεσσάρων συστημικών τραπεζών από το 2008 χρονιά εκδήλωσης της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης έως το 2015 και την επιβολή των κεφαλαιακών περιορισμών στη χώρα μας. Παρακάτω αναλύονται τα ετήσια μεγέθη σε τραπεζικά καταστήματα και σε απασχολούμενους τραπεζικούς υπαλλήλους.

Παρατηρούμε ότι το 2009 δεν υπάρχει ιδιαίτερη αντίδραση από τον ελληνικό τραπεζικό τομέα, παρά το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Όμως μετά την είσοδο της χώρας το 2010 στο πρώτο μνημόνιο παρατηρείται έντονη μείωση της τάξης του 10% τόσο στη μείωση του αριθμού των τραπεζικών καταστημάτων στο σύνολο όπως και στο συνολικό αριθμό των τραπεζουπαλλήλων.

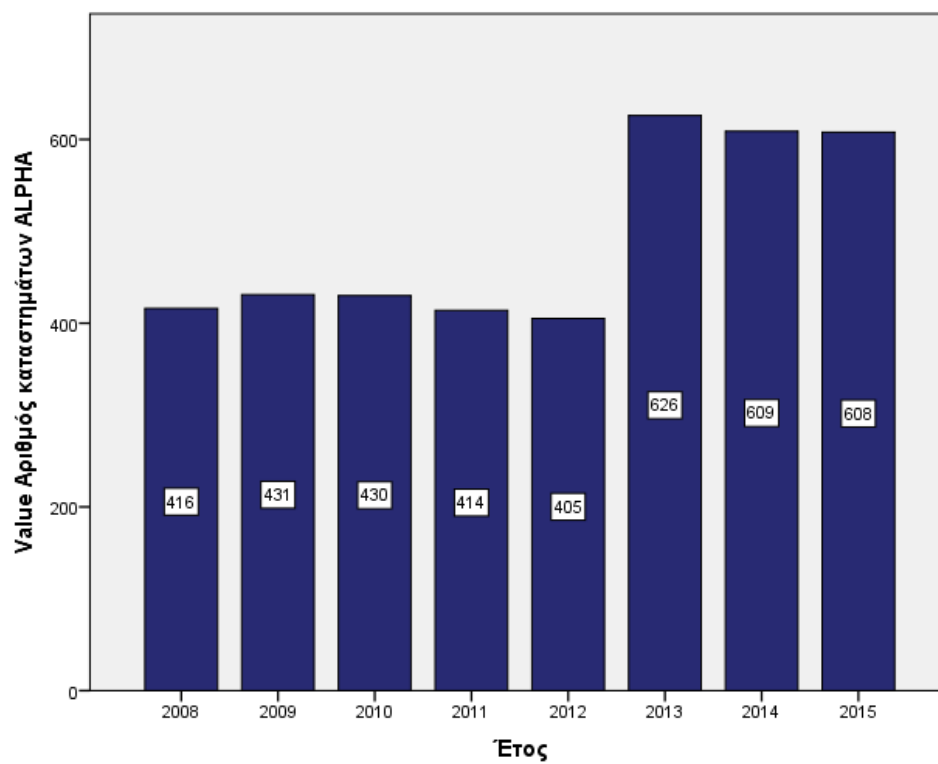
Η πτώση είναι συνεχής και ραγδαία χρόνο με το χρόνο, της τάξης του 40% σε βάθος επταετίας 2008 – 2015. Αν και τη διετία 2012 – 2013 η εικόνα αυτή φαίνεται να ανατρέπεται άρδην για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες, τούτο δεν είναι παρά το αποτέλεσμα των συγχωνεύσεων στις οποίες προέβησαν οι ελληνικές τράπεζες προκειμένου να αυξήσουν την κεφαλαιακή τους βάση και να επιβιώσουν στο τόσο δυσμενές για αυτές οικονομικό τοπίο. Έτσι η Alpha Bank (διάγραμμα 12 & 17) απορρόφησε την Εμπορική Τράπεζα, η Eurobank (διάγραμμα 13 & 18) το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο που είχε συγχωνευτεί με την Aspis, η Πειραιώς (διάγραμμα 14 & 19) την Αγροτική, τη Γενική, τη Millennium, τα ελληνικά υποκαταστήματα της Μαργίν, της Λαϊκής, της Κύπρου μετά το κούρεμα των κυπριακών τραπεζών. Επομένως η αύξηση που παρουσιάζεται στο εν λόγω χρονικό διάστημα είναι αναπόφευκτο αποτέλεσμα των αλλαγών αυτών που προωθήθηκαν στον τραπεζικό τομέα. Επόμενο ήταν από το επόμενο έτος να ακολουθήσει ο εξορθολογισμός του δικτύου της κάθε τράπεζας, με το κλείσιμο καταστημάτων. Αυτό μια και δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που στην ίδια περιοχή, ακόμη και στον ίδιο δρόμο να βρίσκονται μετά τις συγχωνεύσεις δύο ή και περισσότερα υποκαταστήματα της ίδιας τράπεζας ακόμη και παραπλεύρως να χωρίζονται από την ίδια μεσοτοιχία.

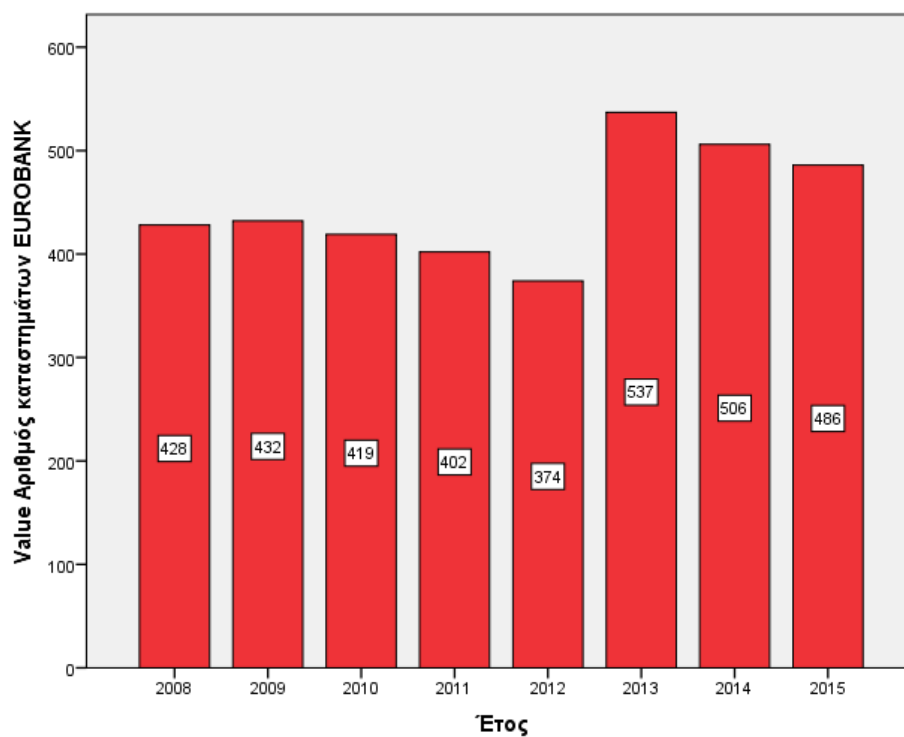
Διάγραμμα 10. (πηγή : Ένωση Ελληνικών Τραπεζών)

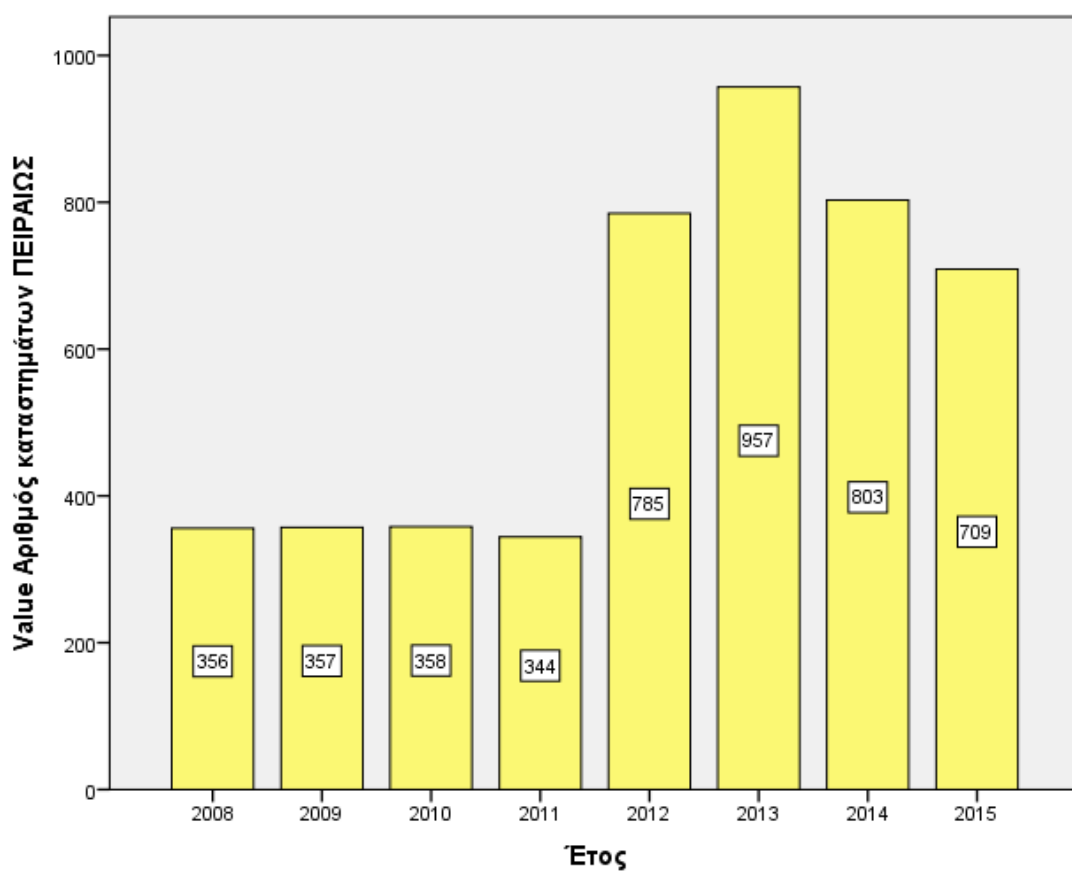
Διάγραμμα 11. (πηγή : Ένωση Ελληνικών Τραπεζών)

Διάγραμμα 12. (πηγή : Ένωση Ελληνικών Τραπεζών)

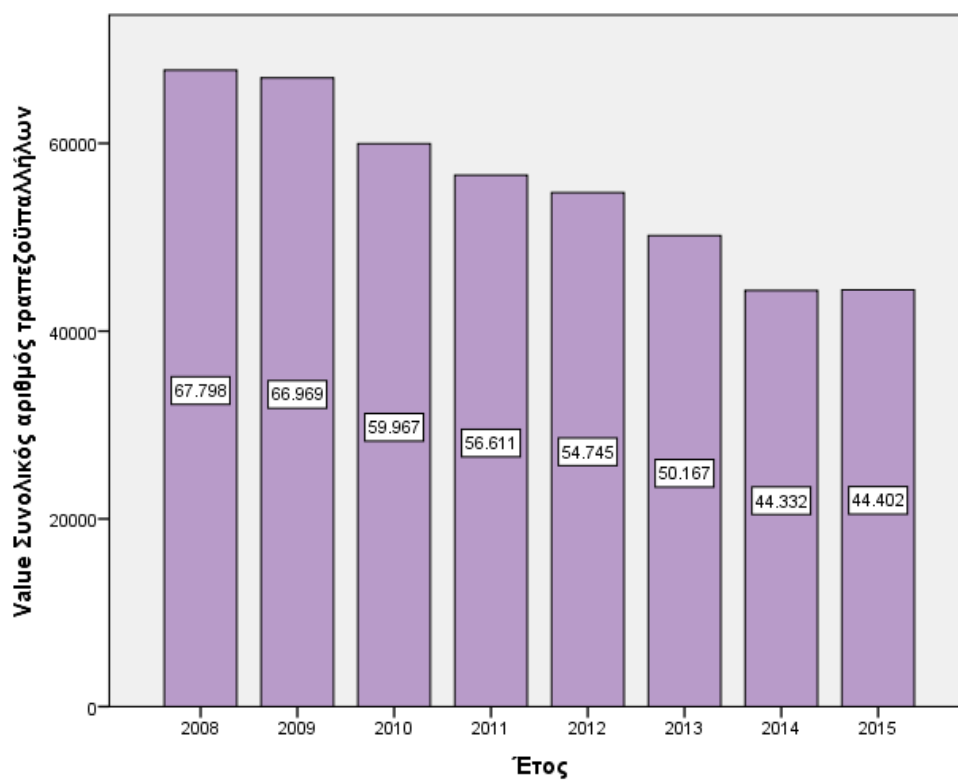

Διάγραμμα 13. (πηγή : Ένωση Ελληνικών Τραπεζών)

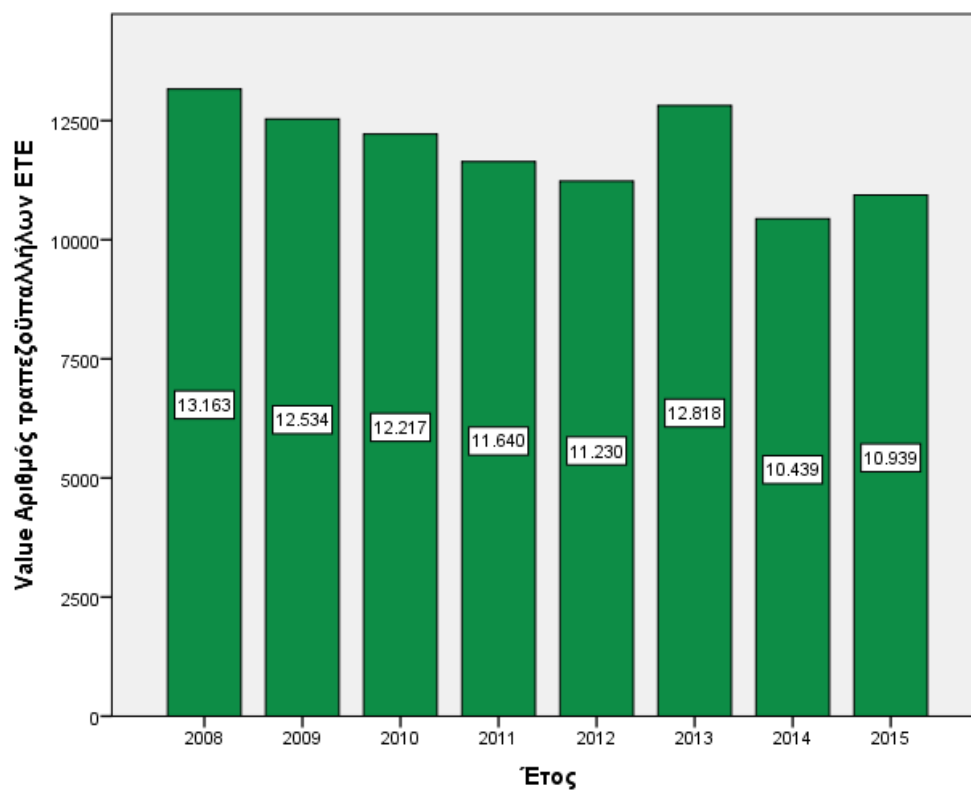

Διάγραμμα 14. (πηγή : Ένωση Ελληνικών Τραπεζών)

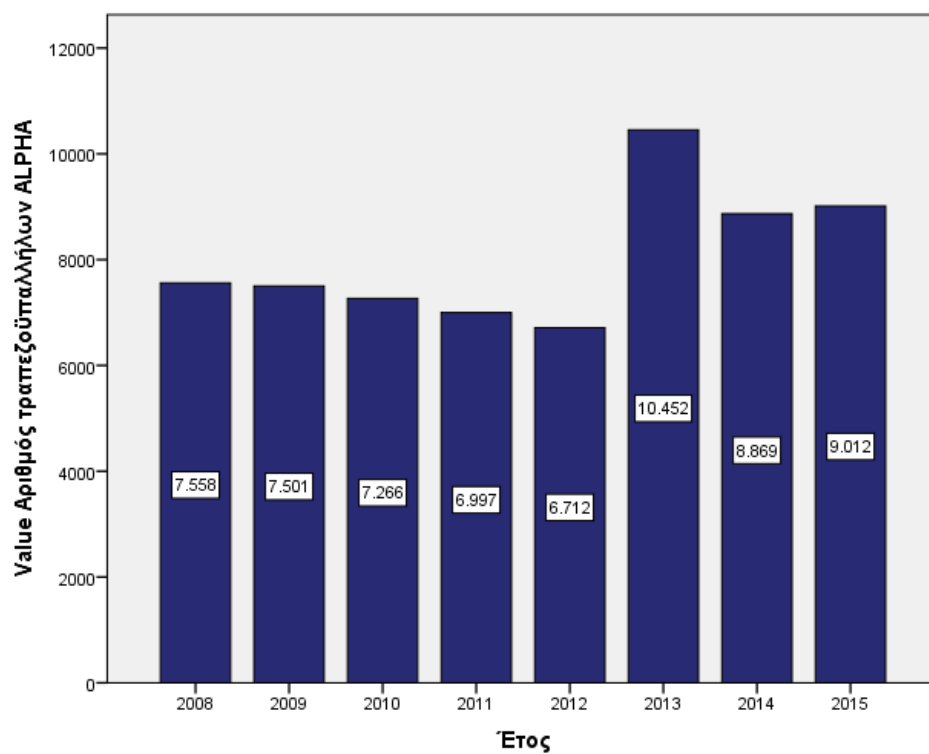
Φυσικό επακόλουθο υπήρξε και η προσπάθεια περιστολής του ανθρώπινου δυναμικού. Το ευχάριστο για τον έλεγχο της ανεργίας υπήρξε πως δεν σημειώθηκαν απολύσεις, αλλά δόθηκαν κίνητρα για πρόωρη συνταξιοδότηση και εθελουσία έξοδο, με παράλληλο πάγωμα των προσλήψεων. Έτσι μειώθηκαν σημαντικά οι ανθρώπινοι πόροι σε βαθμό ανάλογο με το συρρικνωμένο μέγεθος των ελληνικών τραπεζών και του ελληνικού τραπεζικού τομέα.

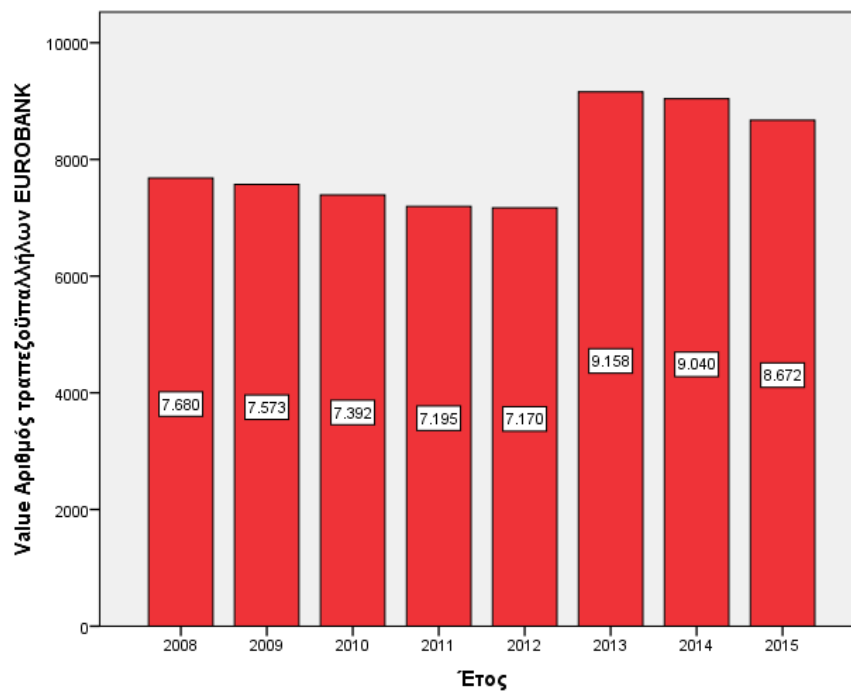
Διάγραμμα 15. (πηγή : Ένωση Ελληνικών Τραπεζών)

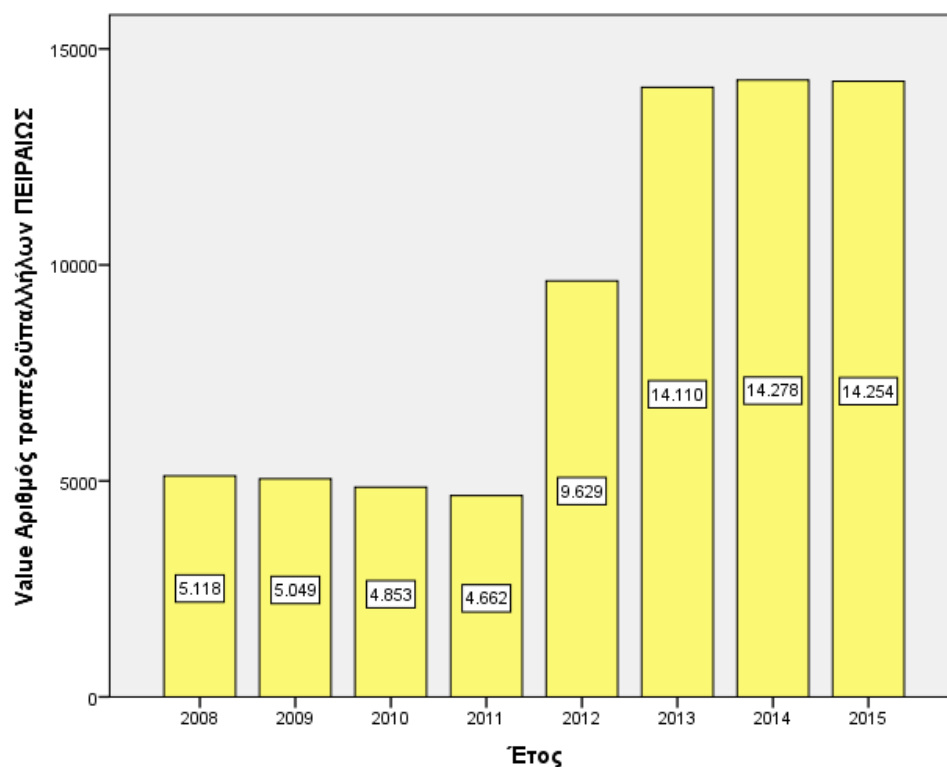
Διάγραμμα 16. (πηγή : Ένωση Ελληνικών Τραπεζών)

Διάγραμμα 17. (πηγή : Ένωση Ελληνικών Τραπεζών)

Διάγραμμα 18. (πηγή : Ένωση Ελληνικών Τραπεζών)

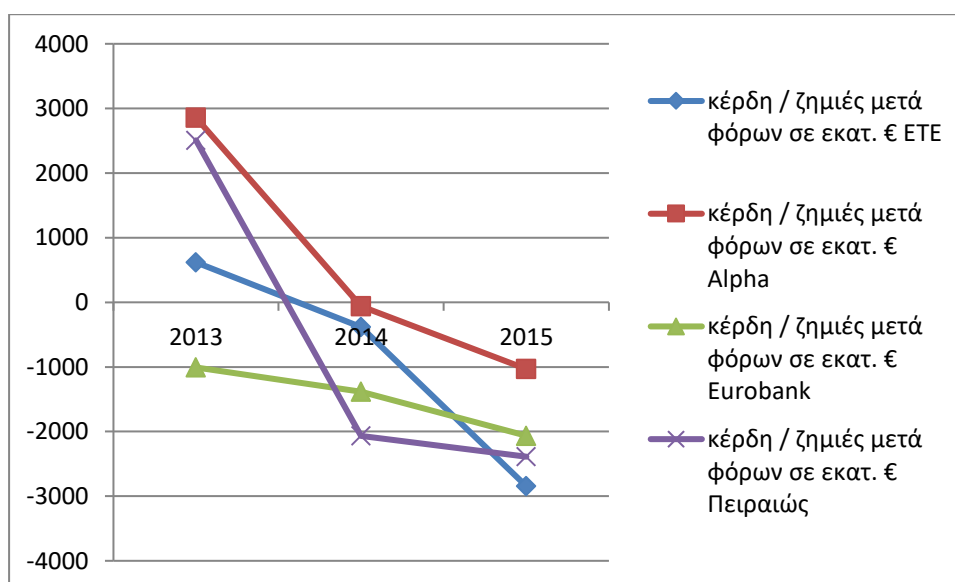

Διάγραμμα 19. (πηγή : Ένωση Ελληνικών Τραπεζών)

Αξίζει να σημειωθεί ότι το ανθρώπινο κεφάλαιο θεωρείται ο σημαντικότερος παράγοντας επιτυχίας στη σύγχρονη τραπεζική. Η ικανότητα προσαρμογής σε ένα διαρκώς εξελισσόμενο περιβάλλον, η ανάπτυξη αποτελεσματικών τεχνικών Διοίκησης, η τραπεζική συμβουλευτική, η ανίχνευση των πραγματικών αναγκών των πελατών και η θωράκιση του αισθήματος ασφάλειας που εισπράττει ο πελάτης αποτελούν προϋποθέσεις επιτυχίας για το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Αυξάνεται έτσι η φήμη και η πελατεία του πιο ουσιαστικά από όσο συντελεί μια επιτυχημένη διαφημιστική καμπάνια, λόγω και της φύσης του τραπεζικού προϊόντος. (Meles A. – Porzio C. – Sampagnaro G. – Verdoliva V., 29 – 4 – 2016).

18. Τα αποτελέσματα των τεσσάρων συστημικών ελληνικών τραπεζών τα τρία τελευταία χρόνια.

Μία εξέταση στα αποτελέσματα των τεσσάρων μεγάλων συστημικών ελληνικών τραπεζών, πυλώνων του εγχώριου χρηματοπιστωτικού τραπεζικού συστήματος μας δείχνει την επιβάρυνσή τους σε σχέση με τα αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα που επέτυχαν κατά την προηγούμενη τριετία (2013 -2015), συνέπεια της πολιτικής αστάθειας και αβεβαιότητας, των κατ' ουσία κλειστών τραπεζών λόγω των κεφαλαιακών ελέγχων και τις χρονοβόρες πολιτικές διαπραγματεύσεις με ετέρους και δανειστές που επέτειναν το κλίμα αβεβαιότητας. Το 2015 παρατηρούνται οι μεγαλύτερες αθροιστικά και καθολικά ζημιές για τις ελληνικές τράπεζες (διάγραμμα 20).

Διάγραμμα 20. (πηγή : Ένωση Ελληνικών Τραπεζών)

19. Η περίπτωση της Τράπεζας Αττικής.

Στη συνέχεια αναλύεται η αντίδραση των εποπτικών αρχών μπροστά σε ένα αιφνίδιο σκάνδαλο που προέκυψε και έθεσε έστω και προσωρινά εν αμφιβόλω τη βιωσιμότητα της συγκεκριμένης τράπεζας. Αν και δεν είναι μία εκ των τεσσάρων συστημικών, το γεγονός ότι πρόκειται για κρατικά ελεγχόμενη τράπεζα και οι επιπτώσεις με μορφή χιονοστιβάδας που θα μπορούσε να προκαλέσει τυχόν κατάρρευσή της, αναγκάζει τον μελετητή να αφιερώσει μέρος της μελέτης του στο ζήτημα και την αντίδραση που επέδειξαν οι ρυθμιστικές αρχές.

Με αφορμή λοιπόν, την πολιτική θύελλα που προέκυψε με την υπόθεση της αδειοδότησης των τηλεοπτικών σταθμών και την απόσυρση του υπερθεματιστή Κυρίου Καλογρίτσα τα φώτα της δημοσιότητας έπεσαν επάνω στην κρατική και μη συστημικά ελεγχόμενη Attica Bank. Κατόπιν ελέγχου που είχε ήδη διεξαχθεί πριν ακόμη από τη δημοσιοποίηση της υπόθεσης, από την Τράπεζα της Ελλάδος και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στο διάστημα 16/3/2016 έως 27/5/2016 προέκυψαν πολύ σημαντικά συμπεράσματα. Βασικό αντικείμενο του ελέγχου ήταν οι κατά την περίοδο του ελέγχου ισχύουσες εσωτερικές διαδικασίες της Τράπεζας, ενώ τα στοιχεία που ζητήθηκαν καλύπτουν κατά βάση την περίοδο από το 2015 έως και την ημερομηνία ολοκλήρωσης του ελέγχου. Με ανακοίνωση της Τράπεζας Αττικής τονίζεται η βούληση της Διοίκησης της Τράπεζας για συμμόρφωσή της με τα ευρήματα και τις αποφάσεις της προϊσταμένης ρυθμιστικής αρχής.

Συγκεκριμένα την 7/9/2016 η Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος της ΤτΕ παρέδωσε στη Διοίκηση της Attica Bank, η οποία λόγω του βάρους της πολιτικής θύελλας που ακολούθησε αντικαταστάθηκε λίγες μέρες αργότερα, το οριστικό πόρισμα του ελέγχου. Ως προς την εσωτερική εταιρική διακυβέρνηση τονίζεται η ανάγκη για στελέχωση του Διοικητικού Συμβουλίου από άτομα επιστημονικά καταρτισμένα και σχετικά με το τραπεζικό αντικείμενο. Ο εκσυγχρονισμός του πλαισίου εταιρικής διακυβέρνησης σύμφωνα με ανακοίνωση της ίδιας της Τράπεζας Αττικής συνετελέσθη την 20/9/2016 με την αντικατάσταση της διοίκησης και την κάλυψη των θέσεων του Δ.Σ. από άτομα εκτεταμένης εμπειρίας στον χρηματοοικονομικό κλάδο.

Επίσης αποφασίστηκε η κατάρτιση ενός νέου ρεαλιστικού έναντι του αισιόδοξου παλαιότερου επιχειρηματικού πλάνου. Σε αυτό λαμβάνεται πλέον υπόψη ο εταιρικός προϋπολογισμός, το περιεχόμενο εσωτερικών αναφορών και η διάσταση της ποιότητας στην εταιρική διακυβέρνηση, τα αποτελέσματα του ήδη εν εξελίξει προγράμματος θελουσίας εξόδου. Επίσης παρά κάποια κρούσματα δημιουργικής λογιστικής ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας παραμένει σε υψηλότερο επίπεδο από το ελάχιστο απαιτούμενο.

Σχετικά με τις διαδικασίες αντιμετώπισης του πιστωτικού κινδύνου, ο έλεγχος καταγράφει την ανάγκη βελτίωσης της πιστοδοτικής διαδικασίας δίνοντας έμφαση στη διαδικασία της τιμολόγησης, του προσδιορισμού των χρηματοδοτικών κριτηρίων και της παρακολούθησης της αξίας των εξασφαλίσεων. Ειδικότερα, εντοπίστηκαν περιπτώσεις όπου η τιμολόγηση δανείων θα έπρεπε να είναι υψηλότερη, ώστε να καλύπτονται τα κόστη της Τράπεζας και η τιμολόγηση να συνάδει με το credit rating του πιστούχου. Ταυτόχρονα, υφίστανται παρατηρήσεις αναφορικά με την ανάγκη αναβάθμισης της διαδικασίας σχηματισμού προβλέψεων. Στο πλαίσιο της βελτίωσης των διαδικασιών που αφορούν τον πιστωτικό κίνδυνο, η Τράπεζα έχει ήδη λάβει μέτρα περιορισμού της έκθεσής της σε συγκεκριμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, έχει εισαγάγει αλλαγές στη διαδικασία πιστοδοτήσεων, έχει δημιουργήσει μονάδα που επικεντρώνεται στην παρακολούθηση πιστοδοτήσεων με ειδικά χαρακτηριστικά κινδύνου, ενώ πρόκειται να αναβαθμίσει τις διαδικασίες σχηματισμού προβλέψεων και τιμολόγησης των δανείων της.

Επίσης οι παρατηρήσεις του ελέγχου αφορούν κυρίως στην ανάγκη πλήρους ευθυγράμμισης των έργων πληροφορικής με την ευρύτερη στρατηγική της Τράπεζας, στην ανάγκη κεντρικού συντονισμού των έργων πληροφορικής, καθώς και την ανάγκη επικαιροποίησης και συμπλήρωσης ορισμένων εσωτερικών διαδικασιών στο πλαίσιο της καλύτερης διαχείρισης του λειτουργικού κινδύνου (διαδικασίες Disaster Recovery). Τέλος, για άλλη μια φορά με την παρούσα ανακοίνωση καταγράφεται η βούληση της Διοίκησης της Τράπεζας, για την λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων καθώς και για την αναβάθμιση και βελτίωση εσωτερικών πολιτικών και διαδικασιών, με σκοπό την πλήρη συμμόρφωση με τις παρατηρήσεις του ελέγχου και για το σύνολο των ενοτήτων του πορίσματος, σε συνεργασία με και με βάση τις υποδείξεις της εποπτικής αρχής. (Ανακοίνωση Attica Bank, 28/9/2016, ανακοίνωση ΤτΕ, 20/9/2016).

20. Οι συνέπειες των περιορισμών κίνησης κεφαλαίων (capital controls).

Το 2015 και παρά την επιβολή των κεφαλαικών ελέγχων από τον Ιούνιο του ίδιου έτους, αποσύρθηκαν από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα 37 δισεκατομμύρια ευρώ, τα περισσότερα από την έναρξη της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης το 2009. Η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων αποτελεί το ύστατο μέτρο για την αποκατάσταση της κανονικότητας, της εμπιστοσύνης και της ομαλότητας στο τραπεζικό σύστημα. Για την τόνωση όμως του αισθήματος ασφάλειας και σιγουριάς για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και ευρύτερα της ελληνικής οικονομίας απαιτούνται διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις τις οποίες ακόμη και χώρες προσανατολισμένες μέχρι προ εικοσιπενταετίας στο σοσιαλιστικό μοντέλο διακυβέρνησης, υλοποίησαν με επιτυχία εδώ και πολλά χρόνια με τη στροφή του προσανατολισμού τους σε δυτικά μοντέλα οικονομικής πολιτικής.

Μία άλλη παράμετρος της ζημιάς που υπέστη το ελληνικό δημόσιο αποτελεί η απώλεια των 25 δισεκατομμυρίων ευρώ που τοποθέτησε στην ανακεφαλαιοποίηση του 2013 και χάθηκαν οριστικά λόγω της κατάρρευσης της χρηματιστηριακής τιμής των ελληνικών τραπεζών. Μάλιστα το 2015 το ελληνικό δημόσιο συμμετείχε εκ νέου στην ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών. Στην πρώτη περίπτωση οι ζημιές ήταν λογιστικές και αν ανέκαμπτε η οικονομία οι τιμές των τραπεζικών μετοχών θα μπορούσαν να φτάσουν τις τιμές που το κράτος τις είχε αγοράσει. Στην τελευταία ανακεφαλαιοποίηση οι ζημιές είναι οριστικές, αφού απαγορεύτηκε στο κράτος να συμμετάσχει στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου των τραπεζών (Συνέντευξη του Καθηγητή Νικολάου Φίλιππα στον δημοσιογράφο Κοντέα Σ., Σεπτέμβριος 2016).

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Από την ανάλυση που προηγήθηκε συνάγεται η σημασία των κανονιστικών ρυθμίσεων και ο εποπτικός ρόλος των αρμοδίων αρχών. Η σκιαγράφηση του πλαισίου εντός του οποίου αναπτύσσεται η σύννομη λειτουργία των τραπεζών και η λειτουργία τους με όρους «καλών πρακτικών» είναι και οφείλει πάντα να αποτελεί στόχο του σχετικού νομικού πολιτισμού, εθιμικού δικαίου και των εφαρμοζόμενων πρακτικών. Σε καμία όμως περίπτωση η οικονομία και το τραπεζικό σύστημα δεν μπορούν να οδηγηθούν στον απόλυτο κρατικό παρεμβατισμό, όπου η κρατική εξουσία δεν θα αρκείται στον ελεγκτικό της ρόλο αλλά θα επιθυμεί τη διαμόρφωση πολιτικών και ισορροπιών μακριά από τους νόμους και τις νόρμες της ελεύθερης αγοράς.

Οι οικονομικές συνθήκες και η παγκοσμιοποιημένη αγορά επέβαλαν και στη χώρα μας, στα πλαίσια της ενίσχυσης του ανταγωνισμού και της βιωσιμότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μια σειρά από συγχωνεύσεις τραπεζών που οδήγησαν στον σχηματισμό των τεσσάρων συστημικών τραπεζών – πυλώνων και μερικών μικρότερων. Το ευτύχημα και πολύ σημαντικό στην ελληνική περίπτωση είναι πως αυτή η ορθολογική συγκέντρωση του κλάδου δεν συνοδεύτηκε από απολύσεις ανθρώπινου δυναμικού. Το μέγεθος των απασχολούμενων μειώθηκε σε απόλυτους αριθμούς και τούτο επετεύχθη χάρη σε ήπιες πολιτικές των τραπεζικών ιδρυμάτων όπως ήταν οι εθελούσιες έξοδοι από την αγορά εργασίας με παράλληλα οικονομικά και συνταξιοδοτικά κίνητρα των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων. Επίσης με δεδομένο την εξορθολογικοποίηση του δικτύου καταστημάτων έγινε αναστολή νέων προσλήψεων και καλύτερη κατανομή των υπαρχόντων ανθρωπίνων πόρων. Η λειτουργία των τραπεζών με όρους πλέον κερδοφορίας αποτελεί πλέον το μεγάλο όφελος του κλάδου που αποδεικνύει ότι δια τον πολιτικών αυτών δεν συρρικνώθηκε αλλά έθεσε τους όρους για νέα βιώσιμη ανάπτυξη.

Στην περίπτωση του ελληνικού ζητήματος και την επιβολή των κεφαλαιακών περιορισμών στην κίνησή τους, πρέπει να επισημανθεί ότι παρά τα προβλήματα που αντιμετώπισαν και αντιμετωπίζουν οι τράπεζες, τούτα δεν είναι αποτέλεσμα κυρίως της οικονομικής κατάστασής τους. Αλλά αποτελούν έμμεσο αντίκτυπο των δημοσιονομικών προβλημάτων της χώρας και άστοχων πολιτικών επιλογών και χειρισμών που τραυμάτισαν τη φήμη και το γόητρο των ελληνικών τραπεζών. Είναι απαραίτητο στο εξής να οικοδομηθούν από την Πολιτεία τα απαραίτητα μέτρα εμπιστοσύνης που θα επιτρέψουν στους Έλληνες καταθέτες να εμπιστευτούν ξανά το εγχώριο τραπεζικό σύστημα. Έτσι μόνο μπορούν να βρεθούν τα κεφάλαια για τη χορήγηση νέων δανείων που θα κατευθυνθούν σε νέες επενδύσεις και θα αναθερμάνουν την ελληνική οικονομία, βγάζοντας την οριστικά από την ύφεση. Έντεχνες όμως κυβερνητικές διαρροές περί φορολόγησης των καταθέσεων ή των αναλήψεων, αποτελούν βήματα προς τα πίσω για την ανάπτυξη κλίματος

εμπιστοσύνης από τους καταθέτες προς το τραπεζικό σύστημα. Η παρατεταμένη δε πολιτική αβεβαιότητα για πρακτικές στο εσωτερικό και χειρισμούς στο εξωτερικό επιβαρύνει περαιτέρω το επενδυτικό κλίμα. Απαιτείται επομένως χάραξη μεσοπρόθεσμης, νηφάλιας εθνικής πολιτικής και προπαντός σοβαρότητα.

Η αυγή του 2017 βρίσκει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα με κατά 22.000 λιγότερους εργαζομένους και 2.300 λιγότερα τραπεζικά καταστήματα σε σχέση με το 2008. Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια της παραμονής της χώρας στο μνημόνιο έχουν χαθεί περισσότερα από 10 τραπεζικά λογότυπα. Μάλιστα για το 2017 οι παράγοντες της αγοράς αναμένουν περαιτέρω μικρή μείωση του αριθμού των τραπεζικών καταστημάτων και σταθεροποίησή του στα 2.250 καταστήματα. Ανάλογες είναι οι προσδοκίες όσον αφορά και τον αριθμό των εργαζομένων. Με την ολοκλήρωση των διαδικασιών εθελούσιας εξόδου αναμένεται να σταθεροποιηθεί στον αριθμό των 42.000 (*Η Καθημερινή Οικονομική*, 2016).

Οι μεγάλες προκλήσεις για τα καταστήματα των ελληνικών τραπεζών είναι η δραστική μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και η προσέλκυση καταθέσεων. Η δημιουργία ειδικών γραφείων υποδοχής για την εξυπηρέτηση πελατών που επιθυμούν να προχωρήσουν σε ρυθμίσεις, η χορήγηση κινήτρων όπως η άνοδος των προσφερόμενων επιτοκίων στις προθεσμιακές καταθέσεις, η χρηματοδότηση επιχειρηματικών σχεδίων και αναγκών ιδιωτών με την προϋπόθεση κάλυψης των ανάλογων πιστοληπτικών κριτηρίων, είναι μερικές από τις ενέργειες που έχουν ήδη προβεί ή αναμένεται να προβούν τα πιστωτικά ιδρύματα προκειμένου να τονώσουν την οικονομική τους δραστηριότητα. Οι νέες τεχνολογίες, όπως το mobile – banking, αναμένεται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη λειτουργία των τραπεζών. Για το λόγο αυτό ένας αριθμός καταστημάτων μετατρέπονται σε ψηφιακά, με έμφαση στις ψηφιακές επικοινωνίες και πληρωμές

Σε αυτά τα πλαίσια η ανάπτυξη της καινοτόμου δράσης, η απλοποίηση των διαδικασιών, η αξιοποίηση του τραπεζικού τομέα ως μοχλού ανάπτυξης και ενίσχυσης των εξαγωγών με παράλληλη συμβολή του στην απλοποίηση της εισαγωγικής διαδικασίας σπανιζόντων βιομηχανικών παραγωγικών συντελεστών και εφοδίων μπορεί να έχει άμεσα και απτά αποτελέσματα. Συγκεκριμένα το τραπεζικό σύστημα να αποτελέσει ατμομηχανή για την πρόοδο και την ανάπτυξη της πάσχουσας ελληνικής οικονομίας. Η αναζήτηση των ευκαιριών που προσφέρονται εντός της κοινής ευρωπαϊκής αγοράς με την πληθώρα δυνατοτήτων και προκλήσεων που ανοίγονται, δημιουργεί παράλληλα νέους ορίζοντες δημιουργίας και προόδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

- Αλεξιάκης Π., (1994), *Ευρωπαϊκή οικονομική και νομισματική ένωση*, Σάκκουλα
- Αλεξιάκης Π., Γιαννίτσης Τ., Θωμαδάκης Σ., Ξανθάκης Μ., Χατζηγιάννη Ν., *Απελευθέρωση αγορών και μετασχηματισμοί στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα*, Παπαζήση
- Αργεΐτης Γ. – Κορατζάνης Α. (2011), *Οικονομική πολιτική σταθεροποίησης και αστάθειας στην ΟΝΕ*, Παπαζήση
- Γκαργκάνας Ν.Χ., (2008), *Προκλήσεις για τη νομισματική πολιτική σε έναν αλληλεξαρτώμενο κόσμο*, Τράπεζα της Ελλάδος
- Γκόρτσος Χ. Β., (2014), *Εισαγωγή στο Δίκαιο της Οικονομικής & Νομισματικής Ένωσης*, Νομική βιβλιοθήκη
- Δρεττάκης Μ.Γ., (1999), *Από το Μάαστριχτ στο Άμστερνταμ και στο ευρώ*
- Θεοδωρόπουλος Θ.Ε., (2001), *Ευρώ – η μεγάλη πρόκληση*, Σταμούλης Α
- Κανελλόπουλος Κ., Τσατήρης Γ., Μητράκος Θ., (1998), *Διαρθρωτικές μεταβολές και απασχόληση στις τράπεζες*, Αντ. Ν. Σάκκουλα
- Καρφάκης Κ.Ι., (1995), *Συναλλαγματικές ισοτιμίες και διεθνή μακροοικονομικά*, Σάκκουλα).
- Κοκκομέλης Κ., (1995), *Τραπεζικές υπηρεσίες προς καταναλωτές*, Αντ. Ν. Σάκκουλα
- Κορλίας Π.Γ., (2000), *νομισματική θεωρία*, Μπένου
- Κύρτσης Α. – Α., (2008), *Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος – Τεχνολογική και οργανωτική πρωτοπορία 1950 – 2000*, ΕΤΕ Πρόγραμμα ερευνών ιστορικού αρχείου
- Κωστής Κ.Π., (1997), *Συνεργασία και ανταγωνισμός τα 70 χρόνια της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, Αλεξάνδρεια
- Μαλινδρέτου Π.Μ., (2000), *Νομισματική πολιτική*, Παπαζήση
- Μελάς Κ., (2002), *Εισαγωγή στην τραπεζική χρηματοοικονομική διοικητική – τόμος Α΄*, Εξάντας)
- Παπαδογιάννης Γ.,(2013) *Το άδοξο τέλος*, Παπαδόπουλος
- Πετρινιώτη Ξ., (1998), *Η δόμηση των εσωτερικών αγορών εργασίας – φύλο, τεχνολογία, ανταγωνισμός – η περίπτωση των τραπεζών*, Παπαζήση
- Πιτέλης Χ., (2002), *Οικονομικοί θεσμοί – Διεθνής Ανταγωνιστικότητα & οικονομική πολιτική*, Τυπωθήτω – Γ. Δάρδανος
- Προβόπουλος Γ., (1995), *Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, σελ.27 – 36, Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών)
- Τζαβαλής Η., Πετραλιάς Α., (2009), *Επενδύσεις*, ΟΠΑ

- ΤτΕ (2014), *Το χρονικό της μεγάλης κρίσης – Η Τράπεζα της Ελλάδος 2008 – 2013*, Κέντρο πολιτισμού έρευνας και τεκμηρίωσης
- Φραγκάκης Ν., (1997), *Προστασία καταναλωτή και τραπεζικές υπηρεσίες*, Σάκκουλα
- Ψυχομάνης Σ. Δ., (2006), *Οι τράπεζες και η εποπτεία τους*, Σάκκουλα
- Cecchetti S., Schoenholtz K., (2016), *Χρήμα – Τράπεζες και χρηματοπιστωτικές αγορές*, Π.Χ. Πασχαλίδης
- Grauwe P., (2008), *Τα οικονομικά της νομισματικής ένωσης – 6^η έκδοση*, Παπαζήση
- Howells P., Bain K., (2009), *Χρήμα, πίστη, τράπεζες – Μία ευρωπαϊκή προσέγγιση*, Κριτική
- Soros G., (2008), *Η οικονομική κρίση του 2008 και η σημασία της*, Α. Α. Λιβάνη

Άρθρα - Δημοσιεύσεις

- Μπέλλος Η. Γ., άρθρο στην Καθημερινή, 11/9/2016
- Νικολάου Φίλιππα, *Παραμβάσεις για την οικονομική κρίση*, University press, Σεπτέμβριος 2016
- Οι δύο βασικές προκλήσεις των τραπεζών, άρθρο στην «Οικονομική καθημερινή», 24-24/12/2016
- Boyd J. H. – Heitz A., *The social costs and benefits of too – big - to - fail – banks: A “ bounding” exercise*, Journal of Banking and Finance
- Cornett M. M., Erhemjamts O., Tehranian H, 22 – 6 – 2016, *Greed or good deeds:An examination of the relation between corporate social responsibility and the financial importance of the U.S. commercial banks around the financial crisis*, Journal of Banking and Finance
- Kero A., 29 – 1 -2013, *Bank’s risk taking, financial innovation and macroeconomic risk*, The Quarterly Review of Economics and Finance
- Kosuke A., Kalin N., 5 – 6 – 2015, *Bubbles, banks and financial stability*, Journal of monetary economics
- Meles A. – Porzio C. – Sampagnaro G. – Verdoliva V., 29 – 4 – 2016, *The impact of the intellectual capital efficiency on commercial banksperformance:Evidence from the U.S.*, Journal of Multinational Financial Management
- Sheng Xiao – Shan Zhao, 2012, *Financial development, government ownership of banks and firm innovation*, Journal of International Money and Finance
- Thorsten Beck, Tao Chen, Chen Lin, Frank M. Song, 1 – 8 -2016, *Financial innovation: The bright and the dark sides*, Journal of Banking and Finance

Παράρτημα 1 – Ανακοίνωση Attica Bank

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ 28/9/2016

Σε απάντηση σχετικής επιστολής της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και σε συνέχεια προηγούμενης ανακοίνωσής της (ανακοίνωση της 27/7/2016), η Attica Bank ενημερώνει το επενδυτικό κοινό για τα εξής:

- Ο επιτόπιος έλεγχος που διενεργήθηκε στην Τράπεζα από μεικτό κλιμάκιο της ΕΚΤ και της ΤτΕ διήρκησε από τις 16.03.2016 έως και τις 27.05.2016. Βασικό αντικείμενο του ελέγχου ήταν οι κατά την περίοδο του ελέγχου ισχύουσες εσωτερικές διαδικασίες της Τράπεζας, ενώ τα στοιχεία που ζητήθηκαν καλύπτουν κατά βάση την περίοδο από το 2015 έως και την ημερομηνία ολοκλήρωσης του ελέγχου.
- Στις 7.9.2016 παρεδόθη στην τότε Διοίκηση της Attica Bank το οριστικό πόρισμα του ελέγχου από τη Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος της ΤτΕ, και εκτείνεται στις εξής ενότητες:
  1. **Εσωτερική διακυβέρνηση.** Τα συμπεράσματα του ελέγχου αφορούν κατά κύριο λόγο την σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου και τις γνώσεις, εμπειρία και δεξιότητες που πρέπει να διαθέτουν τα μέλη του, ώστε να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική λειτουργία του. Ανταποκρινόμενη σε ευρήματα που αφορούν την συγκεκριμένη ενότητα η Τράπεζα προέβη στις 20.9.2016 σε διοικητικές αλλαγές που σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος «αποτελούν ένα ιδιαίτερα σημαντικό βήμα για τον εκσυγχρονισμό του πλαισίου εταιρικής διακυβέρνησης της Τράπεζας Αττικής». Το Διοικητικό Συμβούλιο της Τράπεζας πλέον απαρτίζεται από άτομα με εκτεταμένη εμπειρία στον χρηματοοικονομικό κλάδο, γεγονός που συμβάλλει αποφασιστικά στην αναβάθμιση της λειτουργίας του.
  2. **Επιχειρηματικό μοντέλο.** Οι βασικότερες επισημάνσεις του ελέγχου αφορούν τις παραδοχές στις οποίες στηρίζεται το επιχειρηματικό πλάνο της Τράπεζας που συνετάχθη το 2015, οι οποίες κρίνονται ως αισιόδοξες, τον τρόπο παρακολούθησης του Προϋπολογισμού, καθώς και το περιεχόμενο ορισμένων

εσωτερικών αναφορών, το οποίο χρήζει ποιοτικής βελτίωσης. Η Τράπεζα πρόκειται να προβεί στην σύνταξη νέου επιχειρηματικού πλάνου, το οποίο θα αντικατοπτρίζει τα τρέχοντα δεδομένα, αλλά και τα αποτελέσματα ενεργειών που θα υλοποιηθούν σύντομα, όπως, ενδεικτικά, το πρόγραμμα εθελουσίας εξόδου.

3. **Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου.** Σύμφωνα με το πόρισμα του ελέγχου, ποσό ύψους 55,7 εκ. ευρώ που αφορά στην πρόσφατη αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας κρίνεται ότι έχει χρηματοδοτηθεί άμεσα ή έμμεσα από την Τράπεζα. Μη προσμέτρηση του εν λόγω ποσού στα ίδια κεφάλαια, θα είχε ως αποτέλεσμα την μείωση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας σε ενοποιημένη βάση από 18,66% (Δεκ. 2015) σε 17%, ποσοστό που εξακολουθεί να παραμένει αρκετά υψηλότερα από το ελάχιστο απαιτούμενο. Μέχρι σήμερα, όμως, δεν έχει επιβληθεί στην Τράπεζα σχετική υποχρέωση.
4. **Διαδικασίες που αφορούν τον πιστωτικό κίνδυνο.** Ο έλεγχος καταγράφει την ανάγκη βελτίωσης της πιστοδοτικής διαδικασίας δίνοντας έμφαση στη διαδικασία της τιμολόγησης, του προσδιορισμού των χρηματοδοτικών κριτηρίων και της παρακολούθησης της αξίας των εξασφαλίσεων. Ειδικότερα, εντοπίστηκαν περιπτώσεις όπου η τιμολόγηση δανείων θα έπρεπε να είναι υψηλότερη, ώστε να καλύπτονται τα κόστη της Τράπεζας και η τιμολόγηση να συνάδει με το credit rating του πιστούχου. Ταυτόχρονα, υφίστανται παρατηρήσεις αναφορικά με την ανάγκη αναβάθμισης της διαδικασίας σχηματισμού προβλέψεων. Στο πλαίσιο της βελτίωσης των διαδικασιών που αφορούν τον πιστωτικό κίνδυνο, η Τράπεζα έχει ήδη λάβει μέτρα περιορισμού της έκθεσής της σε συγκεκριμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, έχει εισαγάγει αλλαγές στη διαδικασία πιστοδοτήσεων, έχει δημιουργήσει μονάδα που επικεντρώνεται στην παρακολούθηση πιστοδοτήσεων με ειδικά χαρακτηριστικά κινδύνου, ενώ πρόκειται να αναβαθμίσει τις διαδικασίες σχηματισμού προβλέψεων και τιμολόγησης των δανείων της.
5. **Πληροφορική.** Οι παρατηρήσεις του ελέγχου αφορούν κυρίως στην ανάγκη πλήρους ευθυγράμμισης των έργων πληροφορικής

με την ευρύτερη στρατηγική της Τράπεζας, στην ανάγκη κεντρικού συντονισμού των έργων πληροφορικής, καθώς και την ανάγκη επικαιροποίησης και συμπλήρωσης ορισμένων εσωτερικών διαδικασιών στο πλαίσιο της καλύτερης διαχείρισης του λειτουργικού κινδύνου (διαδικασίες Disaster Recovery).

Τέλος, για άλλη μια φορά με την παρούσα ανακοίνωση καταγράφεται η βούληση της Διοίκησης της Τράπεζας, για την λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων καθώς και για την αναβάθμιση και βελτίωση εσωτερικών πολιτικών και διαδικασιών, με σκοπό την πλήρη συμμόρφωση με τις παρατηρήσεις του ελέγχου και για το σύνολο των ενοτήτων του πορίσματος, σε συνεργασία με και με βάση τις υποδείξεις της εποπτικής αρχής.

ATTICA BANK

ΑΝΩΝΥΜΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Παράρτημα 2 - Ανακοίνωση ΤτΕ

20/09/2016 - **Ανακοίνωση της Τράπεζας της Ελλάδος**

Η σημερινή Έκτακτη Γενική Συνέλευση της Τράπεζας Αττικής θέτει τέρμα στο διοικητικό κενό και επιτρέπει στην τράπεζα να ατενίζει με αισιοδοξία το μέλλον. Οι σημερινές αποφάσεις της Έκτακτης Γενικής Συνέλευσης αποτελούν ένα ιδιαίτερα σημαντικό βήμα για τον εκσυγχρονισμό του πλαισίου εταιρικής διακυβέρνησης της Τράπεζας Αττικής.

Η Τράπεζα της Ελλάδος θα συνεργαστεί στενά με τη νέα Διοίκηση της τράπεζας για την περαιτέρω ενίσχυση και βελτίωση των υποδομών και λειτουργιών της.

Η Τράπεζα Αττικής έχει δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας σημαντικά υψηλότερο από το ελάχιστο αποδεκτό όριο και συνθήκες ρευστότητας που υποστηρίζονται κανονικά από το πλαίσιο παροχής ρευστότητας του Ευρωσυστήματος.

Μετά τις σημερινές εξελίξεις, η ΤτΕ αίρει άμεσα τους περιορισμούς στη χορήγηση νέων πιστώσεων.